

**ZIRAAT BANK MONTENEGRO AD,
PODGORICA**

**Finansijski iskazi
31. decembar 2018. godine
i Izvještaj nezavisnog revizora**

ZIRAAT BANK MONTENEGRO AD, PODGORICA

SADRŽAJ

Strana

FINANSIJSKI ISKAZI

Izvještaj nezavisnog revizora	1
Bilans uspjeha	2
Bilans stanja	3
Iskaz o promjenama na kapitalu	4
Iskaz o tokovima gotovine	5
Napomene uz finansijske iskaze	6 – 65
Prilog: Godišnji izvještaj menadžmenta o poslovanju	

IZVJEŠTAJ NEZAVISNOG REVIZORA

Odboru direktora i akcionarima Ziraat Bank Montenegro AD, Podgorica

Izvršili smo reviziju priloženih finansijskih iskaza (strane 3 do 65) Ziraat Bank Montenegro AD, Podgorica (u daljem tekstu: „Banka“), koji obuhvataju bilans stanja na dan 31. decembra 2018. godine i odgovarajući bilans uspjeha, iskaz o promjenama na kapitalu i iskaz o tokovima gotovine za godinu koja se završila na taj dan, kao i pregled značajnih računovodstvenih politika i druge napomene uz finansijske iskaze.

Odgovornost rukovodstva za finansijske iskaze

Rukovodstvo je odgovorno za sastavljanje i fer prezentaciju ovih finansijskih iskaza u skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore i propisima Centralne banke Crne Gore koji regulišu finansijsko izvještavanje banaka, kao i za interne kontrole koje rukovodstvo smatra neophodnim za sastavljanje finansijskih iskaza koji ne sadrže pogrešne informacije od materijalnog značaja, nastale usljed kriminalne radnje ili greške.

Odgovornost revizora

Naša odgovornost je da izrazimo mišljenje o priloženim finansijskim iskazima na osnovu obavljene revizije. Reviziju smo obavili u skladu sa Zakonom o reviziji Crne Gore, Zakonom o računovodstvu Crne Gore i standardima revizije primjenljivim u Crnoj Gori. Ovi standardi nalažu usaglašenost sa etičkim principima i da reviziju planiramo i obavimo na način koji omogućava da se, u razumnoj mjeri, uvjerimo da finansijski iskazi ne sadrže pogrešne informacije od materijalnog značaja.

Revizija uključuje sprovođenje postupaka u cilju pribavljanja revizorskih dokaza o iznosima i objelodanjanjima u finansijskim iskazima. Izbor postupaka zavisi od revizorskog prosuđivanja, uključujući procjenu rizika materijalno značajnih grešaka sadržanih u finansijskim iskazima, nastalih usljed kriminalne radnje ili greške. Prilikom procjene ovih rizika, revizor razmatra interne kontrole koje su relevantne za sastavljanje i fer prezentaciju finansijskih iskaza u cilju osmišljavanja najboljih mogućih revizorskih procedura, ali ne u cilju izražavanja mišljenja o efikasnosti sistema internih kontrola Banke. Revizija takođe uključuje ocjenu primijenjenih računovodstvenih politika i vrednovanje značajnijih procjena koje je izvršilo rukovodstvo, kao i ocjenu opšte prezentacije finansijskih iskaza.

Smatramo da su revizorski dokazi koje smo pribavili dovoljni i odgovarajući i da obezbjeđuju solidnu osnovu za izražavanje našeg mišljenja.

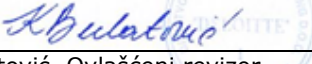
Mišljenje

Po našem mišljenju, finansijski iskazi prikazuju istinito i objektivno, po svim materijalno značajnim pitanjima, finansijsku poziciju Banke na dan 31. decembra 2018. godine, kao i rezultate njenog poslovanja i tokove gotovine za godinu koja se završila na taj dan, u skladu sa računovodstvenim propisima Crne Gore i propisima Centralne banke Crne Gore koji regulišu finansijsko izvještavanje banaka.

Izveštaj o drugim zakonskim i regulatornim uslovima

Rukovodstvo Banke je odgovorno za sastavljanje godišnjeg izvještaja menadžmenta o poslovanju u skladu sa zahtjevima Zakona o računovodstvu Crne Gore, koji nije sastavni dio priloženih finansijskih iskaza. U skladu sa Zakonom o reviziji Crne Gore, naša odgovornost je da izrazimo mišljenje o usklađenosti priloženog godišnjeg izvještaja menadžmenta o poslovanju za 2018. godinu sa finansijskim iskazima za tu poslovnu godinu. Prema našem mišljenju, finansijske informacije objelodanjene u godišnjem izvještaju menadžmenta o poslovanju za 2018. godinu usaglašene su sa revidiranim finansijskim iskazima za godinu koja se završava 31. decembra 2018. godine, a godišnji izvještaj menadžmenta o poslovanju za 2018. godinu sadrži sve elemente definisane odredbama Zakona o računovodstvu.

Deloitte d.o.o. Podgorica
10. maj 2019. godine

Katarina Bulatović, Ovlašćeni revizor
(Licenca broj 067 izdata 31. marta 2015. godine)

BILANS USPJEHA
 U periodu od 1. januara do 31. decembra 2018. godine
 (U hiljadama EUR)

	<u>Napomena</u>	<u>2018.</u>	<u>2017.</u>
POZICIJA			
Prihodi od kamata i slični prihodi	3.1, 5.1	2.118	1.791
Rashodi od kamata i slični rashodi	3.1, 5.2	(512)	(675)
NETO PRIHODI OD KAMATA		1.606	1.116
Prihodi od naknada i provizija	3.5, 7.1	224	148
Rashodi naknada i provizija	3.5, 7.2	(228)	(102)
NETO PRIHODI OD NAKNADA I PROVIZIJA		(4)	46
Neto gubici/dobici od kursnih razlika		8	20
Ostali prihodi	10.1	19	-
Troškovi zaposlenih	8	(991)	(963)
Troškovi amortizacije	16,17	(421)	(380)
Opšti i administrativni troškovi	9	(692)	(672)
Neto prihodi/(rashodi) po osnovu obezvređenja finansijskih instrumenata koji se ne vrednuju po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha	3.5, 6.1	(146)	(2)
Troškovi rezervisanja	3.5, 6.2	-	(6)
Ostali rashodi	10.2	(42)	(33)
GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA		(663)	(874)
Porez na dobit	3.3, 11.1	(15)	(9)
GUBITAK		(648)	(865)

Napomene na narednim stranama
 čine sastavni dio ovih finansijskih iskaza.

U Podgorici, 27. mart 2019. godine.

Potpisano u ime Ziraat Bank Montenegro AD:

 Mustafa Šenman
 Glavni Izvršni direktor

 Jelena Božović
 Rukovodilac sektora računovodstva izvještavanja i
 budžetiranja

Goran Bakić
 Izvršni direktor

BILANS STANJA
Na dan 31. decembra 2018. godine
(U hiljadama EUR)

	<u>Napomena</u>	<u>2018.</u>	<u>2017.</u>
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	12	6.091	2.955
Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti		58.323	46.562
Kredit i potraživanja od banaka	13.1	739	2.363
Kredit i potraživanja od clijenata	14	54.251	44.194
Hartije od vrijednosti	15.1	3.322	-
Ostala finansijska sredstva	13.2	11	5
Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat	15.2	1.112	2.250
Nekretnine, postrojenja i oprema	16	404	300
Nematerijalna sredstva	17	318	600
Ostala sredstva	18	24	26
UKUPNA SREDSTVA		66.272	52.693
OBAVEZE			
Depoziti banaka i centralnih banaka po amortizovanoj vrijednosti	19	21	-
Depoziti clijenata po amortizovanoj vrijednosti	20	23.150	25.303
Kredit banaka i centralnih banaka po amortizovanoj vrijednosti	21	28.906	20.089
Rezerve	22	134	10
Odložene poreske obaveze	3.3. 11.3	4	27
Ostale obaveze	23	137	201
UKUPNE OBAVEZE		52.352	45.630
KAPITAL			
Akcijski kapital	3.10	18.000	10.000
Neraspoređena dobit		(3.502)	(2.222)
Gubitak tekuće godine		(648)	(865)
Ostale rezerve		70	150
UKUPAN KAPITAL	24	13.920	7.063
UKUPNI KAPITAL I OBAVEZE		66.272	52.693
VANBILANSNA EVIDENCIJA	25	115.529	22.511

Napomene na narednim stranama
čine sastavni dio ovih finansijskih iskaza.

ISKAZ O PROMJENAMA NA KAPITALU
U periodu od 1. januara do 31. decembra 2018. godine
(U hiljadama EUR)

	<u>Akcijski kapital</u>	<u>Ostale rezerve</u>	<u>Akumulirani gubitak</u>	<u>Ukupno</u>
Stanje 1. januar 2017. godine	10.000	133	(2.222)	7.911
Neto povećanje fer vrijednosti hartija od vrijednosti po amortizovanoj vrijednosti	-	17	-	17
Gubitak tekuće godine	-	-	(865)	(865)
Stanje 31. decembar 2017. godine	10.000	150	(3.087)	7.063
Stanje 1. januar 2018. godine	10.000	150	(3.087)	7.063
Efekat primjene MSFI 9	-	7	(415)	(408)
Stanje 1.januar 2018. godine, korigovano	10.000	157	(3.502)	(6.655)
Emisija akcija	8.000	-	-	8.000
Neto smanjenje fer vrijednosti hartija od vrijednosti raspoloživih za prodaju po amortizovanoj vrijednosti	-	(80)	-	(80)
Gubitak tekuće godine	-	-	(648)	(648)
Stanje 31. decembar 2018. godine	18.000	70	(4.150)	13.920

Napomene na narednim stranama
 čine sastavni dio ovih finansijskih iskaza.

ISKAZ O TOKOVIMA GOTOVINE
U periodu od 1. januara do 31. decembra 2018. godine
(U hiljadama EUR)

	<u>Napomena</u>	<u>2018.</u>	<u>2017.</u>
Tokovi gotovine iz poslovnih aktivnosti			
Prilivi po osnovu kamata i slični prihodi		2.004	1.595
Odlivi po osnovu kamata i slični rashodi		(566)	(639)
Prilivi po osnovu naknada i provizija		209	125
Odlivi po osnovu naknada i provizija		(228)	(102)
Odlivi po osnovu zarada zaposlenih i troškova za dobavljače		(1.634)	(1.624)
Povećanje kredita i ostale aktive		(10.515)	(11.514)
(Odlivi)/Prilivi po osnovu depozita		(2.161)	14.641
Ostali (odlivi)/prilivi		(1)	115
Neto prilivi/(odlivi) gotovine iz poslovnih aktivnosti		(12.892)	2.597
Tokovi gotovine iz aktivnosti investiranja			
Kupovina opreme		(241)	(32)
Kupovina nematerijalnih ulaganja		(1)	(149)
Državni zapisi i ostale hartije od vrijednosti		(2.262)	98
Neto (odlivi) gotovine iz aktivnosti investiranja		(2.504)	(83)
Tokovi gotovine iz finansijskih aktivnosti			
Povećanje/(smanjenje) pozajmljenih sredstava		8.900	(1.500)
Emisija običnih akcija	24	8.000	-
Neto (odlivi)/prilivi gotovine iz finansijskih aktivnosti		16.900	(1.500)
Efekat kursnih razlika na gotovinu i gotovinske ekvivalente		8	20
Neto povećanje/(smanjenje) gotovine i gotovinskih ekvivalenata		1.513	1.034
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na početku perioda		5.323	4.289
Gotovina i gotovinski ekvivalenti na kraju perioda	27	6.835	5.323

Napomene na narednim stranama čine sastavni dio ovih finansijskih iskaza.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

1. OSNIVANJE I POSLOVANJE BANKE

Ziraat Bank Montenegro AD, Podgorica (u daljem tekstu: Banka) je osnovana 2015. godine. a 20. maja 2015. godine je registrovana kao akcionarsko društvo kod Centralnog registra privrednih subjekata u Podgorici – registarski broj 4-0009452.

Banka je kod Komisije za hartije od vrijednosti upisana u Registar emitenata hartija od vrijednosti pod brojem 02/10e-5/2-15 od 08. maja 2015. godine (Rješenje broj 02/10e-5/2-15).

Svoje finansijsko poslovanje Banka obavlja preko transakcionog računa broj 907-0000000057501-83 kod Centralne banke Crne Gore – Platni promet.

U skladu sa Zakonom o bankama, Ugovorom o osnivanju, Statutom i Rješenjem Centralne banke Crne Gore Banka obavlja sljedeće poslove:

- 1) Izdavanje garancija i preuzimanje drugih vanbilansnih obaveza;
- 2) Kupovinu prodaju i naplatu potraživanja (faktoring, forfeiting i dr);
- 3) Izdavanje obradu i evidentiranje platnih instrumenata;
- 4) Platni promet u zemlji i sa inostanstvom;
- 5) Finansijski lizing;
- 6) Poslove sa hartijama od vrijednosti;
- 7) Trgovanje u svoje ime i za svoj račun ili za račun klijenta:
 - a. Stranim sredstvima plaćanja uključujući mjenjačke poslove
 - b. Finansijskim derivatima
- 8) Depo poslove;
- 9) Izradu analiza i davanje informacija i savjeta o kreditnoj sposobnosti privrednih društava preduzetnika i drugim pitanjima u vezi poslovanja;
- 10) Iznajmljivanje sefova

Banka ima sjedište u Podgorici u ulici Slobode br. 84. i obavlja svoje aktivnosti posredstvom ekspoziture koja se nalazi u Podgorici u Bulevaru Ivana Crnojevića br. 101, ekspoziture u Baru na adresi, Bulevar revolucije B-11 i ekspoziture u Budvi na adresi: Ulica Mediteranska bb.

Na dan 31. decembra 2018. godine Banka je imala 38 zaposlenih zaposlenih (31. decembra 2017. godine 34 zaposlenih).

Bankom upravlja akcionar u skladu sa Zakonom i Statutom Banke. Organi upravljanja Bankom su Skupština akcionara koju čine akcionar Banke i Odbor direktora koji imenuje Skupština akcionara. Odbor direktora Banke ima 5 članova.

Članovi Odbora direktora Banke na dan 31. decembra 2018. godine:

<u>Ime i prezime</u>	<u>Funkcija</u>
Savaš KÖLEMEN	Predsjednik
Burcu TURKER	Član
Bilge LEVENT	Član
Ertan AYDIN	Član
Berrin MAHMUTOGLU	Član

Upravu Banke čine Glavni Izvršni direktor i Izvršni direktor (članovi Uprave). Glavni Izvršni direktor predstavlja i zastupa Banku i zadužen je da na dnevnoj osnovi koordinira i prati izvršavanje poslova u Banci i rad zaposlenih Banke.

Izvršni direktori Banke na dan 31. decembra 2018. godine:

<u>Ime i prezime</u>	<u>Ključno područje</u>
Mustafa ŞENMAN	Glavni Izvršni direktor
Goran BAKIĆ	Izvršni direktor

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****1. OSNIVANJE I POSLOVANJE BANKE (nastavak)**

Članovi Odbora za reviziju Banke na dan 31. decembra 2018. godine:

Ime i prezime**Funkcija**

Cetin TURAN

Predsjednik

Aykut ARSLAN

Član

Sinan SAHIN

Član

Na dan 31. decembra 2018. godine Rukovodilac odjeljenja za praćenje usaglašenosti je Milena Lakić.

Na dan 31. decembra 2018. godine Interni revizor je Vladimir Zloković.

2. OSNOVE ZA SASTAVLJANJE I PREZENTACIJU FINANSIJSKIH ISKAZA**2.1. Osnove za sastavljanje i prezentaciju finansijskih iskaza**

Finansijski iskazi sastavljeni su u skladu sa računovodstvenom regulativom koja se primjenjuje na finansijsko izvještavanje banaka u Crnoj Gori.

Banka ima obavezu da vodi svoje računovodstvene evidencije i sastavlja finansijske iskaze u skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore („Sl. list CG” br. 52/16) i u skladu sa regulativom Centralne banke Crne Gore relevantnom za finansijsko izvještavanje banaka. .

Prilikom sastavljanja ovih finansijskih iskaza Banka je primijenila politike koje su u skladu sa propisima Centralne banke Crne Gore ali koji se u dijelu evidentiranja potraživanja za koje su se stekli uslovi za isključivanje iz bilansa Banke i formatu prezentacije finansijskih iskaza razlikuju od zahtjeva Međunarodnim računovodstvenim standardima („MRS”) i Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja („MSFI”) primjenljivih na dan 31. decembra 2018. godine.

U skladu sa Zakonom o računovodstvu Crne Gore, MRS i MSFI objavljeni od strane Odbora za međunarodne računovodstvene standarde, moraju biti prevedeni od strane odgovarajućeg nadležnog organa Crne Gore koji posjeduje pravo prevoda i objavljivanja istih, odobreno od strane Međunarodne federacije računovođa (IFAC). Dakle, samo MRS i MSFI zvanično prevedeni, odobreni i objavljeni od strane Instituta sertifikovanih računovođa Crne Gore mogu biti u primjeni. Posljednji zvanični prevodi su objavljeni za dio MRS koji su u primjeni od 1. januara 2009. godine, odnosno dio MSFI u primjeni od 1. januara 2013. godine, a koji obuhvata samo osnovni tekst standarda i interpretacije i ne uključuje osnove za zaključivanje, ilustrativne primjere, uputstva za primjenu, komentare, mišljenja i ostali materijal objašnjenja. Dodatno, navedeni prevod ne sadrži prevod Osnova za pripremu i prezentaciju finansijskih izvještaja. Takođe, izmjene i poboljšanja MRS-a nakon 1. januara 2009. godine, odnosno MSFI-a nakon 1. januara 2013. godine nisu prevedeni niti objavljeni.

Imajući u vidu efekte koje navedena odstupanja računovodstvenih propisa Crne Gore od MSFI i MRS mogu imati na prezentaciju finansijskih iskaza Društva priloženi finansijski iskazi se u tom dijelu razlikuju i odstupaju od MSFI i MRS i ne mogu se tretirati kao finansijski iskazi sastavljeni u saglasnosti sa MSFI i MRS.

Finansijski iskazi su sastavljeni u skladu sa konvencijom istorijskog troška osim ako je drugačije navedeno u računovodstvenim politikama. Banka je u sastavljanju ovih finansijskih iskaza primjenjivala računovodstvene politike obrazložene u Napomeni 2.

Zvanična valuta u Crnoj Gori i funkcionalna i izvještajna valuta Banke je Euro (EUR).

2.2. Korišćenje procjenjivanja

Prezentacija finansijskih iskaza zahtijeva od rukovodstva Banke korišćenje najboljih mogućih procjena i razumnih pretpostavki koje imaju efekta na prezentovane vrijednosti sredstava i obaveza, objelodanjivanje potencijalnih potraživanja i obaveza na dan sastavljanja finansijskih iskaza kao i prihoda i rashoda u toku izvještajnog perioda (napomena 3.1).

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

2. OSNOVE ZA SASTAVLJANJE I PREZENTACIJU FINANSIJSKIH ISKAZA (nastavak)

2.2. Korišćenje procjenjivanja (nastavak)

Ove procjene i pretpostavke su zasnovane na informacijama raspoloživim na dan sastavljanja finansijskih iskaza i najvećim dijelom se odnose na procjene iznosa ispravke vrijednosti po kreditima i kamatama, ispravke vrijednosti za depozite kod drugih banaka, ispravke vrijednosti za trajne uloge i vanbilansne stavke.

Stvarna vrijednost sredstava i obaveza može da odstupa od vrijednosti koja je procijenjena na ovaj način.

2.3. Načelo stalnosti poslovanja

Finansijski iskazi su sastavljeni u skladu sa načelom stalnosti poslovanja, koji podrazumijeva da će Banka nastaviti da posluje tokom neograničenog vremenskog perioda u doglednoj budućnosti.

2.4. Uporedni podaci

Uporedni podaci u ovim pojedinačnim finansijskim iskazima predstavljaju podatke iz finansijskih iskaza Banke za 2017. godinu.

Banka je izvršila korekciju bilansa stanja na dan 31. decembra 2017. godine, radi korekcija finansijskih iskaza iz ranijih godina, kao i promjene računovodstvene politike za hartije od vrijednosti, a u skladu sa zahtjevima MRS 8 "Računovodstvene politike, promjene računovodstvenih procjena i greške". Efekti korekcije prikazani su u napomenama 3.5.6 i 3.5.7.

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA

3.1. Prihodi i rashodi od kamata i naknada

Prihodi i rashodi od kamata se priznaju u bilansu uspjeha za sve kamatonosne dužničke instrumente, korišćenjem metode efektivne kamatne stope na vremenskoj osnovi u skladu sa uslovima obligacionog odnosa koji su definisani ugovorom između Banke i komitenta.

Metoda efektivne kamatne stope je metoda obračuna troškova amortizovane vrijednosti finansijskog sredstva ili finansijske obaveze i rasporeda kamatnih prihoda ili kamatnih rashoda tokom relevantnog perioda.

Efektivna kamatna stopa je stopa koja umanjuje buduće gotovinske isplate ili uplate kroz očekivano vrijeme trajanja finansijskog instrumenta ili kada je to prikladno kraći period bilansne vrijednosti finansijskog sredstva ili obaveze.

Obračun uključuje sve plaćene i primljene naknade između strana u ugovoru koje su sastavni dio efektivne kamatne stope troškove transakcije i sve druge premije ili diskonte.

Prihodi i rashodi od naknada nastali su pružanjem odnosno korišćenjem bankarskih usluga a u bilansu uspjeha se priznaju u trenutku pružanja odnosno korišćenja usluga.

Ovi prihodi i rashodi se takođe iskazuju po sektorskoj pripadnosti klijenata čija sredstva banka koristi.

Naknade za odobrene i primljene kredite se smatraju sastavnim dijelom kontinuiranog angažovanja kod rezultujućeg finansijskog instrumenta i priznaju se kao korekcija efektivnog prinosa tokom perioda trajanja kredita primjenom efektivne kamatne stope.

Prihodi i rashodi od naknada uključuju i naknade za garancije koje je Banka izdala u korist klijenata, naknade za usluge obavljanja platnog prometa u zemlji i sa inostranstvom, naknade za posredničke i druge usluge koje Banka pruža. Rashode od naknada čine i rashodi naknada po osnovu osiguranja depozita.

3.2. Preračunavanje deviznih iznosa

a) Funkcionalna i valuta prikazivanja

Stavke uključene u finansijske iskaze se odmjeravaju korišćenjem valute primarnog privrednog okruženja u kom Banka posluje (funkcionalna valuta).

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.2 Preračunavanje deviznih iznosa (nastavak)

a) *Funkcionalna i valuta prikazivanja (nastavak)*

Finansijski iskazi su prikazani u EUR koji predstavlja funkcionalnu valutu i valutu prikazivanja.

b) *Transakcije i stanja*

Transakcije nastale u stranoj valuti preračunate su u EUR primjenom deviznih kurseva važećih na dan poslovne transakcije.

Monetarna sredstva i obaveze iskazani u stranoj valuti na dan bilansa stanja preračunati su u EUR po srednjem kursu koji je važio na taj dan.

Nemonetrane stavke odmjerene po istorijskom trošku u stranoj valuti preračunate su u EUR po važećem kursu strane valute na dan transakcije.

Pozitivne i negativne kursne razlike nastale preračunom poslovnih transakcija u stranoj valuti i iz preračuna monetarnih sredstava i obaveza iskazanih u stranim valutama priznaju se u bilansu uspjeha.

3.3. Porez na dobit

Trošak poreza na dobit se temelji na oporezivoj dobiti poslovne godine i sastoji se od tekućeg i odloženog poreza.

3.3.1. Tekući porez na dobit

Porez na dobit se obračunava i plaća u skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica („Sl. list RCG“ br. 65/01, 12/02, 80/04, „Sl. list CG“ br. 40/08, 86/09, 14/12, 61/13 i 55/16) primjenom propisane stope na iznos oporezive dobiti iskazane u poreskom bilansu.

Iznos oporezive dobiti se utvrđuje usaglašavanjem dobiti iskazane u bilansu uspjeha za iznose prihoda i rashoda na način definisan poreskim propisima.

Porez na dobit pravnih lica obračunava se primjenom proporcionalne stope od 9% na ukupno iskazanu dobit u poreskom bilansu.

Zakon o porezu na dobit utvrđuje da gubitak po osnovu poreskog bilansa u tekućoj godini ne može da se prenese unazad. Međutim, gubici po poreskom bilansu tekuće godine mogu da smanje oporezivu dobit budućeg perioda (izuzev ako gubitak proističe iz kapitalnih gubitaka ili dobitaka) ali u periodu ne dužem od 5 godina.

3.3.2. Odloženi porezi

Odloženi porezi se obračunavaju na privremene razlike između poreske osnovice sredstava i obaveza i njihove knjigovodstvene vrijednosti iskazane u finansijskim iskazima Banke.

Odložene poreske obaveze se priznaju za sve oporezive privremene razlike između poreske osnovice sredstava i obaveza na dan bilansa stanja i njihovih iznosa iskazanih za svrhe finansijskog izvještavanja a što će rezultirati oporezivim iznosima u budućim periodima.

Odložena poreska sredstva priznaju se za sve odbitne privremene razlike, neiskorišćena poreska sredstva i neiskorišćene poreske gubitke do iznosa za koji je vjerovatno da će budući oporezivi dobiti biti dovoljni da omoguće realizaciju (iskorišćenje) odbitnih privremenih razlika neiskorišćenih poreskih sredstava i neiskorišćenih poreskih gubitaka. Iskazani iznos odloženih poreskih sredstava utvrđuje se na dan bilansa stanja i umanjuje se do iznosa za koji više nije vjerovatno da će dovoljan oporezivi dobitak biti na raspolaganju kako bi se omogućilo korišćenje svih ili dijela odloženih poreskih sredstava. Banka obračunava odložene poreze po osnovu:

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.3. Porez na dobit (nastavak)

3.3.2. Odloženi porezi (nastavak)

- razlike između knjigovodstvene vrijednosti osnovnih sredstava i nematerijalnih ulaganja koja je iskazana u finansijskim iskazima i njihove poreske vrijednosti. Razlika je rezultat primjene različitih metoda i stopa obračuna amortizacije za potrebe finansijskog izvještavanja i za poreske svrhe;
- promjene fer vrijednosti finansijskih instrumenata raspoloživih za prodaju.

Odloženi porezi koji se odnose na naknadno mjerenje fer vrijednosti hartija od vrijednosti raspoloživih za prodaju obračunavaju se direktno na teret ili u korist kapitala i prenose se u bilans uspjeha istovremeno sa dobitkom/gubitkom od naknadnog mjerenja fer vrijednosti.

Odloženi porezi su obračunati primjenom stope od 9%.

3.3.3. Porezi doprinosi i druge dažbine koje ne zavise od rezultata poslovanja

Porezi i doprinosi koji ne zavise od rezultata poslovanja uključuju porez na imovinu, porez na dodatu vrijednost, doprinosi na zarade koji padaju na teret poslodavca, kao i druge poreze, naknade i doprinose koji se plaćaju prema raznim državnim i lokalnim poreskim propisima.

3.4. Gotovina i gotovinski ekvivalenti

U iskazu o tokovima gotovine pod gotovinom i gotovinskim ekvivalentima podrazumijevaju se novčanice i kovanice u blagajni i bankomatima, sredstva na računu kod Centralne banke Crne Gore, sredstva na računima kod poslovnih banaka kao i ostala visoko likvidna finansijska aktiva sa dospijanjem do tri mjeseca.

3.5. Finansijski instrumenti

Finansijska imovina Banke je klasifikovana zavisno do namjere Banke u trenutku sticanja finansijske imovine i u skladu sa ulagačkom strategijom.

Finansijska imovina se može klasifikovati u skladu sa Biznis modelima definisanim u MSFI 9 kao što su:

- Finansijska sredstva čija je svrha sakupljanje ugovorenih novčanih tokova - "Po amortizovanoj vrijednosti";
- Finansijska sredstva namijenjena prikupljanju novčanih tokova i prodaje - "Fer vrijednost kroz ostali ukupan rezultat";
- Finansijska sredstva koja se drže za trgovanje - "Fer vrijednost kroz bilans uspjeha".

Klasifikacija i merenje finansijskih instrumenata se zasniva na dva kriterijuma.

Prvi kriterijum se odnosi na odabir poslovnog modela za koji je inicijalno nabavljen instrument.

Drugi kriterijum za klasifikaciju i merenje finansijskih instrumenata u skladu sa MSFI 9 su karakteristike očekivanih novčanih tokova.

Za finansijske instrumente koji se klasifikuju u kategorije mjerenja po amortizovanom trošku ili po fer vrijednosti kroz ukupan rezultat potrebno je da očekivani tokovi gotovine moraju ispunjavati kriterijume testa "isključivo plaćanja glavnice i kamate na neplaćeni iznos glavnice" (u daljem tekstu: SPPI). Ova procena se vrši na nivou instrumenta.

Neizvršenje ovih kriterijuma potencijalno dovodi do klasifikacije finansijskog instrumenta u kategoriji mjerenja takvog instrumenta po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha.

Da bi očekivani tokovi gotovine ispunili kriterijume SPPI oni moraju biti generisani isključivo od:

- naplate glavnice;
- naplate kamate na pripadajuću glavnice.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)

U slučaju da je jedan od kriterijuma prekršen finansijski instrument se mora mjeriti po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha.

Dodatni tokovi gotovine koji se generišu od kamate za odgovarajuću glavnica moraju odražavati:

- Vremensku vrijednost novca;
- Kreditni rizik;
- Ostale osnovne rizike i troškove.

Generalno očekivani tokovi gotovine postojećih finansijskih instrumenata ispunjavaju kriterijume SPPI testa ako:

- Nema ugrađenih derivata;
- Kamatna stopa se kreće unutar tržišnih limita;
- Jednokratna naknada za obradu kredita i naknada za neiskorišćeni dio sredstava kreće se u okviru odlukom propisanih limita;
- Naknada za prijevremenu otplatu kredita predstavlja razumnu naknadu i nema karakter "kazne";
- Primijenjene kamatne stope bilo fiksne ili varijabilne, ispunjavaju SPPI test.

Standard generalno dozvoljava neka odstupanja od čistog SPPI principa koji su opisani u nastavku.

Karakteristike ugovorenih novčanih tokova ne utiču na klasifikaciju finansijskog sredstva ako imaju minimalan efekat na ugovorene novčane tokove finansijskog sredstva.

Karakteristike neoriginalnih novčanih tokova neće imati uticaja na klasifikaciju finansijskog sredstva.

Karakteristika novčanih tokova koja nije originalna je izuzetno rijetka vrlo neuobičajena sa malom vjerovatnoćom javljanja i nema uticaj na novčani tok instrumenta.

Neke funkcije koje mijenjaju vremensku vrijednost novca kao elementa kamate mogu proći test karakteristika novčanog toka u zavisnosti od ishoda benčmark testa.

3.5.1. Finansijska sredstva čija je svrha sakupljanje ugovorenih novčanih tokova - "Drži se do dospjeća"

Finansijska imovina koja je namijenjena prikupljanju novčanih tokova je sledeća:

- Sredstva kod Centarlna banke Crne Gore i ostala finansijska sredstva kod stranih banaka;
- Potraživanja od kredita (glavnica, kamata, naknada);
- Potraživanja nastala protestom datih garancija;
- Potraživanja od naknada i provizija koje nisu u vezi sa kreditnim potraživanjima;
- Državni zapisi Crne Gore;
- Ostala finansijska aktiva.

Ova kategorija može uključivati i dužničke hartije od vrijednosti sa fiksnim ili odredivim plaćanjima i fiksnim rokom dospjeća u kojima Banka ima pozitivnu namjeru i mogućnost držanja do dospjeća.

Premijum i diskont uključujući i inicijalne troškove transakcije uključuju se u knjigovodstvenu vrijednost instrumenta hartije od vrijednosti i amortizuju se.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)

3.5.1. Finansijska sredstva čija je svrha sakupljanje ugovorenih novčanih tokova – „Drži se do dospjeća“ (nastavak)

Kredit i potraživanja obuhvataju ne-derivativna finansijska sredstva koja imaju fiksne ili određive buduće novčane tokove a koja se ne kotiraju na aktivnom tržištu.

Odobreni kredit i potraživanja od strane Banke su finansijska sredstva koja Banka stvara putem plasiranja novca klijentima.

Ova kategorija ne uključuje finansijska sredstva koja su prvobitno bila namijenjena prodaji u kratkoročnom periodu.

Kredit i potraživanja se inicijalno priznaju po fer vrijednosti plus troškovi transakcije. Kasnije se evidentiraju po amortizovanom trošku primjenom metode efektivne kamatne stope umanjenoj za ispravku vrednosti.

Gubici po osnovu obezvređenja priznaju se u bilansu uspjeha.

Na vrijednost nenaplaćenih potraživanja obračunava se kamata za slučaj kašnjenja. Prihod od kamata na kredite se obračunava korišćenjem metode efektivne kamate. Prilikom izračunavanja efektivna kamatna stopa se primjenjuje na bruto knjigovodstvenu vrijednost finansijske imovine.

3.5.2. Finansijska sredstva namijenjena prikupljanju novčanih tokova i prodaje – „Fer vrijednost kroz ostali ukupan rezultat“

Finansijska sredstva koja su namijenjena prikupljanju ugovorenih novčanih tokova i prodaji su dužničke hartije od vrijednosti - državne obveznice.

Postoje različiti ciljevi koji mogu biti u skladu sa ovim tipom poslovnog modela. Na primjer cilj poslovnog modela može biti upravljanje svakodnevnim potrebama likvidnosti, postizanje određenog profila kamatne stope ili usklađivanje trajanja finansijskih sredstava sa trajanjem obaveza koje ta sredstva finansiraju.

U poređenju sa poslovnim modelom koji ima za cilj da drži finansijska sredstva za prikupljanje ugovornih novčanih tokova ovaj poslovni model će obično uključiti veću učestalost i vrednost prodaje. Ne postoji prag za učestalost ili vrijednost prodaje koji se može ili mora dogoditi u ovom poslovnom modelu.

Finansijska sredstva koja su klasifikovana u ovu kategoriju budući da će se zadržati određeno vrijeme da bi se prikupili ugovoreni novčani tokovi a potom prodati moraju ispuniti SPPI test.

U početku i kasnije ova sredstva se vrednuju po fer vrijednosti i promjene fer vrednosti se priznaju u drugom sveobuhvatnom prihodu (kroz kapital).

Nerealizovani dobiti i gubici na hartijama od vrijednosti koje se drže s namjerom prikupljanja novčanih tokova i prodaje se evidentiraju u okviru revalorizacionih rezervi u kapitalu sve dok hartije od vrijednosti ne budu prodane, naplaćene ili na drugi način realizovane ili dok se takve hartije trajno neobezvrijede.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)****3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)****3.5.2. Finansijska sredstva namijenjena prikupljanju novčanih tokova i prodaje – „Fer vrijednost kroz ostali ukupan rezultat“ (nastavak)**

Kada se "drže zbog prikupljanja novčanih tokova i prodaju" hartije od vrijednosti se amortizuju ili obezvređuju kumulativne ispravke vrijednosti fer vrijednosti se reklasifikuju u bilansu uspjeha.

Prihod od kamata se priznaje korišćenjem efektivne kamatne stope u bilansu uspjeha. Obezvrjeđenje se vrši u skladu sa metodologijom obezvređenja a evidentira kroz bilans uspjeha i u okviru drugog sveobuhvatnog rezultata (kapital).

3.5.3. Finansijska sredstva koja se drže za trgovanje - "Fer vrijednost kroz bilans uspjeha"

Kategorija finansijskih sredstava koja se vrednuje po fer vrijednosti kroz rezultat perioda uključuje vlasnička i kreditna finansijska sredstva koja se drži za trgovanje.

To znači da se primjenjuje poslovni model koji se karakteriše stalnim kupovinama i prodajom kako bi se ostvario priliv gotovine u visini fer vrijednosti prodane finansijske imovine.

U ovu kategoriju su klasifikovani osim finansijskih sredstava stečenih za prodaju u kratkoročnom periodu i kreditna sredstva koji ne ispunjavaju SPPI test.

Finansijska imovina se inicijalno procenjuje po fer vrijednosti koja je trošak nabavke. Troškovi transakcije evidentiraju se kao rashod u bilansu uspeha za period.

Svi ostvareni i nerealizovani dobiti i gubici na osnovu prodaje ili promene tržišne vrijednosti ovih hartija od vrijednosti objelodanjeni su u bilansu uspjeha.

3.5.4. Obračun očekivanih kreditnih gubitaka

Centralna banka Crne Gore je donijela Odluku o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. List CG“. br. 22/12, 55/12, 57/13, 44/17 i 82/17) se primjenjuje od 1. januara 2013. godine što uključuje primjenu Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja u proceni i prezentaciji stavki bilansne aktive i vanbilansnih stavki.

U skladu sa navedenom Odlukom Banka je uspostavila metodologiju za procjenu umanjenja vrijednosti bilansne aktive i vjerovatnog gubitka po vanbilansnim stavkama. Banka dosljedno primjenjuje ovu metodologiju, pregleda je najmanje jednom godišnje i po potrebi, na osnovu rezultata pregleda, prilagođava pretpostavke na kojima se temelji metodologija.

Novi Međunarodni standard finansijskog izvještavanja MSFI 9 koji je stupio na snagu od 01.01.2018 zasnovan je na modelu očekivanih kreditnih gubitaka (ECL – „Expected Credit Loss“) i zamjenio model nastalih gubitaka u skladu sa IAS 39.

Predmet obezvrjeđenja u skladu sa MSFI 9 su sledeće izloženosti:

1. Bilansne izloženosti:
 - svi tipovi kredita aktivirane garancije i sindicirani krediti;
 - faktoring i forfeting aranžmani;
 - dospjela kamata naknada i ostala bilansna potraživanja;
 - depoziti kod banaka i ostalih finansijskih institucija;
 - hartije od vrijednosti u portfoliju koje se vrednuju po amortizovanom trošku;
 - ostala potraživanja.
2. Vanbilansne izloženosti:
 - izdate garancije;
 - izdate kreditne linije (overdraft);
 - akreditivi;
 - ostalo.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)

3.5.4. Obračun očekivanih kreditnih gubitaka (nastavak)

Obezvrjeđenja za individualno ili za kolektivno ocijenjena finansijska sredstva moraju biti procijenjena za sve gore navedene izloženosti saglasno MSFI 9. Prilikom primjene ECL modela, Banka priznaje očekivani gubitak na svaki izvještajni datum kako bi reflektovala promjene u kreditnom riziku datog finansijskog sredstva i pri tome uzima u obzir i informacije o budućim događajima.

Očekivani gubitak se definiše kao razlika između tokova gotovine koji Banci pripadaju prema ugovornim uslovima finansijskog instrumenta i tokova gotovine koje Banka očekuje da će primiti (uzimajući u obzir vjerovatnoću nastanka statusa neizmirenja i očekivanu naplatu po tom osnovu).

Generalni pristup Banke za obračun očekivanih gubitaka za cio period trajanja finansijskog instrumenta pravi razliku između:

- Očekivanih gubitaka u periodu od 12 mjeseci („Stage 1“) koji se primjenjuje za finansijska sredstva (od inicijalnog priznavanja) sve dok ne postoji značajno pogoršanje kreditnog rizika;
- Očekivanih gubitaka u cjelokupnom životnom vijeku finansijskog sredstva („Stage 2“ i „Stage 3“) koji se primjenjuje kada je došlo do značajnog porasta kreditnog rizika, odnosno statusa neizvršenja („default“ tj. „non-performing“).

Stage 2 i 3 se razlikuju u tome kako se priznaje prihod od kamate. U Stage-u 2 prihod od kamate je obračunat na bruto knjigovodstvenu vrijednost. U Stage-u 3 prihod od kamate je obračunat na neto knjigovodstvenu vrijednost.

Na svaki datum izvještavanja vrši se procjena da li je bilo značajnog porasta kreditnog rizika od inicijalnog priznavanja ili nastupanje statusa neizvršenja kako bi se procijenio iznos obezvrjeđenja (ECL za 12 mjeseci ili za cjelokupni vijek trajanja sredstva) i iznos osnove za priznavanje prihoda od kamata (bruto knjigovodstvena vrijednost ili neto knjigovodstvena vrijednost).

Prema metodologiji Banka vrši segmentaciju finansijskih instrumenata na 3 načina:

1. Portfolio – Podjela po osnovu tipa klijenta, vrste proizvoda i grupa dana docnje („bucket“);
2. Stage – Podjela na jedan od tri „stage-a“;
3. Metod procjene –Obezvrjeđenje je procijenjeno na individualnoj ili kolektivnoj osnovi.

Segmentacija finansijskih instrumenata koji prikazuju zajedničke karakteristike kreditnog rizika se obavlja po slijedećim kriterijumima:

- Tip klijenta (pravna lica, fizička lica, države i banke)
- Vrsta proizvoda (obzirom na činjenicu da Banka nema dovoljno dugu istoriju poslovanja ne vrši se segmentacija po vrsti proizvoda prilikom procjene iznosa obezvrjeđenja)
- Bucket (vremenska kategorija koja svrstava potraživanja u 8 kategorija na osnovu dana kašnjenja).

Segmentacija finansijskih instrumenata je predmet redovnog periodičnog razmatranja i može biti predmet ažuriranja naročito u dugom roku kako se postojeći portfolio po vrstama proizvoda bude povećavao i Banka bude uvodila nove vrste proizvoda.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)****3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)****3.5.4. Obračun očekivanih kreditnih gubitaka (nastavak)**

Kako je definisano u metodologiji, prilikom određivanja novčanih tokova koje Banka očekuje da će primiti koristi se pristup marginalnih gubitaka, pri čemu se ukupan očekivani gubitak računa kao zbir marginalnih gubitaka koji se pojavljuju u određenim vremenskim tačkama u toku životnog vijeka finansijskog sredstva.

Procjena vjerovatnoće neizvršenja (eng. „PD“) je procjena dobijena na bazi statističkih modela koji posmatraju istorijske tranzicije plasmana i klijenata iz „performing“ statusa u „non-performing“ tj. status neizvršenja. Izvođenjem projekcija iz istorijskih podataka i njihovim prilagođavanjem za očekivane makroekonomske uticaje u određenim trenucima u vremenu (eng. „Forward looking (FL)“, Banka vrši procjenu vjerovatnoće neizvršenje (PD) za finansijska sredstva.

Banka trenutno nije u mogućnosti da procijeni sopstvene PD faktore iz razloga nedostatka istorijskih podataka. Stoga, za potrebe obračuna PD faktora koristi dostupne podatke o mjesečnim tranzicijama između klasifikacionih kategorija za bankarsko tržište Crne Gore definisanih u Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. List CG“ br. 22/12, 55/12, 57/13, 44/17 i 82/17), gdje su A, B1 i B2 „performing“ rejtinzi, a C1, C2, C3, C4, D i E „non performing“ rejtinzi.

Izloženost u trenutku neizvršenja obaveza (eng. „Exposure at default – EAD“) je procjena iznosa izloženosti, uključujući otplate glavnice i kamate i očekivana povlačenja iz okvira i garancije. EAD je bruto knjigovodstvena vrijednost u trenutku diskontovana na sadašnju vrijednost na datum izvještavanja koristeći efektivnu kamatnu stopu kod neobezbjedenih izloženosti. Za izloženosti koje su obezbijedene, vrši se obračun neto iznosa EAD koji predstavlja umanjene za očekivane naplate iz sredstava obezbijedenja diskontovano na sadašnju vrijednost na datum izvještavanja korišćenjem efektivne kamatne stope. Tokom procjene iznosa vanbilansne izloženosti Banka koristi faktor kreditne konverzije (CCF) u skladu sa Odlukom o adekvatnosti kapitala u bankama Centralne banke Crne Gore (CBCG).

Gubitak u trenutku neizvršenja obaveza (eng. „LGD“) je procjena ekonomskog gubitka pod uslovom neizvršenja obaveza. Naime, u svojoj procjeni kreditnih gubitaka odmjerenih u skladu sa metodologijom, Banka procjenjuje očekivane novčane tokove nakon nastanka statusa neizvršenja obaveza na bazi iskustva, ne uzimajući u obzir očekivane naplate iz kolateralala. Banka trenutno nije u mogućnosti da procijeni sopstvene LGD faktore iz razloga nedostatka istorijskih podataka i primjenjuje stopu LGD od 45% za izloženosti u kašnjenju do 180 dana (60% za izloženosti u kašnjenju do 270 dan, 80% za izloženosti u kašnjenju do 360 DPD, odnosno 100% za izloženosti u kašnjenju preko 360 dana).

Na datum izvještavanja vrši se procjena da li je došlo do značajnog porasta kreditnog rizika u odnosu na datum inicijalnog priznanja, odnosno da li je nastupio status neizmirenja („default“, „non performing“) kako bi se odredio primjenjiv obračun rezervisanja (ECL za 12 mjeseci ili za cjelokupni vijek trajanja sredstva).

Finansijska sredstva se svrstavaju u Stage 1, ukoliko uslovi za Stage 2 ili Stage 3 nisu ispunjeni.

Značajan porast kreditnog rizika (eng. „SICR – Significant Increase in Credit Risk“) uključuje utvrđivanje kvantitativnih (docnja preko 30 dana) i kvalitativnih kriterijuma kako bi utvrdila da li je kreditni rizik finansijskog sredstva značajno povećan u odnosu na početno priznavanje čime bi se ono klasifikovalo u „stage 2“. Status neizvršenja (eng. „default“, „non-performing“) predstavlja pogoršanje do tačke kada nastaju kreditni gubici, odnosno ukoliko se ne očekuje da će klijent ispuniti ugovorene obaveze bez uzimanja u obzir naplatu iz sredstava obezbijedenja ili garancija i/ili klijent je u docnji više od 90 dana.

Informacije o budućim događajima (eng. „Forward Looking, FL“) Banka uključuje prilikom prilagođavanja PD-a za određene makroekonomske varijable kroz izračunati korektivni faktor (k) koji se određuje stavljanjem u odnos projektovanog iznosa non-performing kredita (NPL) u naredne tri godine i istorijskih iznosa NPL kredita za bankarski sektor Crne Gore

Rezervisanje za kreditne gubitke se obračunava na kvartalnoj osnovi.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)

3.5.5. Rezervisanja i ispravka vrijednosti

Pored vrednovanja stavki aktive i vanbilansnih stavki u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima. Banka je dužna da klasifikuje stavke aktive u jednu od sledećih klasifikacionih grupa u zavisnosti od vjerovatnoće gubitka:

- grupa A - "kvalitetna aktiva" Klasifikaciona grupa "A" klasifikuje se kredit i druga potraživanja kod kojih postoje čvrsto dokumentovani dokazi da će biti naplaćeni u skladu sa ugovorenim uslovima u punom iznosu;
- grupa B - "aktiva sa posebnom napomenom" - sa podgrupama „B1“ i „B2“; U klasifikacionu grupu „B“ podgrupe „B1“ i „B2“ klasifikuje se kredit za koji postoji mala vjerovatnoća ostvaravanja gubitaka. ali taj kredit mora biti predmet posebne pažnje banke. jer bi potencijalni rizik ukoliko ne bi bio adekvatno praćen mogao da dovede do slabijih perspektiva u pogledu njegove naplate;
- grupa C - "substandardna aktiva" - sa podgrupama „C1“, „C2“; U klasifikacionu grupu „C“ klasifikuje se kredit za koje postoji velika vjerovatnoća ostvarenja gubitka zbog jasno utvrđenih slabosti koje ugrožavaju njegovu otplatu;
- grupa D - "sumnjiva aktiva"; U klasifikacionu grupi „D“ klasifikuju se kredit za koji je naplata u cjelosti imajući u vidu kreditnu sposobnost dužnika vrijednost i mogućnost realizacije kolaterala, malo vjerovatna;
- grupa E - "gubitak"; u klasifikacionu grupu „E“ klasifikuje se kredit koji će biti u potpunosti nenaplativ ili će biti naplaćen u neznatnom iznosu.

Iznos rezervi za potencijalne gubitke nije predviđen za plasmane Banke klasifikovane u kategoriju A. Procijenjeni iznos rezerve za potencijalne gubitke je obračunat primjenom procenata od 2% do 7% na plasmane klasifikovane u kategoriju B, od 20% do 40% na plasmane kategorije C, 70% na plasmane kategorije D i 100% na plasmane kategorije E.

Banka je dužna da razvije sveobuhvatnu strategiju postupanja sa nekvalitetnim kreditima za period od tri godine i utvrđuje godišnje ciljeve vezano za smanjenje nivoa nekvalitetnih kredita (operativni ciljevi).

Prema Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. List CG“ br. 22/12, 55/12, 57/13, 44/17 i 82/17) Banka je dužna da utvrđuje razliku između rezervacija za potencijalne gubitke obračunatog u skladu sa Odlukom i zbira iznosa ispravki vrijednosti za stavke bilansne aktive i rezervisanja za vanbilansne stavke izračunatog u skladu sa odredbama Odluke kojima se propisuje način vrednovanja stavki aktive primjenom Međunarodnih računovodstvenih standarda.

Pozitivna razlika između obračunatih rezervi za potencijalne gubitke i zbira iznosa ispravke za stavke bilansne aktive i rezervisanja za vanbilansne stavke predstavlja odbitnu stavku od sopstvenih sredstava banke.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)

3.5.6 Prva primjena MSFI 9

Efekti reklasifikacije i prve primjene MSFI 9 prikazani su u tabeli ispod:

	Stanje na dan 31. decembar 2017.	Reklasifikacija MSFI 9	Reklasifikovano stanje na dan 31. decembar 2017.*	Ponovno mjerjenje	Stanje na dan 1. januar 2018.**
SREDSTVA					
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	2.955	-	2.955	(5)	2.950
Kredit i potraživanja od banaka po amortizovanoj vrijednosti	2.363	-	2.363	-	2.363
Ostala finansijska sredstva	5	-	5	-	5
Kredit i potraživanja od klijenata po amortizovanoj vrijednosti	44.194	-	44.194	(340)	43.854
Investicione hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju	2.250	(2.250)	-	-	-
Hartije od vrijednosti po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat	-	2.250	2.250	-	2.250
Nekretnine, postrojenja i oprema	300	-	300	-	300
Nematerijalna sredstva	600	-	600	-	600
Ostala finansijska potraživanja	11	-	11	-	11
Ostala poslovna potraživanja	15	-	15	-	15
UKUPNA SREDSTVA	52.693	-	52.693	(345)	52.348
OBAVEZE					
Depoziti klijenata koji se iskazuju po amortizovanoj vrijednosti	25.303	-	25.303	-	25.303
Kredit banaka i centralnih banaka po amortizovanoj vrijednosti	20.089	-	20.089	-	20.089
Rezerve	10	-	10	63	73
Odložene poreske obaveze	27	-	27	-	27
Ostale obaveze	201	-	201	-	201
Ukupne obaveze	45.630	-	45.630	63	45.693
KAPITAL					
Akcijski kapital	10.000	-	10.000	-	10.000
Akumulirani gubitak	(2.222)	-	(2.222)	(415)	(2.637)
Gubitak tekuće godine	(865)	-	(865)	-	(865)
Ostale i revalorizacione rezerve	150	-	150	7	157
Ukupan kapital	7.063	-	7.063	(408)	6.655
UKUPAN KAPITAL I OBAVEZE	52.693	-	52.693	(345)	52.348

*Stanje je reklasifikovano po zahtjevima MSFI 9 i odnosi se na reklasifikaciju obveznica.

**Navedeno stanje uključuje efekte mjerenja prve primjene MSFI9 pod datumom 1. januar 2018. godine.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.5. Finansijski instrumenti (nastavak)

3.5.7. Korekcija uporednih podataka

	Reklasifikovano stanje na dan 31. decembar 2017.	Korekcija uporednih podatka po regulativi CBCG	Korigovano početno stanje na dan 31. decembar 2017*
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	2.955		2.955
Kredit i potraživanja od banaka po amortizovanoj vrijednosti	2.368	(5)	2.363
Kredit i potraživanja od clijenata po amortizovanoj vrijednosti	44.194		44.194
Ostala finansijska potraživanja po amortizovanoj vrijednosti	-	5	5
Investicione hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju	-		-
Hartije od vrijednosti po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat	2.250		2.250
Nekretnine, postrojenja i oprema	300		300
Nematerijalna sredstva	600		600
Ostala finansijska potraživanja	11	(11)	-
Ostala poslovna potraživanja	15	(15)	-
Ostala sredstva	-	26	26
UKUPNA SREDSTVA	52.693	-	52.693
OBAVEZE			
Depoziti clijenata koje se iskazuju po amortizovanoj vrijednosti	25.303	-	25.303
Kredit i potraživanja od banaka po amortizovanoj vrijednosti	20.089	-	20.089
Rezerve	10	-	10
Odložene poreske obaveze	27	-	27
Ostale obaveze	201	-	201
Ukupne obaveze	45.630	-	45.630
KAPITAL			
Aksijski kapital	10.000	-	10.000
Akumulirani gubitak	(2.222)	-	(2.222)
Gubitak tekuće godine	(865)	-	(865)
Ostale i revalorizacione rezerve	150	-	150
Ukupan kapital	7.063	-	7.063
UKUPAN KAPITAL I OBAVEZE	52.693	-	52.693

*Stanje je reklasifikovano zbog izmjene regulative Centralne banke Crne Gore donešene tokom 2018. godine.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)****3.6. Nekretnine i oprema**

Nekretnine i oprema su na dan 31. decembra 2018. godine iskazana po nabavnoj vrijednosti umanjenoj za ispravku vrijednosti i obezvrjeđenje.

Nabavnu vrijednost čini vrijednost po fakturi dobavljača uvećana za zavisne troškove po osnovu nabavke i troškove dovođenja sredstva u stanje funkcionalne pripravnosti.

Amortizacija se ravnomjerno obračunava na nabavnu vrijednost primjenom godišnjih stopa s ciljem da se poslovni prostor i ostala fiksna aktiva u potpunosti otpišu u toku njihovog korisnog vijeka trajanja i nije bilo promjena u stopama amortizacije u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu.

Procijenjeni korisni vijek trajanja nekretnina i opreme je sljedeći:

	<u>Godina</u>
Građevinski objekti	40
Računari i prateća oprema	4
Namještaj	10
Oprema	5
Vozila	4

3.7. Nematerijalna sredstva**3.7.1. Licence**

Stečene licence iskazuju se po istorijskoj nabavnoj vrijednosti. Licence imaju ograničen vijek trajanja i iskazuju se po nabavnoj vrijednosti umanjenoj za akumuliranu ispravku vrijednosti. Amortizacija se obračunava primjenom proporcionalne metode kako bi se troškovi licenci raspodijelili u toku njihovog procijenjenog vijeka upotrebe od 4 godine.

3.7.2. Računarski softver

Troškovi računarskih softvera kapitalizuju se u iznosu troškova nastalih u sticanju i stavljanju u upotrebu. Ovi troškovi se amortizuju tokom njihovog procijenjenog vijeka upotrebe od 4 godine.

3.8. Obaveze po kreditima

Obaveze po kreditima se inicijalno priznaju po fer vrijednosti bez nastalih troškova. Obaveze po kreditima se naknadno iskazuju po amortizovanoj vrijednosti sve razlike između priliva sredstava umanjenog za transakcione troškove i iznosa otplata priznaju se u bilansu uspjeha u periodu korišćenja kredita primjenom metode efektivne kamatne stope.

Obaveze po kreditima se klasifikuju kao tekuće obaveze osim ukoliko Banka nema bezuslovno pravo da odloži izmirenje obaveza za najmanje 12 mjeseci nakon dana bilansa stanja.

3.9. Obaveze prema zaposlenima

Kratkoročne naknade zaposlenima uključuju zarade i naknade zarada i doprinose za socijalno osiguranje. Kratkoročne naknade zaposlenima priznaju se kao rashod u periodu u kome su nastale.

Banka i njeni zaposleni su u zakonskoj obavezi da vrše plaćanja u skladu sa definisanim planovima doprinosa Penzionom fondu Crne Gore. Banka nije u obavezi da zaposlenima isplaćuje naknade koje predstavljaju obavezu Fonda. Porezi i doprinosi koji se odnose na definisane planove naknada po osnovu zarada evidentiraju se kao rashod perioda na koji se odnose.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.10. Akcijski kapital

Uplaćeni akcionarski kapital Banke predstavlja iznos gotovine uplaćene od strane akcionara za sve obične akcije.

Akcionarski kapital Banke čine obične akcije i evidentiraju se kao posebna pozicija u bilansu stanja.

Dividende od akcija evidentiraju se kao obaveza u periodu u kojem je donijeta odluka o njihovoj isplati.

Dividende odobrene za godinu nakon datuma bilansa stanja se objelodanjuju u napomeni o događajima nakon datuma bilansa stanja.

3.11. Prebijanje finansijskih instrumenata

Finansijska sredstva i obaveze se prebijaju a razlika između njihovih suma se priznaje u bilansu stanja kada postoji zakonom omogućeno pravo da se izvrši prebijanje priznatih iznosa i postoji namjera da se poravnaju na neto bazi ili da se istovremeno proda sredstvo i namiri obaveza.

3.12. Rezerve

Rezervisanja su obaveze sa neizvjesnim rokom dospijeca ili iznosom i priznaju se kada su ispunjeni sljedeći uslovi:

- Banka ima važeću zakonsku ili ugovorenu obavezu koja je rezultat prošlih događaja;
- Postoji vjerovatnoća da će podmirenje obaveze iziskivati odliv sredstava koja stvaraju ekonomske koristi;
- Kada se pouzdano može procijeniti iznos obaveze.

Rezervisanja se odmjeravaju po sadašnjoj vrijednosti očekivanih izdataka potrebnih za izmirenje obaveza primjenom diskontne stope koja odražava tekuću tržišnu procjenu vremenske vrijednosti novca. Rezervisanja se razmatraju na datum svakog bilansa stanja i prilagođavaju tako da odražavaju najbolju sadašnju procjenu. Ako više nije vjerovatno da će odliv sredstava koji predstavlja ekonomske koristi biti potreban za namirenje date obaveze rezervisanje bi trebalo ukinuti preko bilansa uspjeha.

Banka u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje operativnim rizikom u bankama („Sl. list CG” br. 24/09) vrši rezervisanja za operativni rizik i potencijalne gubitke po sudskim sporovima.

3.13. Preuzete i potencijalne obaveze po vanbilansnim stavkama

Kao dio redovnog poslovanja Banka je preuzela ugovorene i potencijalne obaveze po vanbilansnim stavkama kao što su: garancije, obaveze za kreditiranjem i akreditive, te transakcije sa finansijskim instrumentima.

Ovi finansijski instrumenti se evidentiraju u bilansu ako i kada postanu plativi.

Rezervisanja za moguće gubitke po preuzetim i potencijalnim obavezama se formiraju na osnovu procjene mogućih gubitaka u skladu sa kriterijumima utvrđenim u Odluci o minimalnim standardima upravljanja kreditnim rizikom u bankama („Sl. list CG” br. 22/12, 55/12, 57/13, 44/17 i 82/17).

3.14. Transakcije sa licima povezanim sa bankom

Povezana lica sa bankom su lica koja predstavljaju:

- članovi organa banke, akcionari, zaposleni u banci, kao i članovi njihove uže porodice (bračni drug i djeca);
- pravno lice u kojem lice koje ima kvalifikovano učešće u banci takođe ima kvalifikovano učešće;

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.14. Transakcije sa licima povezanim sa bankom (nastavak)

- pravno lice u kojem jedno od lica iz al. 1 i 2 ima značajan uticaj ili je lice iz alineje 1 direktor ili član odbora direktora ili drugog odgovarajućeg organa tog pravnog lica;
- lice koje ima učešće u kapitalu ili glasačkim pravima od najmanje 50% u pravnom licu koje ima kvalifikovano učešće u banci.

Prilikom posmatranja svake moguće transakcije sa povezanom stranom pažnja je usmjerena na suštinu odnosa a ne samo na pravni oblik.

3.15. Ključne računovodstvene procjene i prosuđivanja

Banka vrši procjene i pretpostavke o efektima koje će iznositi sredstava i obaveza sadržani u finansijskim iskazima imati u narednoj finansijskoj godini.

Procjene i prosuđivanja se kontinuirano vrednuju i zasnivaju na istorijskom iskustvu i drugim faktorima uključujući očekivanja budućih događaja za koje se vjeruje da će u datim okolnostima biti razumna.

Gubici zbog umanjenja vrijednosti bilansnih i vanbilansnih plasmana

Banka vrši pregled kreditnog portfolija najmanje jednom kvartalno u cilju procjene umanjenja vrijednosti kreditnih potraživanja. Banka prosuđuje da li postoje pouzdani dokazi koji pokazuju da će doći do smanjenja budućih novčanih tokova od kreditnog portfolija koji se može identifikovati na pojedinačnim kreditima a koji mogu uticati na bilans uspjeha.

Metodologija i pretpostavke koje se koriste za procjenu iznosa rezervisanja u skladu sa politikom objelodanjeni su u Napomeni 3.5).

3.15.1. Fer vrijednost finansijskih instrumenata

Fer vrijednost predstavlja iznos za koji se neko sredstvo može razmijeniti odnosno obaveza izmiriti u nezavisnoj transakciji između obaviještenih i voljnih strana.

Fer vrijednost finansijskih instrumenata kojima se trguje na aktivnoj berzi se određuju na osnovu objavljene tržišne cijene na datum bilansiranja tj. cijene koja predstavlja najbolju potražnju za finansijskim sredstvima odnosno najbolju ponudu za finansijske obaveze.

3.15.2. Amortizacija

Stopu amortizacije propisuje Banka svojom računovodstvenom politikom. Procjenjuje se korisni vijek trajanja sredstva a stope se izvode iz procijenjenog korisnog vijeka trajanja po formuli: $\text{Godišnja stopa amortizacije} = 100 / \text{korisni vijek trajanja u godinama}$.

Preispitivanje korisnog vijeka trajanja vrši se na kraju svake finansijske godine i ako se dobijena očekivanja bitno razlikuju od prvobitnih vrši se korekcija obračuna troškova za tekući i budući period. Preispitivanjem se utvrđuje da li je ranije utvrđeni korisni vijek osnovnog sredstva korektan i da li je potrebno vršiti njegovu korekciju. Samim tim se vrši i korekcija stope amortizacije što utiče na više ili niže obračunate troškove. Ako je knjigovodstvena vrijednost nekog osnovnog sredstva veća od njene procijenjene nadoknadive vrijednosti sredstvo se otpisuje do iznosa nadoknadive vrijednosti. Umanjenje vrijednosti priznaje se u periodu u kojem je utvrđeno i iskazuje u okviru rashoda iz poslovanja. Nakon priznavanja gubitka od umanjenja vrijednosti osnovnog sredstva trošak amortizacije se usklađuje u budućim razdobljima tako da se ponovo procijenjen knjigovodstveni iznos imovine umanjeno za eventualni ostatak vrijednosti sistemski raspoređuje tokom preostalog korisnog vijeka trajanja te imovine.

3.15.3. Sudski sporovi

Rukovodstvo Banke vrši procjenu iznosa rezervisanja za odliv sredstava po osnovu sudskih sporova na bazi procjene vjerovatnoće da će do odliva sredstava zaista doći prema ugovorenoj ili zakonskoj obavezi iz prošlih perioda.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

3. PREGLED ZNAČAJNIH RAČUNOVODSTVENIH POLITIKA (nastavak)

3.16. Pravična (fer) vrijednost

Međunarodni standard finansijskog izvještavanja 13 - „Odmjeravanje fer vrijednosti“ predviđa objelodanjivanje pravične (fer) vrijednosti finansijskih sredstava i finansijskih obaveza u napomenama uz finansijske iskaze.

Za navedene potrebe pravična (fer) vrijednost je definisana kao vrijednost koja bi se naplatila za prodaju sredstva odnosno platila za izmirenje obaveze u regularnoj transakciji između učesnika na tržištu na dan mjerenja u datim tržišnim okolnostima.

Obaveza Banke je da objelodani sve informacije u vezi sa poštenom (fer) vrijednošću sredstava potraživanja i obaveza za koje postoje raspoložive tržišne informacije i za koje se identifikuje materijalno značajna razlika između knjigovodstvenih vrijednosti i poštene (fer) vrijednosti.

U Crnoj Gori ne postoji dovoljno tržišno iskustvo stabilnost i likvidnost kod kupovine i prodaje finansijskih sredstava i obaveza kao i ostalih finansijskih instrumenata i zvanične tržišne informacije nijesu u svakom trenutku raspoložive. Stoga pravičnu (fer) vrijednost nije moguće pouzdano utvrditi u uslovima nepostojanja aktivnog tržišta kako to zahtijevaju MRS i MSFI. Po mišljenju rukovodstva iznosi objelodanjeni u finansijskim iskazima odražavaju realnu vrijednost koja je u datim okolnostima najvjerodostojnija i najkorisnija za potrebe izvještavanja. Za iznos identifikovanih procijenjenih rizika da knjigovodstvena vrijednost neće biti realizovana, vrši se ispravka vrijednosti na osnovu odluke rukovodstva Banke.

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA

4.1. Uvod

Banka je u svome poslovanju izložena različitim rizicima od kojih su najznačajniji:

- kreditni rizik;
- tržišni rizik;
- operativni rizik;
- rizik kamatne stope i
- rizik likvidnosti.

Akta strategije, politike, procedure za upravljanje rizicima su dizajnirana da identifikuju i analiziraju rizike da definišu odgovarajuće limite i kontrole za upravljanje rizicima kao i da prate izloženost Banke pojedinim rizicima.

Akta za upravljanje rizicima su predmet redovne kontrole u cilju adekvatnog odgovora na nastale promjene na tržištu proizvodima i uslugama.

4.2. Okvir upravljanja rizicima

Odbor direktora je odgovoran za uspostavljanje sistema upravljanja svim rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju i utvrđuje politike i procedure za upravljanje svim rizicima.

Odbor Direktora je osnovao Odbor za reviziju, Odbor za upravljanje aktivom i pasivom (ALCO) i Kreditni odbor.

U odgovornosti Odbora direktora je da preko usvajanja strategije, politika, procedura i ostalih dokumenata iz domena upravljanja rizicima uspostavi adekvatan odnos prinosa i rizika koji će omogućiti efikasno ostvarivanje ciljeva akcionara Banke.

Odbor direktora prati efikasnost i adekvatnost sistema upravljanja rizicima u kontekstu zakonskih obaveza ali i interesa akcionara.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.2. Okvir upravljanja rizicima (nastavak)

Odbor za reviziju priprema prijedloge mišljenja i stavove iz djelokruga rada za odlučivanje Odbora direktora o tim pitanjima. Odbor za reviziju analizira i prati funkcionisanje sistema upravljanja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju i daje prijedloge za unaprijeđenje strategija, politika i procedura za upravljanje rizicima.

Odbor za reviziju najmanje jednom godišnje kroz godišnji izvještaj o radu podnosi Odboru direktora informacije i podatke o funkcionisanju sistema upravljanja rizicima ukazuje na slabosti i daje prijedloge za unaprijeđenje i poboljšanje ovog sistema.

Komiteet za upravljanje aktivom i pasivom (ALCO) razmatra mjesečne izvještaje o rizicima Sektora za upravljanje rizicima na osnovu kojih sagledava aktuelni rizični profil Banke i postavlja ga u kontekst odnosa aktive i pasive neophodan za ostvarivanje strateških ciljeva Banke.

ALCO komitet ima nadležnosti i zaduženja za upravljanje tržišnim, rizikom likvidnosti i drugim rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju upravljanje kapitalom Banke, upravljanje cjenovnom politikom i propisivanje vrijednosti internih pokazatelja, kao i granice dozvoljenih odstupanja od pokazatelja na osnovu kojih se prati struktura bilansa stanja Banke.

4.3. Kreditni rizik

Upravljanje cjenovnom politikom i propisivanje vrijednosti internih pokazatelja kao i granice dozvoljenih odstupanja od pokazatelja na osnovu kojih se prati struktura bilansa stanja Banke.

Kreditni odbor je zadužen za definisanje politike izloženosti Banke i za ocjenjivanje ali i odbijanje svih kreditnih izloženosti koje nijesu u skladu sa tom politikom. Kreditni odbor donosi odluku o odobravanju plasmana do nivoa kada pojedinačni plasman predstavlja 10% sopstvenih sredstava Banke (velike izloženosti).

Odluku o odobravanju velike izloženosti može donijeti isključivo Odbor direktora Banke. Sektor za upravljanje rizicima odgovoran je za praćenje izloženosti Banke pojedinim rizicima o čemu se mjesečno izvještava Komitet za upravljanje aktivom i pasivom i Odbor direktora.

Izloženost kreditnom riziku ispoljava se kao rizik finansijskog gubitka koji nastaje kao posljedica nemogućnosti dužnika da ispunji sve ugovorene obaveze prema Banci.

Banka upravlja preuzetim kreditnim rizikom tako što određuje limite u odnosu na velike kredite, pojedinačne korisnike kredita i povezana lica.

Pomenuti rizici se kontinuirano prate i predmet su kontrole koja se vrši najmanje jednom godišnje. Kreditnim rizikom se upravlja kako na nivou pojedinog kreditnog plasmana tako i na nivou cjelokupnog portfolija.

Izloženost riziku po pojedinačnim zajmoprimaocima uključujući druge banke i finansijske institucije, dalje se ograničava tako što se utvrđuje limit u odnosu na bilansnu i vanbilansnu izloženost.

Stvarna izloženost u odnosu na utvrđene limite se redovno prati.

U cilju obezbjeđivanja neophodnih pretpostavki za adekvatno upravljanje kreditnim rizikom analiza izloženosti vrši se po dva osnova – na nivou pojedinačnog plasmana kada se utvrđuje bonitet i gornja granica zaduženja komitenta ili grupe povezanih komitenata i na nivou cjelokupnog portfolija po sljedećim osnovama:

- struktura portfolija po pojedinim kategorijama (kreditni privredi, državi, stanovništvu, vanbilansne izloženosti);
- struktura portfolija po bonitetnim grupama (kretanja između pojedinih bonitetnih kategorija, prelazne matrice, procenat pokriva rezervama, coverage ratio);
- struktura portfolija po urednosti izmirivanja obaveza;
- struktura portfolija po djelatnostima;
- koncentracija kod klijenata tzv. velikih izloženosti (klijenti ili grupe povezanih klijenata kod kojih je izloženost veća od 10% sopstvenog kapitala);
- koncentracija kredita po pojedinim geografskim regionima i dr.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

Rezerve za kreditne rizike izdvajaju se u skladu sa važećom regulativom Centralne banke Crne Gore.

Iznos rezervi za potencijalne gubitke po stavkama aktive obračunava se korišćenjem knjigovodstvene vrijednosti potraživanja koja se množi sa utvrđenim procentom rezervi s tim što Banka može prethodno knjigovodstvenu vrijednost stavke aktive za koju obračunava rezervu umanjiti za iznos prvoklasnih kolaterala definisanih Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama („Sl. list CG” br. 22/12, 55/12, 57/13, 44/17 i 82/17).

U svom poslovanju Banka nastoji da posluje sa klijentima dobre kreditne sposobnosti kako bi smanjila što je više moguću izloženost kreditnom riziku koji predstavlja rizik da dužnici neće biti u mogućnosti da dugovanja prema Banci izmire u potpunosti i na vrijeme.

Prilikom donošenja odluke o kreditiranju vodi se računa o promjenama u privredi odnosno stanju pojedinih privrednih grana koje čine dio kreditnog portfolija Banke a koji mogu dovesti do gubitaka koji se razlikuju od gubitaka po osnovu kojih je izvršeno rezervisanje na dan bilansa stanja. U cilju što efikasnijeg upravljanja kreditnim rizikom banka izrađuje stresne scenarije kreditnog rizika pri čemu se posmatra uticaj slabljenja kvaliteta kreditnog portfolija na likvidnost, profitabilnost i adekvatnost kapitala banke.

Banka je u dosadašnjoj praksi pri donošenju odluka o odobravanju plasmana vodila računa o poštovanju maksimalno dozvoljene izloženosti ka jednom licu ili grupi povezanih lica. Svi do sada odobreni plasmani su u skladu sa definisanim internim limitima kao i limitima koji su definisani aktuelnom zakonskom regulativom.

Pored kredita Banka je klijentima odobravalala i garancije i akreditive koji predstavljaju vanbilansne izloženosti.

Ocjena kreditne sposobnosti je bila osnova za odobravanje svakog plasmana definisanog maksimalnog iznosa zaduženja (limita).

Banka je procjenjivala kreditnu sposobnost klijenta služeći se prvenstveno alatima kao što su kvantitativna (finansijska) i kvalitativna analiza i procjenom kvaliteta kolaterala ne zanemarujući načela vrednovanja preuzetih rizika kroz klasifikaciju plasmana i potencijalnih obaveza Banke.

Prije odobravanja kredita i drugih plasmana Banka procjenjuje dužnikovu kreditnu sposobnost uzimajući u obzir kriterijume koje je utvrdila internim aktom kao i pravnu valjanost i procijenjenu vrijednost kolaterala.

Ublažavanje kreditnog rizika podrazumijeva održavanje rizika na prihvatljivom nivou Banke odnosno održavanje prihvatljivog kreditnog portfolija.

Ublažavanje kreditnog rizika se sprovodi kroz ugovaranje adekvatnih sredstava obezbjeđenja potraživanja.

Vrijednost kolaterala izračunava se kao njegova neto vrijednost pod kojom se podrazumijeva tržišna vrijednost umanjena za sve troškove koji se odnose na realizaciju kolaterala. Tipovi instrumenata obezbjeđenja su:

- depoziti;
- pravo zaloge na industrijskim mašinama, hartijama od vrijednosti, zalihama i vozilima;
- hipoteke na nepokretnostima;
- mjenice (korporativne i lične);
- ovlaštenja za naplatu sa računa;
- administrativne zabrane;
- žiranti (za kredite odobrene fizičkim licima);
- polise osiguranja;
- bankarske garancije.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)****4.3. Kreditni rizik (nastavak)**

Nakon izvršene procjene finansijskog stanja i kreditne sposobnosti dužnika, kao i nakon sagledavanja vrijednosti i pravne sigurnosti kreditne zaštite i drugih relevantnih faktora. Sektor upravljanja kreditima utvrđuje klasifikaciju dužnika kao mjeru očekivanog kreditnog rizika verifikuje interni rejting te daje svoj stav o opravdanosti preuzimanja identifikovanog rizika.

4.3.1. Preuzete i potencijalne obaveze po osnovu kredita

Preuzete obaveze su instrumenti koji obezbjeđuju sredstva klijentima onda kada su im potrebna.

Garancije i akreditivi koji predstavljaju neopozivu pisanu obavezu Banke da će u ime svog klijenta platiti trećoj strani dogovoreni iznos u slučaju da njen klijent ne ispuni svoju obavezu plaćanja nose isti rizik kao krediti.

Kod kreditnog rizika u pogledu preuzetih obaveza po odobrenim a neskorišćenim kreditima, Banka je izložena potencijalnom gubitku u iznosu odobrenog a neiskorišćenog kredita. Međutim vjerovatni iznos gubitka po osnovu kreditnog rizika je manji od ukupnog neiskorišćenog kredita zbog toga što je većina preuzetih obaveza po odobrenim kreditima uslovljena ispunjavanjem određenih standarda od strane klijenata.

Banka vrši nadzor ročnosti kreditnih obligacija s obzirom na to da duži period važenja istovremeno nosi i veći kreditni rizik.

4.3.2. Maksimalna izloženost kreditnom riziku po bilansnim i vanbilansnim stavkama

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Sredstva		
Kreditni i potraživanja od banaka	739	2.363
Kreditni i potraživanja od klijenata	54.251	44.194
Hartije od vrijednosti	3.322	-
Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat	1.112	2.250
Ostala finansijska potraživanja	6	5
	59.430	48.812
Vanbilansne stavke		
Plative garancije privrednim društvima	7.127	1.241
Činidbene garancije privrednim društvima	662	45
Neopozive obaveze za davanje kredita	3.435	2.034
	11.224	3.320
Ukupna izloženost kreditnom riziku	70.665	52.143

Izloženost kreditnom riziku kontroliše se pribavljanjem instrumenata obezbjeđenja i garancija pravnih i fizičkih lica.

Prije odobravanja kredita i drugih plasmana Banka procijenjuje dužnikovu kreditnu sposobnost uzimajući u obzir kriterijume koje je utvrdila internim aktom kao i pravnu valjanost i procijenjenu vrijednost kolaterala.

Vrijednost kolaterala izračunava se kao njegova neto vrijednost pod kojom se podrazumijeva tržišna vrijednost umanjena za sve troškove koji se odnose na realizaciju kolaterala.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3 Kreditni rizik (nastavak)

4.3.2. Maksimalna izloženost kreditnom riziku po bilansnim i vanbilansnim stavkama (nastavak)

Kreditni i plasmani su prikazani u narednim tabelama:

U hiljadama EUR
31. decembar 2018.

Opis	Nedospjeli grupno neobzvrijeđeni	Dospjeli ali grupno neobzvrijeđeni	Pojedinačno procjenjeni	Ukupno (bruto)	Pojedinačna ispravka vrijednosti	Grupna ispravka vrijednosti	Ukupna ispravka vrijednosti	Ukupno neto
Kreditni i potraživanja od klijenata	675	-	21.991	22.666	119	14	133	22.533
Kreditni Državi	-	-	21.991	21.991	119	-	119	21.872
Jedinice lokalne samouprave - dugoročni	675	-	-	675	-	14	14	661
Kreditni fizičkim licima	1.020	33	-	1.053	-	8	8	1.046
Keš kreditni	431	33	-	464	-	7	7	457
Stambeni kreditni	586	-	-	586	-	1	1	585
Minusi po tekućem računu	3	-	-	3	-	-	-	3
Kreditni pravnim licima	4.083	208	26.519	30.810	196	92	288	30.522
Za trajni obrtni kapital	325	-	18.402	18.727	144	-	144	18.583
Overdraft	2.194	-	-	2.194	-	41	41	2.153
Revolving	1.440	-	3.938	5.378	27	48	75	5.303
Investicioni kredit	30	-	1.679	1.709	11	-	11	1.698
Namjenski kredit	94	208	2.500	2.802	14	3	17	2.785
Kreditni i potraživanja od klijenata (bruto)	5.778	241	48.510	54.530	315	114	429	54.101
Kamatna potraživanja	-	-	-	11	-	-	-	11
Vremenska razgraničenja	-	-	-	139	-	-	-	139
Ukupno kreditni i potraživanja od klijenata	5.778	241	48.510	54.680	315	114	429	54.251
Kreditni i potraživanja od banaka	-	-	740	740	1	-	1	739
	5.778	241	49.250	55.420	316	114	430	54.990

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3 Kreditni rizik (nastavak)

4.3.2. Maksimalna izloženost kreditnom riziku po bilansnim i vanbilansnim stavkama (nastavak)

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

U hiljadama EUR
31. decembar 2017.

Opis	Nedospjeli grupno neobzvrijeđeni	Dospjeli ali grupno neobzvrijeđeni	Pojedinačno procjenjeni	Ukupno (bruto)	Pojedinačna ispravka vrijednosti	Grupna ispravka vrijednosti	Ukupna ispravka vrijednosti	Ukupno neto
Kredit i potraživanja od klijenata								
Kredit Državi	25.268	-	-	25.268	-	-	-	25.268
Jedinice lokalne samouprave - dugoročni	945	-	-	945	-	-	-	945
Kredit fizičkim licima	631	-	-	631	-	-	-	631
Keš krediti	247	-	-	247	-	-	-	247
Stambeni krediti	380	-	-	380	-	-	-	380
Minusi po tekućem računu	4	-	-	4	-	-	-	4
Kredit pravnim licima	17.134	37	-	17.171	-	22	22	17.149
Za trajni obrtni kapital	8.266	9	-	8.275	-	5	5	8.270
Overdraft	375	-	-	375	-	3	3	372
Revolving	3.724	-	-	3.724	-	14	14	3.710
Investicioni kredit	1.933	20	-	1.953	-	-	-	1.953
Namjenski kredit	2.836	8	-	2.844	-	-	-	2.844
Kredit i potraživanja od klijenata (bruto) ukupno	43.978	37	-	44.015	-	22	22	43.993
Kamatna potraživanja	-	-	-	11	-	-	-	11
Vremenska razgraničenja	-	-	-	190	-	-	-	139
Ukupno kredit i potraživanja od klijenata	43.978	37	-	44.216	-	22	22	44.194
Kredit i potraživanja od banaka	-	-	-	2.363	-	-	-	2.363
	43.978	37	-	46.579	-	22	22	46.557

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.3. Dospjeli grupno neobezvrijeđeni krediti i plasmani

31. decembar 2018. godine	do 30 dana	Od 31 do 60 dana	Ukupno
Keš krediti	33	-	33
Investicioni kredit	-	-	-
Namjenski kredit	208	-	208
Ukupno	241	-	241

31. decembar 2017. godine	do 30 dana	Od 31 do 60 dana	Ukupno
Za trajni obrtni kapital	9	-	9
Investicioni kredit	20	-	20
Namjenski kredit	8	-	8
Ukupno	37	-	37

4.3.4. Fer vrijednost sredstava obezbjeđenja do visine plasmana obezbijeđenih tim sredstvima

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Hipoteke	4.844	1.913
zaloga/ostalo	208	702
zaloga depozit	51	7
bankarska garancija	13.170	13.948
ugovor o cesiji	661	255
Ukupno	18.934	16.825

Banka je definisala kako kolateralne faktore tako i vrijeme realizacije u skladu sa procijenjenim kvalitetom pojedine vrste kolaterala. U instrumente obezbjeđenja sa kratkim vremenom realizacije ubrajaju se po pravilu: mjenice, novčani depoziti, jemstvo pravnih ili fizičkih lica, naplata putem cesije, korporativna garancija, garancija čiji je nalogodavac država ili druga banka, polisa životnog osiguranja vinkulirana u korist Banke.

4.3.5. Restrukturirani krediti i plasmani

Banka je zajmoprimcu restrukturirala kredit ako je zbog pogoršanja dužnikove kreditne sposobnosti:

- produžila rok otplate za glavnice ili kamatu;
- smanjila kamatnu stopu na odobreni kredit;
- smanjila iznos duga, glavnice ili kamate;
- izvršila preuzimanje duga;
- kapitalizaciju kamate;
- zamjenu postojećeg novim kreditom;
- napravila druge slične pogodnosti koje olakšavaju finansijsku poziciju zajmoprimca.

Prilikom restrukturiranja kredita Banka vrši finansijsku analizu zajmoprimca i procjenjuje mogućnosti zajmoprimca nakon restrukturiranja kredita da ostvari novčane tokove koji će biti dovoljni za otplatu glavnice i kamate kredita.

Banka na kraju 2018. godine nije imala restrukturirane kredite.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.6. Klasifikacija i vrednovanje finansijskih sredstava i obaveza

Saglasno MSFI 9 klasifikacija i vrednovanje finansijskih sredstava zavisi od dva osnovna kriterijuma:

- poslovnog modela na osnovu kojeg Banka upravlja finansijskim sredstvom
- karakteristika ugovorenih novčanih tokova finansijskog sredstava (tzv. SPPI kriterijum).

Poslovni model odražava način na koji Banka upravlja svojim finansijskim sredstvima sa ciljem prikupljanja novčanih tokova.

Banka je sprovedla detaljnu analizu svojih poslovnih modela uzimajući u obzir iskustva iz prošlosti vezano za prodaju finansijskih sredstava kao i buduća očekivanja u tom pogledu.

Prilikom analize uzete su u obzir i druge objektivne i relevantne informacije kao što su: rizici koji utiču na uspješnost poslovnog modela i kako se tim rizicima upravlja kako se ocjenjuje uspješnost poslovnog modela kako se finansijska sredstva u okviru tog modela vrednuju i izvještava rukovodstvo Banke i drugo.

Analiza se zasniva na razumno očekivanim scenarijima ne uzimajući u obzir najlošije projekcije ili stresna scenarija, saglasno tome Banka je definisala sljedeće poslovne modele:

- držanje radi prikupljanja novčanih tokova;
- držanje radi prikupljanja novčanih tokova i prodaje i
- ostali poslovni modeli (npr. držanje radi prodaje).

Ukoliko dođe do promjene poslovnog modela na osnovu kojeg se upravlja finansijskim sredstvom vrši se reklasifikacija finansijskog sredstva.

Reklasifikacija se sprovodi prospektivno odnosno od prvog dana sljedećeg izvještajnog perioda.

Banka ne očekuje česte promjene poslovnih modela. Banka vrši reproccjenu poslovnog modela najmanje jednom godišnje.

Ukoliko je poslovni model „držanje radi prikupljanja novčanih tokova“ ili „držanje radi prikupljanja novčanih tokova i prodaje“ vrši se procjena da li novčani tokovi predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate (tzv. „SPPI test“).

Saglasno osnovnom kreditnom aranžmanu kamata uključuje nadoknadu za vremensku vrijednost novca prihvaćeni nivo kreditnog rizika dužnika i ostale osnovne rizike kreditiranja uključujući i odgovarajuću maržu.

Ukoliko ugovoreni uslovi uključuju izloženost rizicima koji nisu u skladu sa osnovnim kreditnim aranžmanom, finansijsko sredstvo se klasifikuje i vrednuje po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha nezavisno od poslovnog modela.

Na osnovu sprovedene analize poslovnih modela i karakteristika ugovorenih novčanih tokova Banka počev od 1. januara 2018. godine sva finansijska sredstva klasifikuje u sljedeće kategorije sredstava:

- Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti.
- Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ukupni ostali rezultat i
- Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha.

Banka nema promjena u načinu klasifikacije i vrednovanja finansijskih obaveza saglasno MSFI 9 u odnosu na MRS 39.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.7. Obezbvrjeđenje finansijskih instrumenata u skladu sa MSFI 9

Očekivani kreditni gubici se rekalkulišu na svaki izvještajni datum u cilju da reflektuju promjenu u kreditnom riziku od inicijalnog priznavanja finansijskog instrumenta.

Ovakav pristup rezultira u ranijem prepoznavanju kreditnih gubitaka tako što je neophodno da se preračunaju dvanaestomjesečni očekivani kreditni gubici za sve kreditne izloženosti.

Preračun očekivanih kreditnih gubitaka za cio životni vijek je neophodno sprovesti za sve kreditne izloženosti kod kojih je zabilježeno značajno pogoršanje kreditnog rizika u odnosu na trenutak priznavanja sredstva.

Pri obračunu očekivanih kreditnih gubitaka Banka koristi buduće informacije i makro-ekonomske faktore odnosno Banka ne razmatra samo istorijske informacije prilagođene da odražavaju efekte sadašnjih uslova i informacija koje pružaju objektivne dokaze da su finansijska sredstva umanjena za nastale gubitke već se razmatraju i razumljive i podržive informacije koje uključuju i projekcije budućih ekonomskih uslova pri kalkulisanju očekivanih kreditnih gubitaka kako na individualnoj tako i na grupnoj osnovi.

Nivo rezervisanja za gubitke će rasti kako se projektovani ekonomski uslovi pogoršavaju, odnosno padaće kako projektovani ekonomski uslovi postaju povoljniji.

Osnovni principi i pravila Banke pri obračunu rezervisanja prema MSFI 9 su:

Banka kalkuliše dvanaestomjesečni očekivani kreditni gubitak ili očekivani kreditni gubitak za cio životni vijek finansijskog instrumenta u zavisnosti od značaja promjene kreditnog rizika finansijskog instrumenta od njegovog početnog priznavanja. Za ove svrhe Banka primjenjuje sledeća tri nivoa obezbvrjeđenja:

- Stage 1 pokriva svu novu finansijsku aktivu u trenutku inicijalnog priznavanja i instrumente koji nemaju značajno pogoršanje kreditnog kvaliteta od trenutka inicijalnog priznavanja, ili su ti instrumenti u kategoriji niskog kreditnog rizika;
- Stage 2 pokriva finansijske instrumente koji imaju značajno pogoršanje u kreditnom kvalitetu od trenutka inicijalnog priznavanja, ali da ne postoji objektivni dokaz obezvredjenja po osnovu kreditnih gubitaka;
- Stage 3 pokriva finansijsku aktivu kod koje postoji objektivni dokaz obezvredjenja na izvještajni datum.

Stage 1 i Stage 2 uključuju samo neproblematičnu finansijsku aktivu. Stage 3 uključuje samo problematičnu finansijsku aktivu.

Za finansijske instrumente u Stage 1 kalkulišu se dvanaestomjesečni očekivani kreditni gubici.

Za finansijske instrumente u Stage 2 kalkulišu se očekivani kreditni gubici za cio životni vijek instrumenta.

Za finansijske instrumente u Stage 3 kalkulišu se očekivani kreditni gubici za cio životni vijek instrumenta i prihodi od kamata se kalkulišu na neto izloženost.

Banka u skladu sa svojim računovodstvenim politikama prihod od kamate na instrumente u Stage 3 priznaje u trenutku naplate.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.7. Obezvrjeđenje finansijskih instrumenata u skladu sa MSFI 9 (nastavak)

Bruto izloženost u skladu sa MSFI 9 prikazana je u sledećoj tabeli:

Opis	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Ukupna izloženost	Pojedinačno obezvređeni	Grupno obezvređeni	Ukupno obezvređeni
Kredit i potraživanja od klijenata	22.666	-	-	22.666	21.991	675	22.666
Kredit Državi	21.991	-	-	21.991	21.991	-	21.991
Jedinice lokalne samouprave	675	-	-	675	-	675	675
Kredit fizičkim licima	1.039	14	-	1.053	-	1.053	1.053
Keš krediti	450	14	-	464	-	464	464
Stambeni krediti	586	-	-	586	-	586	586
Minusi po tekućem računu	3	-	-	3	-	3	3
Kredit pravnim licima	29.322	1.489	-	30.811	26.520	4.291	30.811
Za trajni obrtni kapital	18.729	-	-	18.729	18.402	326	18.729
Overdraft	2.194	-	-	2.194	-	2.194	2.194
Revolving	4.178	1.200	-	5.378	3.938	1.440	5.378
Investicioni kredit	1.628	81	-	1.709	1.680	29	1.709
Namjenski kredit	2.593	208	-	2.801	2.500	303	2.801
Kredit i potraživanja od klijenata*	53.027	1.503	-	54.530	48.511	6.019	54.530
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	6.095	-	-	6.095	6.095	-	6.095
Kredit i potraživanja od banaka	740	-	-	740	740	-	740
Hartije od vrijednosti	4.453	-	-	4.453	4.453	-	4.453
UKUPNO:	64.315	1.503	-	65.818	59.795	6.019	65.818
				Ukupna izloženost	Pojedinačno obezvrjeđeni	Grupno obezvrjeđeni	Ukupno obezvrjeđeni
Ukupno garancije	5.348	2.440	-	7.789	5.277	2.511	7.789
Plative garancije privrednim društvima	4.686	2.440	-	7.127	5.277	1.849	7.127
Činidbene garancije privrednim društvima	662	-	-	662	-	662	662
Neiskorišćene obaveze za davanje kredita	3.435	-	-	3.435	1.500	1.935	3.435
Neiskorišćeni dokumentarni akreditivi	-	-	-	-	-	-	-
UKUPNO:	8.783	2.440	-	11.223	6.777	4.446	11.223

*Kredit i potraživanja ne uključuju potraživanja od kamata u iznosu EUR 11 hiljada

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.7. Obezvrjeđenje finansijskih instrumenata u skladu sa MSFI 9 (nastavak)

Obezvrjeđenje u skladu sa MSFI 9 prikazana je na sljedećoj tabeli:

Opis	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Ukupno obezvrjeđenje	Pojedinačno obezvrjeđenje	Grupno obezvrjeđenje	Ukupno obezvrjeđenje
Kredit i potraživanja od clijenata	133	-	-	133	119	14	133
Kredit Državi	119	-	-	119	119	-	119
Jedinice lokalne samouprave	14	-	-	14	-	14	14
Kredit fizičkim licima	8	-	-	8	-	8	8
Keš krediti	7	-	-	7	-	7	7
Stambeni krediti	1	-	-	1	-	1	1
Minusi po tekućem računu	0	-	-	-	-	-	-
Kredit pravnim licima	280	9	-	289	196	92	288
Za trajni obrtni kapital	144	-	-	144	144	-	114
Overdraft	41	-	-	41	-	41	41
Revolving	69	7	-	76	27	48	76
Investicioni kredit	9	2	-	12	11	-	11
Namjenski kredit	17	-	-	17	14	3	17
Kredit i potraživanja od clijenata	421	9	-	431	315	114	429
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	4	-	-	4	4	-	4
Kredit i potraživanja od banaka	1	-	-	1	1	-	1
Hartije od vrijednosti	24	-	-	19	24	-	24
UKUPNO:	450	9	-	455	344	114	458
Opis	Stage 1	Stage 2	Stage 3	Ukupno obezvrjeđenje	Pojedinačno obezvrjeđenje	Grupno obezvrjeđenje	Ukupno obezvrjeđenje
Ukupno garancije	50	14	-	64	46	18	64
Plative garancije privrednim društvima	43	14	-	57	46	11	57
Činidbene garancije privrednim društvima	7	-	-	7	-	7	7
Neiskorišćene obaveze za davanje kredita	64	-	-	64	21	43	64
Neiskorišćeni dokumentarni akreditivi	-	-	-	-	-	-	-
UKUPNO:	114	14	-	128	67	61	128

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.7. Obezvrjeđenje finansijskih instrumenata u skladu sa MSFI 9 (nastavak)

Geografska koncentracija izloženosti Banke kreditnom riziku je prikazana u sljedećoj tabeli:

	U hiljadama EUR				Ukupno
	Crna Gora	Evropska Unija	Turska	Ostalo	
Kredit i potraživanja od banaka	-	9	730	-	739
Kredit i potraživanja od klijenata	32.954	-	16.539	4.759	54.251
Hartije od vrijednosti	1.112	-	3.322	-	4.434
31. decembar 2018. godine	34.066	9	20.591	4.759	59.424
31. decembar 2017. godine	33.128	749	13.197	1.738	48.812

Banka u cilju identifikovanja mjerenja procjene i praćenja izloženosti riziku zemlje koristi Politiku upravljanja rizikom zemlje kao i odluku o Metodologiji za mjerenje rizika zemlje u Bankama izdatu od strane Centralne banke Crne Gore.

Izloženost riziku mjeri se i vrednuje za sve zemlje u kojima se nalazi sjedište, odnosno prebivalište dužnika banke.

Izloženost Banke riziku zemlje mjeri se na osnovu pojedinačnog plasmana određenog aktom koji podrazumijeva kontrolu rejtinga zemlje dužnika vodeći računa o političkim ekonomskim i socijalnim prilikama u zemlji dužnika.

Pri dodjeljivanju rejtinga konkretnoj zemlji rejting agencije polaze od većeg broja pokazatelja pri čemu se kao ključni uzimaju sljedeći: dohodak po glavi stanovnika, rast bruto društvenog proizvoda, inflacija, spoljni dug, nivo ekonomskog razvoja i ranija urednost servisiranja dugova.

Na osnovu preporuke Centralne banke Banka pri klasifikaciji aktive i izdvajanju rezervi po osnovu rizika zemlje za sve konkretne izloženosti koristiti dugoročni rejting zemlje dužnika utvrđen od strane međunarodno priznatih rejting agencija (Standard & Poors, Moody's, Fitch).

Banka sve zemlje dužnika rangira u sljedeće kategorije rizičnosti:

- nerizične zemlje;
- zemlje niskog rizika;
- zemlje srednjeg rizika;
- zemlje visokog rizika.

Rangiranje zemalja dužnika služi Banci za utvrđivanje potrebnog kapitala za rizik zemlje i za limitiranje izloženosti banke prema pojedinim zemljama dužnika, grupama zemalja ili regionima.

Potreban kapital za rizik zemlje izračunava se primjenom pondera koji se kreću u rasponu od 0% do 300%.

Na dan 31. decembra 2018. godine Banka je izdvojila iznos kapitala za pokriće izloženosti riziku zemlje, obzirom na to da je određenim pravnim i fizičkim licima iz Republike Turske, BiH i Kosova odobrila kredite kao i to da u svom portfoliju ima hartije od vrijednosti izdate od strane Ministarstva finansija Republike Turske.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.3. Kreditni rizik (nastavak)

4.3.8. Industrijska koncentracija

Koncentracija po djelatnostima izloženosti Banke kreditnom riziku je prikazana u sljedećoj tabeli:

	Kreditni i potraživanja od klijenata	Kreditni i potraživanja od banaka	Hartije od vrijednosti	Ukupno
Prerađivačka industrija	2.407	-	-	2.407
Građevinarstvo	1.747	-	-	1.747
Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikla	2.388	-	-	2.388
Usluge pružanja smještaja i hrane	2.722	-	-	2.722
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	14	-	-	14
Stručne naučne i tehničke djelatnosti	-	-	-	-
Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje	22.533	-	1.112	23.645
Ostale uslužne djelatnosti	-	-	-	-
Fizička lica - rezidenti	993	-	-	993
Nerezidenti	21.297	739	3.322	25.359
UKUPNO	54.101	739	4.434	59.275
Kamatna potraživanja i ispravka vrijednosti kamatnih potraživanja	11	-	-	11
Vremenska razgraničenja kamata i naknada i ispravka vrijednosti	139	-	-	139
31. decembar 2018. godine	54.251	739	4.434	59.425
31. decembar 2017. godine	44.194	2.955	2.250	48.812

4.3.9. Vanbilansna evidencija

Ročnost vanbilansnih stavki po kojima je Banka izložena kreditnom riziku je sljedeća:

31. decembar 2018.
U hiljadama EUR

	Neopozive obaveze za davanje kredita	Garancije	Nepokriveni akreditivi	Ukupno
Do 1 godine	3.435	7.706	-	11.141
Od 1 do 5 godina	-	83	-	83
	<u>3.435</u>	<u>7.789</u>	<u>-</u>	<u>11.224</u>

31. decembar 2017.
U hiljadama EUR

	Neopozive obaveze za davanje kredita	Garancije	Nepokriveni akreditivi	Ukupno
Do 1 godine	2.024	906	2.930	5.860
Od 1 do 5 godina	10	380	390	780
	<u>2.034</u>	<u>1.286</u>	<u>3.320</u>	<u>6.640</u>

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)****4.4. Tržišni rizik**

Banka je izložena tržišnim rizicima. Tržišni rizik predstavlja potencijalni gubitak uzrokovan nepovoljnim promjenama na tržištu: kamatnih stopa, deviznih pozicija, cijena, indeksa i/ili ostalih faktora koji utiču na vrijednost finansijskih instrumenata.

Najčešće glavni izvori tržišnog rizika su devizne pozicije i rizik kamatne stope.

Limiti za izloženost tržišnim rizicima su interno propisani i usklađeni sa limitima propisanim od strane Centralne banke Crne Gore.

4.4.1 Devizni rizik

Rizik od promjene kurseva stranih valuta jeste rizik od promjene vrijednosti sredstava i obaveza usled promjene kursa strane valute.

Banka devizni rizik mjeri i ograničava dnevno i to na agregatnoj osnovi i individualno po valutama.

Neto otvorena devizna pozicija banke na kraju dana za pojedinačnu valutu koja se dnevno nalazi na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke ne može iznositi više od 15% osnovnog kapitala Banke.

Zbir neto otvorenih deviznih pozicija na kraju dana za sve valute koje se dnevno nalaze na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke ne može iznositi više od 20% osnovnog kapitala Banke.

Neto otvorene pozicije na kraju dana za ostale valute ne mogu iznositi više od:

- 5% osnovnog kapitala banke, pojedinačno po valuti;
- 10% osnovnog kapitala. ukupno za sve ostale valute Banke.

Finansijska pozicija i novčani tokovi Banke su izloženi efektima promjena kursa valuta.

Izloženost deviznom riziku se redovno prati putem usklađivanja sa limitima propisanim od strane Centralne banke Crne Gore.

Banka je izložena efektima promjena deviznih kurseva najznačajnijih valuta koji utiču na njen finansijski položaj i novčane tokove.

Rukovodstvo uspostavlja ograničenja na stepen izloženosti po valutama koja se redovno prate.

Izloženost riziku od promjena kursa valuta na dan 31. decembra 2018. godine prikazana je u sljedećoj tabeli:

	USD	Ostale valute	U hiljadama EUR Ukupno strane valute
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	44	1	45
Ukupna sredstva	44	1	45
OBAVEZE			
Depoziti klijenata Pozajmljena sredstva od banaka	75		
Ukupno obaveze	75		75
Neto devizna izloženost:			
- 31. decembar 2018. godine	(31)	1	(30)
- 31. decembar 2017. godine	(59)	-	(59)

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.4. Tržišni rizik (nastavak)

4.4.1 Devizni rizik (nastavak)

Banka je u maloj mjeri izložena deviznom riziku. Obzirom na činjenicu da je na dan 31. decembra 2018. godine imala devizna sredstva u USD u iznosu od 44 hiljada i obaveze u istoj valuti od 55 hiljada što je rezultiralo neto kratkom pozicijom u iznosu od 11 hiljada.

Na osnovu navedenog Banka nije bila u obavezi da izdvaja kapital po osnovu pokrića izloženosti deviznom riziku obzirom da je neto devizna pozicija manja od 2% sopstvenih sredstava (na dan 31. decembra 2018. godine iznosi 1% sopstvenih sredstava).

Sve ostale pozicije finansijskih sredstava i obaveza na dan 31. decembra 2018. godine bile su u valuti EUR (31. decembra 2017. godine USD 59 hiljada).

4.4.2. Operativni rizik

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka usled nedostatka ili neadekvatnosti internih procesa ljudi i sistema ili zbog eksternih događaja.

Takođe operativni rizik može biti posljedica angažovanja lica izvan Banke protivpravnih radnji slabosti i propusta u izvršavanju poslova i slično.

U cilju adekvatnog upravljanja operativnim rizikom Banka je razvila Politiku identifikovanja, mjerenja i kontrolisanja ove vrste rizika.

Politikom su propisani osnovni principi upravljanja operativnim rizikom u cilju postizanja optimalno prihvatljivog nivoa rizika.

Pojava koja predstavlja izvor operativnog rizika se može klasifikovati u jednu od 7 kategorija događaja:

- interne prevare;
- eksterne prevare;
- propusti u odnosima sa zaposlenima i u sistemu bezbjednosti na radu;
- problemi u odnosima sa klijentima. u plasmanima proizvoda i u poslovnoj praksi banke;
- štete na fizičkoj imovini banke;
- prekidi u poslovanju i greške u sistemima banke;
- izvršenje transakcija. isporuka i upravljanje procesima u banci.

Operativni rizik povezan sa kreditnim rizikom odnosi se na događaj koji proizilazi iz kreditnog rizika a obuhvata neki od elementa operativnog rizika (npr. greška prilikom izvršenja nekog procesa, interna/eksterna prevara, komercijalni spor).

Kvalifikovanje operativnog rizika povezanog sa kreditnim rizikom zahtijeva da se ispune 2 uslova:

- Neizmireni kredit i kašnjenje nosioca kredita - kreditni rizik
- Slučaj operativnog rizika, interni nedostatak (greška prilikom izvršenja. interna/eksterna prevara) ili eksterni događaj (eksterna prevara. komercijalni spor) koji djelimično ili potpuno doprinosi kreditnom gubitku.

Izloženost operativnom riziku se redovno prati putem usklađivanja sa limitima propisanim od strane Centralne banke Crne Gore.

Cilj upravljanja operativnim rizikom je da se obezbijedi da nivo izloženosti operativnom riziku bude u skladu sa Strategijom upravljanja rizicima i politikama Banke, odnosno minimiziranje gubitaka po osnovu operativnih rizika.

Banka koristi jednostavni metod za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik i on na dan 31 decembra 2018. godine iznosi EUR 217 hiljada.

Banka je na dan 31 decembra 2018. godine izdvojila rezervisanja za potencijalne gubitke po osnovu operativnog rizika u iznosu od EUR 6 hiljada (napomena 21).

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.4. Tržišni rizik (nastavak)

4.4.3 Rizik od promjene kamatnih stopa

Rizik od promjene kamatnih stopa novčanih tokova predstavlja rizik da će budući novčani tokovi finansijskog instrumenta biti podložni oscilacijama usled promjenljivih kamatnih stopa na tržištu.

Kamatni rizik fer vrijednosti predstavlja rizik da će vrijednost finansijskog instrumenta biti podložna oscilacijama usled promjenljivih kamatnih stopa na tržištu.

Banka je izložena efektima promjene važećih kamatnih stopa na tržištu i to po osnovu rizika od promjene kamatnih stopa na novčane tokove.

Pod upravljanjem kamatnim rizikom se smatra upravljanje rizikom neusklađenosti perioda ažuriranja kamatnih stopa (engl. repricing risk), izvora sredstava i plasmana.

Kao posljedica takvih promjena može doći do povećanja kamatnih marži međutim one mogu umanjiti dobit ili dovesti do gubitka u slučaju neočekivanih kretanja.

Kamatne stope se zasnivaju na tržišnim stopama tako da Banka redovno vrši ponovno određivanje cijena.

Osjetljivost aktive, pasive i vanbilansnih pozicija na promjenu kamatne stope utiče na dvije kategorije - visinu neto kamatnih prihoda i tržišnu vrijednost pojedinih finansijskih instrumenata (kamatno osjetljivih izvora i plasmana) što posljedično utiče na tržišnu vrijednost kapitala Banke.

Uzroci nastanka kamatnog rizika su:

- nezadovoljavajući kamatni raspon („spread“)
- neusklađenost kamatno osjetljive aktive i pasive banke („gap“)
- promjene u sklonostima klijenata.

Naredna tabela prikazuje kamatonosna i nekamatonosna sredstva i obaveze Banke na dan 31. decembra 2018. godine:

	U hiljadama EUR		
	Kamatonosno	Nekamatonosno	Ukupno
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	726	5.365	6.091
Kredit i potraživanja od banaka		739	739
Kredit i potraživanja od klijenata	54.251		54.251
Hartije od vrijednosti po amortizovanoj vrijednosti	4.435		4.435
Ostala finansijska potraživanja	11		11
Ukupna sredstva	59.423	6.104	65.527
OBAVEZE			
Depoziti klijenata	23.113	37	23.150
Kredit banaka i centralnih banaka	28.906		28.906
Ostale finansijske obaveze	137		137
Ukupno obaveze	52.156	37	52.193
Izloženost riziku od promjene kamatnih stopa:			
- 31. decembar 2018. godine	7.267	6.067	13.334
- 31. decembar 2017. godine	1.499	4.685	6.173

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.5. Rizik likvidnosti

Upravljanje likvidnošću je jedan od ključnih zadataka Banke. Rizik likvidnosti predstavlja rizik da Banka neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti ili rizik da će Banka za izmirivanje dospjelih obaveza morati obezbjeđivati novčana sredstva iz drugih izvora po razumnoj cijeni i blagovremeno.

4.5.1. Upravljanje rizikom likvidnosti

Rizik likvidnosti predstavlja rizik da banka neće moći da obezbijedi dovoljan obim (novčanih) sredstava za pokriće svih obaveza (bilansnih i vanbilansnih) na dan njihovog dospjeća.

Rizik likvidnosti se identifikuje na osnovu dnevnih, dekadnih, mjesečnih i kvartalnih projekcija likvidnosti tj. na osnovu gap-ova koji su nastali usled neusklađenosti sredstava i izvora sredstava.

Adekvatno upravljanje rizikom likvidnosti predstavlja osnovni uslov za sigurno i efikasno poslovanje banke.

Kvalitet upravljanja rizikom likvidnosti zavisi od bilansne strukture Banke odnosno usklađenosti priliva i odliva sredstava.

Potrebna likvidnost ostvaruje se racionalnim upravljanjem sredstvima i obavezama u cilju održavanja odgovarajućeg srazmjera između likvidne aktive i nestabilne pasive.

Banka je u cilju stvaranja sekundarnih rezervi likvidnosti vršila ulaganja u dužničke hartije od vrijednosti u iznosu od EUR 4.435 hiljada.

Na dan 31. decembra 2018. godine najveći dio portfolija dužničkih hartija od vrijednosti odnosi se na hartije od vrijednosti izdate od strane Ministarstva finansija Republike Turske u iznosu od EUR 3.323 hiljada koje su klasifikovane kao raspoložive za prodaju.

Takođe Banka u svom portfelju ima i EUR 1.112 hiljada hartija od vrijednosti izdatih od strane Ministarstva finansija Crne Gore koje su klasifikovane kao hartije od vrijednosti koje se vrednuju po fer vrijednosti kroz ostali ukupan rezultat .

Na osnovu praćenja i mjerenja osnovnih indikatora likvidnosti (dnevni i dekadni koeficijenti likvidnosti) utvrđeni koeficijenti pokazuju da Banka u toku 2018. godine nije imala problema sa likvidnošću i da su koeficijenti likvidnosti bili iznad limita vrijednosti propisanih od strane Centralne banke.

Dnevni koeficijent likvidnosti na dan 31. decembra 2018. godine iznosio je 2,99 (31. decembra 2017. godine: 5,44), dok je minimalna vrijednost ovog koeficijenta definisana odlukom Centralne banke iznosila 0,9.

Likvidnost Banke je snažno podržana od strane matične banke koja obezbjeđuje pozajmice ili prekonocne depozite u slučaju potrebe za likvidnim sredstvima, takođe Banka je definisala i usvojila Plan za upravljanje likvidnošću u slučajevima ugrožene likvidnosti ili nepredviđenih okolnosti kojim su jasno definisane dužnosti zadaci i nosioci zadataka koji se trebaju izvršiti u slučaju ugrožene likvidnosti Banke.

Tabela u nastavku predstavlja analizu rokova dospjeća sredstava i obaveza Banke na osnovu ugovorenih uslova plaćanja.

Ugovoreni rokovi dospjeća sredstava i obaveza određeni su na osnovu preostalog perioda na dan bilansa stanja u odnosu na ugovoreni rok dospjeća.

Obzirom na činjenicu da je Banka počela sa radom u drugoj polovini 2015. godine još uvijek nije razvijena metodologija za utvrđivanje stabilnog nivoa depozita po viđenju. Za ovo je potrebna serija podataka od minimum nekoliko godina tako da Banka u ovom trenutku sve depozite po viđenju razvrstava u kolonu od 1 do 7 dana.

Oročeni depoziti su razvrstani po skalama dospjeća u odnosu na ugovorene rokove dospjeća.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.5. Rizik likvidnosti (nastavak)

4.5.1 Upravljanje rizikom likvidnosti (nastavak)

	Od 1-7 dana	8-15 dana	16-30 dana	31-90 dana	91-180 dana	180-365 dana	1-5 godina	U hiljadama EUR	
								Preko 5 godina	Ukupno
31. decembar 2018. godine									
SREDSTVA									
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	5.369						726		6.095
Gotovina i gotovinski ekvivalenti	4.643	-	-	-	-	-	-	-	4.643
Sredstva izdvojene obavezne rezerve	726						726		1.452
Sredstva kod banaka	739								739
Kredit i potraživanja od clijenata	5	17	66	1.172	16.352	17.772	17.796	1.071	54.251
Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju				58	118		2.055	2.203	4.434
Ostala potraživanja	35								35
Ukupno sredstva	6.148	17	66	1.230	16.470	17.772	20.577	3.274	65.554
OBAVEZE									
Ukupni depoziti, sredstva na esc.računu i obaveze za kamate i vrem.razgraničenja	7.714		30	169	897	634	13.664		23.108
Depoziti po viđenju	5.704								5.704
Oročeni depoziti	2.010		30	169	897	634	13.664		17.404
Obaveze za kamate i vremenska razgraničenja									
Ukupne pozajmice	16.037		8.000			5.000	4		29.041
Pozajmice od ostalih kreditnih i finansijskih institucija	15.900		8.000			5.000			28.900
Obaveze za kamate i vremenska razgraničenja									
Ostale dospjele obaveze	137						4		141
Ukupne obaveze	23.751		8.030	169	897	5.634	13.668		52.149
Ročna neusklađenost 31.12.2018.									
Gap dospijeća	-17.603	17	-7.964	1.061	15.573	12.138	6.909	3.274	13.405
Kumulativni Gap	-17.603	-17.586	-25.550	-24.489	-8.916	3.222	10.131	13.406	-67.385
% od ukupnog izvora sredstava	-33.8%	-33.7%	-49.0%	-47.0%	-17.1%	6.2%	19.4%	25.7%	
Ročna neusklađenost 31.12.2017.									
Gap dospijeća	493	(982)	(4.353)	1.137	10.763	(19.143)	17.083	1.161	6.159
Gap dospijeća	493	(489)	(4.842)	(3.705)	7.058	(12.085)	4.998	6.159	(2.413)
Kumulativni Gap	1.1%	(1.1%)	(10.6%)	(8.1%)	15.5%	(26.5%)	11.0%	13.5%	-
% od ukupnog izvora sredstava									

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)****4.5. Rizik likvidnosti (nastavak)****4.5.1 Upravljanje rizikom likvidnosti (nastavak)**

Likvidnost Banke kao njena sposobnost da u roku izvršava dospjele obaveze zavisi sa jedne strane od bilansne strukture a sa druge strane od usklađenosti tokova priliva i odliva sredstava.

Struktura finansijskih sredstava i obaveza na dan 31. decembra 2018. godine ukazuje na postojanje ročne neusklađenosti preostalog perioda dospijeća sredstava i obaveza od 1 do 180 dana.

Banka tokom 2018. godine nije imala probleme sa održavanjem likvidnosti. Racio dnevne likvidnosti na dan 31. decembra 2018. godine bio je 2,99% (31. decembra 2017. godine: 5,44%), dok je racio dekadne likvidnosti na dan 31. decembar 2018 godine bio 3,65% (31. decembar 2017. godine: 3,39%).

Banka kao članica Ziraat Grupe ima pristup interbank (intergroup) money market tržištu gdje u veoma kratkom vremenskom roku može da obezbijedi likvidna novčana sredstva u vidu pozajmica od matične banke ili od neke druge banke članice Ziraat Grupe.

Ova činjenica značajno utiče na likvidnu poziciju Banke i na umanjenje izloženosti riziku likvidnosti.

4.6. Fer vrijednost finansijskih sredstava i obaveza

	U hiljadama EUR			
	Knjigovodstvena vrijednost		Fer vrijednost	
	2018.	2017.	2018.	2017.
Finansijska sredstva				
Kredit i potraživanja od banaka	739	2.368	739	2.368
Kredit i potraživanja od klijenata	54.251	44.194	54.251	44.194
Hartije od vrijednosti po amortizovanoj vrijednosti	4.434	2.250	4.434	2.250
Ostala finansijska potraživanja	11	11	11	11
Finansijske obaveze				
Depoziti klijenata	23.150	25.303	23.150	25.303
Kredit banaka i centralnih banaka	28.906	20.089	28.906	20.089
Ostale obaveze	137	201	137	201

Pravična vrijednost finansijskih instrumenata je iznos za koji sredstva mogu biti prodana ili obaveze izmirene između obaviještenih voljnih učesnika u toku trajanja nezavisne transakcije, međutim ne postoje dostupne tržišne cijene za određeni dio finansijskih instrumenata Banke.

U uslovima u kojima nema dostupnih tržišnih cijena, pravična vrijednost se procjenjuje primjenom modela diskontovanja novčanih tokova ili drugih modela.

Promjene pretpostavki koje leže u osnovi procjena uključujući diskontne stope i procijenjene novčane tokove u značajnoj mjeri utiču na procjene. Stoga utvrđene procjene pravične tržišne vrijednosti ne mogu biti ostvarene prilikom aktuelne prodaje finansijskog instrumenta.

Prilikom procjene pravične vrijednosti finansijskih instrumenata za koje se može utvrditi ovakva vrijednost primjenjeni su sljedeći metodi i pretpostavke:

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.6. Fer vrijednost finansijskih sredstava i obaveza (nastavak)

4.6.1. Krediti i plasmani bankama

Potraživanja od drugih banaka obuhvataju međubankarske plasmane i pozicije u procesu naplate.

Pravična vrijednost plasmana sa varijabilnom kamatnom stopom i prekonoćnih depozita je približno jednaka knjigovodstvenoj vrijednosti ovih finansijskih sredstava iskazanoj na dan bilansa stanja.

4.6.2. Krediti i potraživanja od klijenata

U cilju utvrđivanja pravične vrijednosti kredita klijentima sa fiksnom kamatnom stopom iskazanih po amortizovanoj vrijednosti izvršeno je poređenje kamatnih stopa po kojima su krediti odobravani klijentima sa raspoloživim informacijama o preovlađujućim tržišnim kamatnim stopama u bankarskom sektoru Crne Gore odnosno prosječnim ponderisanim kamatnim stopama po djelatnostima.

Rukovodstvo Banke smatra da kamatne stope Banke ne odstupaju značajno od preovlađujućih tržišnih kamatnih stopa u bankarskom sektoru Crne Gore te shodno tome pravična vrijednost kredita klijentima obračunata kao sadašnja vrijednost budućih novčanih tokova diskontovanih primjenom važećih tržišnih stopa odnosno prosječnih ponderisanih kamatnih stopa za bankarski sektor ne odstupa značajno od iskazanih knjigovodstvenih vrijednosti kredita na dan bilansa stanja.

Po mišljenju rukovodstva iznosi u finansijskim iskazima odražavaju realnu vrijednost koja je u datim okolnostima najvjerodostojnija i najkorisnija za potrebe finansijskog izvještavanja.

4.6.3. Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju

Pravična vrijednost hartija od vrijednosti raspoloživih za prodaju je zasnovana na tržišnim cijenama.

4.6.4. Depoziti i obaveze po kreditima

Za depozite po viđenju kao i depozite sa preostalim rokom dospijeća kraćim od godinu dana pretpostavka je da procijenjena pravična vrijednost ne odstupa značajno od knjigovodstvenih vrijednosti.

Procijenjena fer vrijednost kamatonosnih depozita sa fiksnom kamatnom stopom i preostalim rokom dospijeća preko godinu dana bez navedene tržišne cijene bazira se na diskontovanoj toku gotovine primjenom važeće kamatne stope na nove obaveze sa sličnim preostalim dospelom.

Prema mišljenju rukovodstva kamatne stope Banke su usklađene sa važećim tržišnim kamatnim stopama i shodno tome iznosi u finansijskim iskazima odražavaju realnu vrijednost koja u datim okolnostima najvjerodostojnije odražava pravičnu vrijednost navedenih finansijskih instrumenata.

Za pravičnu vrijednost obaveza po kreditima sa varijabilnom kamatnom stopom pretpostavka je da aproksimira knjigovodstvenoj vrijednosti ovih obaveza na dan izvještavanja.

4.6.5. Fer vrijednost finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti

a) Hijerarhija fer vrijednosti finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti

MSFI 13 definiše hijerarhiju tehnika vrednovanja na osnovu toga da li su inputi koje zahtijevaju te tehnike vrednovanja raspoloživi ili ne.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)****4.6. Fer vrijednost finansijskih sredstava i obaveza (nastavak)****4.6.5. Fer vrijednost finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti****a) Hijerarhija fer vrijednosti finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti (nastavak)**

Raspoloživi inputi oslikavaju tržišne podatke dobijene iz nezavisnih izvora; inputi koji nisu raspoloživi uključuju tržišne pretpostavke Banke. Ove dvije vrste inputa stvorile su sljedeću hijerarhiju fer vrijednosti:

- Nivo 1 – Kotirane vrijednosti (nekorigovane) na aktivnom tržištu istih sredstava i obaveza. Ovaj nivo uključuje kotirane instrumente kapitala.
- Nivo 2 – Unosi koji ne predstavljaju kotirane vrijednosti uključene u Nivo 1. a koji su raspoloživi i tiču se datog sredstva ili obaveze bilo direktno (tj. u vidu cijena/vrijednosti) ili indirektno (u vidu zaključaka na osnovu cijena/vrijednosti).
- Nivo 3 – unosi za sredstva i obaveze koji nisu zasnovani na raspoloživim tržišnim podacima. Ovaj Nivo uključuje ulaganja u kapital pod tržišnim pretpostavkama (ne postoje raspoloživi podaci). Banka ne posjeduje finansijske instrumente vrednovane po fer vrijednosti uključene u nivo 3.

Ova hijerarhija zahtijeva upotrebu raspoloživih tržišnih podataka kada isti postoje. Prilikom procjene fer vrijednosti Banka uzima u obzir raspoložive tržišne vrijednosti kad god je to moguće. Na dan 31. decembra 2018. godine tržišne cijene hartija od vrijednosti vrednovanih po fer vrijednosti u portfoliju Banke su bile dostupne.

31. decembar 2018. godine	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Ukupno
Hartije od vrijednosti po amortizovanoj vrijednosti		-	-	
	1.112			1.112
Ukupna sredstva	1.112	-	-	1.112
31. decembar 2017. godine	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Ukupno
Hartije od vrijednosti po amortizovanoj vrijednosti		-	-	
	2.250			2.250
Ukupna sredstva	2.250	-	-	2.250

b) Tehnike vrednovanja i pretpostavke korišćene za vrednovanje finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti

Fer vrijednost hartija od vrijednosti raspoloživih za prodaju je zasnovana na tržišnim cijenama. Ukoliko informacije o tržišnim cijenama nisu raspoložive koriste se tržišne cijene kotiranih hartija od vrijednosti sa sličnim karakteristikama. Na dan 31. decembra 2018. godine tržišne cijene hartija od vrijednosti vrednovanih po fer vrijednosti u portfoliju Banke su bile dostupne.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.6. Fer vrijednost finansijskih sredstava i obaveza (nastavak)

4.6.5. Fer vrijednost finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti(nastavak)

c) Hijerarhija fer vrijednosti finansijskih instrumenata koji nisu vrednovani po fer vrijednosti

Procijenjena fer vrijednost finansijskih instrumenata prema hijerarhiji fer vrijednosti data je u narednoj tabeli:

31. decembar 2018. godine	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Ukupno	Knjigovo-
					dstvena vrijednost
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	-	6.091	-	6.091	6.091
Kredit i potraživanja od banaka	-	739	-	739	739
Kredit i potraživanja od klijenata	-	54.251	-	54.251	54.251
Ostala finansijska potraživanja	-	11	-	11	11
Ukupna sredstva	-	61.092	-	61.092	61.092
Depoziti klijenata	-	23.150	-	23.150	23.150
Pozajmljena sredstva od banaka	-	28.906	-	28.906	28.906
Ukupna obaveze	-	52.056	-	52.056	52.056

31. decembar 2017. godine	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Ukupno	Knjigovo-
					dstvena vrijednost
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	-	2.955	-	2.955	2.955
Kredit i potraživanja od banaka	-	2.368	-	2.368	2.368
Kredit i potraživanja od klijenata	-	44.194	-	44.194	44.194
Ostala finansijska potraživanja	-	11	-	11	11
Ukupna sredstva	-	49.528	-	49.528	49.528
Depoziti klijenata	-	25.303	-	25.303	25.303
Pozajmljena sredstva od banaka	-	20.089	-	20.089	20.089
Ukupna obaveze	-	45.392	-	45.392	45.392

d) Tehnike vrednovanja i pretpostavke korišćene za vrednovanje finansijskih instrumenata koji nisu vrednovani po fer vrijednosti

Fer vrijednost finansijskih instrumenata koji nisu vrednovani po fer vrijednosti obračunata je samo za potrebe objelodanjivanja bez efekata na pozicije bilansa stanja ili bilansa uspjeha.

Dodatno s obzirom na to da nema aktivnog trgovanja ovim instrumentima određivanje fer njihove vrijednosti zahtijeva korišćenje procjena rukovodstva u značajnoj mjeri.

Fer vrijednost je cijena koja se može primiti za prodaju nekog sredstva ili platiti za prenos neke obaveze u uobičajenoj transakciji na glavnom (ili najpovoljnijem) tržištu na datum odmjerenja pod tekućim tržišnim uslovima bez obzira na to da li je cijena direktno utvrđiva ili procijenjena korišćenjem neke druge tehnike vrednovanja.

Međutim ne postoje dostupne tržišne cijene za određeni dio finansijskih instrumenata Banke koji su prema tome klasifikovani u nivo 2 hijerarhije fer vrijednosti.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.6. Fer vrijednost finansijskih sredstava i obaveza (nastavak)

4.6.5. Fer vrijednost finansijskih instrumenata vrednovanih po fer vrijednosti(nastavak)

d) Tehnike vrednovanja i pretpostavke korišćene za vrednovanje finansijskih instrumenata koji nisu vrednovani po fer vrijednosti (nastavak)

U uslovima u kojima nema dostupnih tržišnih cijena fer vrijednost se procjenjuje primjenom modela diskontovanja novčanih tokova ili drugih modela.

Promjene pretpostavki koje leže u osnovi procjena uključujući diskontne stope i procijenjene novčane tokove u značajnoj mjeri utiču na procjene.

4.7. Upravljanje kapitalom

Upravljanje kapitalom ima za cilj:

- usaglašenost sa propisima regulatora;
- zaštitu sposobnosti Banke da održi stalnost poslovanja kako bi bila u mogućnosti da obezbijedi isplate akcionarima i
- obezbjeđenje kapitala za podršku daljeg razvoja Banke.

Sopstvena sredstva Banke sastoje se od:

- osnovnog kapitala (uplaćeni akcijski kapital neraspoređena dobit iz prethodnih godina dobit tekuće godine umanjena za gubitak);
- dopuskog kapitala (rezerve koje su formirane na teret dobiti nakon njenog oporezivanja: statutarne i druge rezerve, subordinisani kredit);
- umanjениh za nematerijalna ulaganja nedostajuće rezerve direktna ili indirektna ulaganja u drugu banku drugu kreditnu ili finansijsku instituciju u iznosu većem od 10% kapitala tih institucija.

Rizična aktiva se sastoji od stavki aktive i kreditnih ekvivalenata vanbilansnih stavki Banke koje su izložene riziku.

Kreditni ekvivalenti vanbilansnih stavki aktive predstavljaju iznos koji je rezultat množenja knjigovodstvene vrijednosti vanbilansnih stavki sa propisanim faktorima konverzije.

Ukupnu rizikom ponderisanu aktivu čini zbir stavki aktive bilansa i kreditnih ekvivalenata vanbilansnih stavki izloženih riziku (rizična aktiva Banke) klasifikovanih u devet kategorija i pomnoženih sa odgovarajućim propisanim ponderima rizika.

U skladu sa propisima Centralne banke Crne Gore Banka je obavezna da održava minimalan koeficijent solventnosti kapitala od 10%.

Banka je dužna da obim svog poslovanja uskladi sa propisanim pokazateljima odnosno da obim i strukturu svojih rizičnih plasmana uskladi sa Zakonom o bankama i propisima Centralne banke Crne Gore.

Na dan 31. decembra 2018. godine koeficijent solventnosti obračunat od strane Banke u finansijskim iskazima iznosi 28,08%.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.8. Analize osjetljivosti

4.8.1. Analize osjetljivosti (devizni rizik)

Upravljanje izloženošću deviznom riziku pored analize potraživanja i obaveza Banke iskazanih u stranoj valuti uključuje i analizu osjetljivosti na promjene deviznog kursa. U sljedećoj tabeli je prikazan scenario promjene deviznog kursa u rasponu od +10% do -10% u odnosu na EUR.

	Ukupno	Iznos u stranoj valuti	U hiljadama EUR Promjena kursa	
			10%	(10%)
SREDSTVA				
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	6.091	24	2	(2)
Kredit i potraživanja od banaka	739	20	2	(2)
Ukupno sredstva	6.830	44	4	(4)
OBAVEZE				
Depoziti klijenata	23.150	54	5	
Ostale obaveze	137			
Ukupno obaveze	23.287	54	5	(5)
Neto izloženost deviznom riziku:				
- 31. decembar 2018. godine			1	(1)
- 31. decembar 2017. godine			6	(6)

Na dan 31. decembra 2018. godine pod pretpostavkom da su svi ostali parametri nepromijenjeni promjenom deviznog kursa EUR u odnosu na ostale valute za +10% odnosno -10% dobit Banke bi se povećala, odnosno smanjila za iznos od EUR 1 hiljada (31. decembar 2017. godine: dobit bi se povećala odnosno smanjila za iznos od EUR 6 hiljadu).

Uzrok male izloženosti Banke promjeni deviznog kursa je činjenica da je najveći dio potraživanja i obaveza Banke izražen u EUR.

4.8.2. Analize osjetljivosti (rizik od promjene kamatnih stopa)

U toku procesa upravljanja rizikom od promjene kamatnih stopa Banka vrši analizu osjetljivosti promjena potraživanja i obaveza sa varijabilnim kamatnim stopama.

U sljedećoj tabeli je prikazan efekat promjene varijabilnih kamatnih stopa za potraživanja i obaveze iskazane u EUR i stranoj valuti u rasponu od +0.4 b.p. do -0.4 b.p.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

4. UPRAVLJANJE RIZICIMA (nastavak)

4.8. Analize osjetljivosti (nastavak)

4.8.2. Analize osjetljivosti - rizik od promjene kamatnih stopa (nastavak)

	U hiljadama EUR		
	Neto efekat kao rezultat promjene kamatnih stopa		
		+0.4 b.p. EUR/FX KS	-0.4 b.p. EUR/FX KS
SREDSTVA			
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	6.091		
Kredit i potraživanja od banaka	739	3	(3)
Kredit i potraživanja od klijenata	54.251	217	(217)
Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju	4.435	18	(18)
Ostala finansijska potraživanja	11		
	65.527	238	(238)
OBAVEZE			
Depoziti klijenata	23.150	93	(93)
Pozajmljena sredstva od banaka	28.906	116	(116)
	52.056	209	(209)
Neto izloženost riziku od promjene kamatnih stopa:			
- 31. decembar 2018. godine		29	(29)
- 31. decembar 2017. godine		14	(14)

Pod pretpostavkom da su svi ostali parametri nepromijenjeni povećanjem odnosno smanjenjem varijabilne kamatne stope za potraživanja i obaveze u EUR i stranoj valuti za 0.4 b.p. dobit Banke bi se povećala odnosno smanjila za iznos od EUR 29 hiljada (31. decembar 2017. godine: za EUR 14 hiljadu).

Uzrok male izloženosti Banke promjeni varijabilnih kamatnih stopa je činjenica da je najveći dio potraživanja i obaveza Banke ugovoren sa fiksnom kamatnom stopom.

5. PRIHODI I RASHODI KAMATA

5.1. Prihodi od kamata i slični prihodi

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Prihodi od kamata po kreditima:		
- državnim organizacijama	869	840
- preduzećima	1.022	782
- fizičkim licima	44	29
- ostalo	34	44
	1.969	1.695
Hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju	149	96
	2.118	1.791

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

5. PRIHODI I RASHODI KAMATA (nastavak)

5.2. Rashodi kamata i slični rashodi

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Rashodi od kamata po depozitima:		
- finansijskih institucija	-	55
- preduzeća	117	51
- fizičkih lica	33	6
- ostalo	58	53
	208	165
Obaveze po kreditima i ostalim pozajmicama:		
- finansijskih institucija	304	510
	304	510
	512	675

6. TROŠKOVI OBEZVRJEĐENJA I REZERVISANJA

6.1. Troškovi obezvrjeđenja, neto

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Troškovi obezvrjeđenja kredita	68	3
Troškovi obezvrjeđenje po vanbilansnim stavkama/(ukidanje)	60	(1)
Troškovi obezvrjeđenja hartija od vrijednosti	17	-
Troškovi obezvrjeđenja kamata	1	-
	146	2

6.2. Troškovi rezervisanja

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Rezervisanja za ostale obaveze	-	6
	-	6

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

7. PRIHODI I RASHODI OD NAKNADA

7.1. Prihodi od naknada i provizija

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Naknade po osnovu poslova sa kreditima	56	35
Naknade po vanbilansnim poslovima	58	30
Naknade za usluge platnog prometa	88	75
Naknade po poslovima sa karticama i e-banking	12	2
Ostale naknade i provizije	10	6
	224	148

7.2. Rashodi naknada i provizija

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Naknade Centralnoj banci Crne Gore	29	25
Naknade za usluge platnog prometa	2	2
Naknade po osnovu premije za zaštitu depozita	125	56
Naknade za kartično i bankomatsko poslovanje	34	5
Ostale naknade i provizije	38	14
	228	102

8. TROŠKOVI ZAPOSLENIH

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Neto zarade	520	490
Porezi i doprinosi na zarade	368	348
Naknade članovima Odbora direktora	80	93
Porezi i doprinosi na naknade članovima Odbora direktora	10	12
Troškovi službenih putovanja	12	17
Obuka zaposlenih	1	3
	991	963

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

9. OPŠTI I ADMINISTRATIVNI TROŠKOVI

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Troškovi zakupa	141	132
Troškovi obezbjeđenja	38	37
Troškovi održavanja imovine	171	174
Troškovi osiguranja	5	5
Troškovi čišćenja	15	14
Troškovi revizije	131	121
Troškovi sponzorstva i donatorstva	3	4
Troškovi reklame	5	22
Troškovi električne energije i goriva	19	18
Troškovi reprezentacije	16	24
Usluge telekomunikacija i poštarine	57	54
Kancelarijski materijal	5	4
Stručne usluge	25	41
Komunalne usluge	4	3
Troškovi vezani za dokapitalizaciju	34	-
Sudski troškovi	1	-
Ostali troškovi	22	19
	692	672

10. OSTALI PRIHODI I RASHODI

10.1. Ostali prihodi

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Ostali prihodi	19	-
	19	-

10.2. Ostali rashodi

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Porez i ostale takse lokalnih samouprava	42	33
	42	33

11. POREZ NA DOBIT

11.1. Komponente poreza na dobit

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra	
	2018.	2017.
Obračunati odloženi poreski prihod	15	9
	15	9

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

11. POREZ NA DOBIT (nastavak)

11.2. Usaglašavanje iznosa poreza na dobit u bilansu uspjeha i proizvoda rezultata prije oporezivanja i propisane poreske stope

	U hiljadama EUR	
	Godina koja se završila 31. decembra 2018.	Godina koja se završila 31. decembra 2017.
Gubitak prije oporezivanja	(648)	(874)
Porez na dobit po zakonskoj stopi 9%	(58)	(78)
Porez po stopi od 9% na kapitalne gubitke	-	-
Poreski efekti rashoda koji se ne priznaju za poreske svrhe	1	2
Razlika sadašnje vrijednosti po kojoj se osnovna i nematerijalna sredstva priznaju u finansijskim iskazima i prema poreskim propisima	15	9
Poreski efekti poreskih gubitaka tekuće godine koji se prenose u naredne izvještajne periode	41	76
Ostalo	16	-
Porez na dobit iskazan u bilansu uspjeha	<u>15</u>	<u>9</u>

11.3. Odložene poreske obaveze

Odložena poreska sredstva i obaveze u bilansu stanja odnose se na sljedeće:

	Godina koja se završila 31. decembra 2018			Godina koja se završila 31. decembra 2017		
	Sredstva	Obaveza	Neto iznos	Sredstva	Obaveza	Neto iznos
Amortizacija osnovnih sredstava	24	(21)	3	9	(21)	(12)
Promjena fer vrijednosti na hartijama raspoloživim za prodaju	4	(11)	(7)	8	(23)	(15)
Odložena poreska sredstva /(obaveze)	<u>28</u>	<u>(32)</u>	<u>(4)</u>	<u>17</u>	<u>(44)</u>	<u>(27)</u>

11.4. Neiskorišćeni poslovni poreski gubici koji se mogu prenositi u narednom periodu

Godina nastanka	Godina isteka	U hiljadama EUR
2015	2020	1.269
2016	2021	1.165
2017	2022	752
2018	2023	458
		<u>3.644</u>

U skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica („Sl. list CG“ br. 55/16) gubici nastali iz poslovnih odnosa izuzev onih iz kojih proizilaze kapitalni dobiti i gubici mogu se prenositi na račun dobiti iz budućih obračunskih perioda, ali ne duže od pet godina.

Banka na dan 31. decembra nije priznala odložena poreska sredstva nastala usled gubitaka iz prethodnih perioda zbog neizvjesnosti koja je postojala u trenutku nastanka gubitaka tj. da će biti dostupna buduća oporeziva dobit iz koje se mogu koristiti odložena poreska sredstva.

Na dan 31. decembra 2018. godine Banka nije imala kapitalnih poreskih gubitaka koji su nastali u prethodnim godinama, pa samim tim nema osnov za prenos kapitalnih gubitaka na račun kapitalnih dobitaka u narednih pet godina.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

12. NOVČANA SREDSTVA I RAČUNI DEPOZITA KOD CENTRALNIH BANAKA

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Gotovina u blagajni u EUR	1.196	452
Gotovina u blagajni u stranoj valuti	24	12
Gotovina u bankomatima	69	19
Žiro račun	3.355	1.311
Obavezna rezerva kod Centralne banke Crne Gore	1.451	1.161
<i>Minus: Ispravka vrijednosti novčanih sredstava i depozita kod centralnih banaka</i>	(4)	-
	6.091	2.955

Obavezna rezerva Banke sa stanjem na dan 31. decembra 2018. godine predstavlja minimum izdvojenih sredstava skladu sa regulativom Centralne banke Crne Gore na koju se odnosi Odluka o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore („Sl. list CG“ br. 35/11, 22/12, 61/12, 57/13, 52/14, 07/15, 33/16 i 15/17). U skladu sa navedenim banke obračunavaju obaveznu rezervu na depozite po viđenju i oročene depozite.

Obaveznu rezervu banke obračunavaju primjenom stope od:

- 7,5 % - na dio osnovice koju čine depoziti po viđenju i depoziti ugovoreni sa ročnošću do jedne godine odnosno do 365 dana;
- 6,5 % - na dio osnovice koju čine depoziti ugovoreni sa ročnošću preko jedne godine odnosno preko 365 dana;
- 7,5 % - na depozite ugovorene sa ročnošću preko 365 dana koji imaju klauzulu o mogućnosti razročenja tih depozita u roku kraćem od jedne godine odnosno u roku kraćem od 365 dana.

Banka može za održavanje dnevne likvidnosti da koristi do 50% izdvojenih sredstava obavezne rezerve.

Na korišćeni iznos obavezne rezerve koji vrati istog dana Banka ne plaća naknadu.

Banka je dužna da na iznos sredstava obavezne rezerve koji ne vrati istog dana plaća mjesečno naknadu po stopi utvrđenoj posebnim propisom Centralne banke Crne Gore.

Na 50% sredstava izdvojene obavezne rezerve Centralna banka plaća bankama mjesečno do osmog dana u mjesecu za prethodni mjesec, naknadu obračunatu po stopi od EONIA umanjenoj za 10 baznih poena na godišnjem nivou s tim da ova stopa ne može biti manja od nule.

13. KREDITI I POTRAŽIVANJA OD BANAKA I OSTALA FINANSIJSKA SREDSTVA

13.1. Krediti i potraživanja od banaka

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Korespodentni računi kod inostranih banaka	740	2.363
	740	2.363
<i>Minus: Ispravka vrijednosti potraživanja kod inostranih banaka</i>	(1)	-
Ukupno krediti i potraživanja kod banaka	739	2.363

13.2. Ostala finansijska sredstva

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Settlement račun - Master Card	11	5
Ukupno ostala finansijska sredstva	11	5

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

14. KREDITI I POTRAŽIVANJA OD KLIJENATA

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Kredit:		
Privredna društva u privatnom vlasništvu	30.811	17.171
Vlada Crne Gore	21.991	25.268
Fizička lica	1.053	631
Jedinice lokalne samouprave	675	945
Od toga:		
Kratkoročni krediti:	3.929	16.589
Privredna društva u privatnom vlasništvu	3.886	6.599
Vlada Crne Gore		9.970
Fizička lica	43	20
Dugoročni krediti:	50.601	27.426
Privredna društva u privatnom vlasništvu	26.925	10.571
Vlada Crne Gore	21.991	15.298
Fizička lica	1.010	612
Jedinice lokalne samouprave	675	945
Ukupno	54.530	44.015
Kamatna potraživanja:	11	11
Kredit	11	11
Vremenska razgraničenja	141	190
kamata po kreditima	354	249
naknade po kreditima	(213)	(59)
UKUPNO BRUTO KREDITI I POTRAŽIVANJA	54.682	44.216
<i>Minus: Ispravka vrijednosti kredita</i>	(429)	(22)
<i>Minus: Ispravka vrijednosti kamata</i>	(2)	-
UKUPNO KREDITI I POTRAŽIVANJA	54.251	44.194

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine
14. KREDITI I POTRAŽIVANJA OD KLIJENATA (nastavak)

Pregled kredita po djelatnostima (bruto) prikazan je u narednoj tabeli:

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Prerađivačka industrija	2.426	2.040
Izgradnja stambenih i nestambenih jedinica	1.776	1.341
Trgovina na veliko i trgovina na malo	2.450	947
Usluge pružanja smještaja i ishrane	2.738	
Informisanje i komunikacije		500
Inženjerske djelatnosti i tehničko savjetovanje	-	146
Državna uprava	22.666	26.212
Ostale uslužne djelatnosti	14	4
Fizička lica – rezidenti	1.001	598
Nerezidenti	21.459	12.227
	54.530	44.015

Kreditni pravni licima su odobravani po sljedećim kamatnim stopama:

- Kratkoročni krediti sa fiksnom kamatnom stopom: 2,99% - 7,75%
- Dugoročni krediti sa fiksnom kamatnom stopom: 3,90% - 8,50%

Aktivne kamatne stope koje su primjenjivane na odobrene kredite pravnim licima u toku 2018. godine su sljedeće:

Vrsta kredita	Kamatna stopa
Za trajni obrtni kapital	3.90% - 7,25%
Overdraft	3,30% - 7,75%
Revolving	2,99% - 7,00%
Investicioni kredit	6,00% - 7,25%
Namjenski kredit	4,00% - 7,25%

Aktivne kamatne stope koje su primjenjivane na odobrene kredite fizičkim licima u toku 2018. godine su sljedeće:

Vrsta kredita	Kamatna stopa
Keš krediti	5,80% - 8,50%
Stambeni krediti	3,99% - 5,50%
Minusi po tekućem računu	9,00% - 12,00%

Promjene na računima obezvrjeđenja kredita (ne uključujući potraživanja za kamatu)

	Ukupno
Stanje 1. januar 2018. godine	22
Efekat primjene MSFI 9	339
Stanje 1. januar 2018. godine	<u>361</u>
Ispravke vrijednosti i rezervisanja u toku godine-NETO	<u>68</u>
Stanje na dan 31. decembra 2018. godine	<u>429</u>

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

15. INVESTICIONE HARTIJE OD VRIJEDNOSTI

15.1. Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti		
Hartije od vrijednosti	3.341	-
<i>Minus: Ispravke vrijednosti HOV</i>	(19)	-
	3.322	-

Banka na dan 31. decembra 2018. godine u svom portfoliju ima državne obveznice:

Republike Turske ISIN XS1057340009 u vrijednosti od EUR 1.042 hiljada, trgovane 5. oktobra 2015. godine sa datumom dospijeća 11. aprila 2023. godine.

- Republike Turske ISIN XS1629918415 u vrijednosti od EUR 483 hiljada, trgovane 24. maja 2018 sa datumom dospijeća 14. juna 2025. godine.
- Republike Turske ISIN XS1629918415 u vrijednosti od EUR 1.816 hiljada, trgovane 25. juna 2018 sa datumom dospijeća 14. juna 2025. godine.

15.2. Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat		
Hartije od vrijednosti	1.112	2.250
	1.112	2.250

Banka na dan 31. decembra 2018. godine u svom portfoliju ima državne obveznice Crne Gore ISIN XS1377508996 u vrijednosti od EUR 1.112 hiljada (31. decembar 2017. godine iznosile su EUR 2.250 hiljada), trgovane 29. marta 2016. godine sa datumom dospijeća 10. marta 2021. godine.

Banka je u toku 2017. godine na poziciji investicione hartije od vrijednosti raspoložive za prodaju imala i vrednovala državne obveznice Republike Turske ISIN XS1057340009 u vrijednosti od EUR 1.102 hiljade, trgovane 5. oktobra 2015. godine sa datumom dospijeća 11. aprila 2023. godine.

Iste državne obveznice su u 2018. godini reklasifikovane kao finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

16. NEKRETNINE I OPREMA

	U hiljadama EUR
	Oprema i adaptacija objekata
Nabavna vrijednost	
Stanje. 1. januar 2017. godine	572
Nove nabavke tokom godine	32
Stanje. 31. decembar 2017. godine	604
Nove nabavke tokom godine	242
Stanje. 31. decembar 2018. godine	846
Ispravka vrijednosti	
Stanje. 1. januar 2017. godine	174
Amortizacija	130
Stanje. 31. decembar 2017. godine	304
Amortizacija	138
Stanje. 31. decembar 2018. godine	442
Neotpisana vrijednost na dan:	
- 31. decembra 2018. godine	404
- 31. decembra 2017. godine	300

Na dan 31. decembra 2018. godine. Banka nema imovinu pod zalogom radi obezbjeđenja otplate kredita i drugih obaveza. Banka nema građevinske objekte u svom vlasništvu.

17. NEMATERIJALNA SREDSTVA

Promjene na nematerijalnim sredstvima u toku 2018. godine prikazane su u sljedećoj tabeli:

	U hiljadama EUR
	Softveri i licence
Nabavna vrijednost	
Stanje. 1. januar 2017. godine	984
Povećanja	149
Stanje. 31. decembar 2017. godine	1.133
Povećanja	1
Stanje. 31. decembar 2018. godine	1.134
Ispravka vrijednosti	
Stanje. 1. januar 2017. godine	283
Amortizacija	250
Stanje. 31. decembar 2017. godine	533
Amortizacija	283
Stanje. 31. decembar 2018. godine	816
Neotpisana vrijednost na dan:	
- 31. decembra 2018. godine	318
- 31. decembra 2017. godine	600

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

18. OSTALA SREDSTVA

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Ostala potraživanja po naknadama i provizijama	6	1
Naknade za porodiljsko odsustvo / bolovanje koje se potražuju od države	-	4
Dati avansi	6	6
Unaprijed plaćeni troškovi	13	15
	25	26
<i>Minus: Ispravka vrijednosti</i>	(1)	-
	24	26

19. DEPOZITI BANAKA I CENTRALNIH BANAKA

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Depoziti po viđenju		
Banke u privatnom vlasništvu	21	-
	21	-

20. DEPOZITI KLIJENATA

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Depoziti po viđenju		
Privredna društva	4.138	855
Preduzetnici	5	2
Državni fondovi	40	12
Nevladine i druge neprofitne organizacije	127	59
Fizička lica	1.374	1.084
Ostalo	-	6
	5.684	2.018
Kratkoročni depoziti		
Državni i privatni fondovi	-	3.000
Privredna društva	550	415
Nevladine i druge neprofitne organizacije	-	1.000
Fizička lica	824	553
	1.374	4.968
Dugoročni depoziti		
Državni i privatni fondovi	3.000	-
Privredna društva	6.165	18.165
Fizička lica	6.864	117
	16.029	18.282
Obaveze za kamate	-	3
Vremenska razgraničenja	63	32
	23.150	25.303

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

20. DEPOZITI KLIJENATA (nastavak)

Pasivne kamatne stope koje su primjenjivane na primljene depozite pravnih lica u toku 2018. godine su sljedeće:

Vrsta depozita	Kamatna stopa
Kratkoročni depoziti	0,90%-2,30%
Dugoročni depoziti	1,15%-2,60%

Pasivne kamatne stope koje su primjenjivane na primljene depozite fizičkih lica u toku 2018. godine su sljedeće:

Vrsta depozita	Kamatna stopa
Depoziti po viđenju	0,01%

Oročeni depoziti u EUR:

- tri mjeseca	
- šest mjeseci	1,00%-1,10 %
- 12 mjeseci	0,90% - 2,30%
- 24 mjeseca	1,15% - 2,30%
- 36 mjeseci	1,65% - 2,60%

21. KREDITI BANAKA I CENTRALNIH BANAKA

	Valuta	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
<i>Obaveze za uzete kredite:</i>			
TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	EUR	15.900	-
T.C. ZIRAAT BANKASI ATHENS CENTRAL BRANCH	EUR	-	4.000
Ziraat Bank International AG	EUR	-	-
T.C. ZIRAAT BANKASI LONDON	EUR	8.000	4.000
T.C. ZIRAAT BANKASI - SOFIA BRANCH	EUR	-	5.000
UT Bank JSC	EUR	-	4.000
ZIRAAT BANK BAHRAIN BRANCH	EUR	-	3.000
Hipotekarna banka AD	EUR	5.000	-
		28.900	20.000
<i>Obaveze za obračunate kamate i naknade:</i>			
TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	EUR	3	-
T.C. ZIRAAT BANKASI - SOFIA BRANCH	EUR	-	2
UT Bank JSC	EUR	-	45
ZIRAAT BANK BAHRAIN BRANCH	EUR	-	17
T.C. ZIRAAT BANKASI LONDON	EUR	1	25
Hipotekarna banka AD	EUR	2	-
		6	89
		28.906	20.089

Pregled dospjeća obaveza po osnovu uzetih kredita data je u sledećoj tabeli:

	Valuta	Datum valute	Datum dospjeća	U hiljadama EUR 31. decembar 2018.
TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	EUR	28.12.2018.	04.01.2019.	15.900
T.C. ZIRAAT BANKASI LONDON	EUR	28.12.2018.	28.01.2019.	8.000
Hipotekarna banka AD	EUR	21.12.2018.	20.12.2019.	5.000
				28.900

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****22. REZERVE**

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Stanje na 01.01.2018. godine	10	5
Efekat primjene MSFI 9	64	-
Stanje na 01.01.2018. godine	74	5
Rezervisanja za gubitke po vanbilansnoj aktivni	60	(1)
Rezervisanja za gubitke po osnovu operativnog rizika	-	6
	134	10

23. OSTALE OBAVEZE

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Obaveze za ostale poreze	4	1
Obaveze prema dobavljačima	31	11
Obaveze po kartičnom poslovanju	3	-
Ukalkulisani troškovi	99	189
	137	201

Ukalkulisani troškovi najvećim dijelom se odnose na troškove: održavanja softvera i hardvera, eksterne revizije i ostale troškove.

24. KAPITAL

Na dan 31. decembra 2018. godine akcijski kapital Banke čini 18.000 običnih akcija (31. decembra 2017: 10.000 običnih akcija) pojedinačne nominalne vrijednosti od 1 hiljadu EUR. Sve emitovane akcije su u potpunosti plaćene.

Na dan 26. jun 2018. godine Banka je izvršila dokapitalizaciju upisom 8.000 običnih akcija u CDA čija pojedinačna nominalna vrijednost iznosi 1 hiljada EUR. Na taj način je akciski kapital Banke uvećan za 8.000.000 eura.

Dokapitalizaciju je izvršio većinski akcionar TURKIYE CUMHURIYETI „ZIRAAT BANKASI ANONIM SIRKETI“.

Ukupan upisani kapital na dan 31. decembra 2018. godine iznosi EUR 18.000 hiljada.

Na dan 31. decembra 2018. godine 100% akcionar Banke je TURKIYE CUMHURIYETI „ZIRAAT BANKASI ANONIM SIRKETI“.

U skladu sa propisima Centralne banke Crne Gore. Banka je na dan 31. decembra 2018. godine obavezna da održava minimalan koeficijent solventnosti kapitala od 10%.

Koeficijent solventnosti Banke na dan 31. decembra 2018. bio je 28,08%.

Banka kontinuirano upravlja kapitalom, koji predstavlja širi koncept od pozicije kapitala u bilansu stanja sa ciljem da:

- Obezbjedi usaglašenost sa zahtjevima vezanim za kapital koji su definisani od strane Centralne banke Crne Gore;
- Obezbjedi adekvatan nivo kapitala za nastavak poslovanja po principu "nastavka poslovanja";
- Održi kapital na nivou koji će omogućiti budući razvoj poslovanja.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

24. KAPITAL (nastavak)

24.1. Sopstvena sredstva (nastavak)

Adekvatnost kapitala kao i korišćenje kapitala Banke prati se mjesečno od strane rukovodstva Banke. Centralna banka Crne Gore je definisala sljedeće limite za kapital:

- Minimalni novčani iznos kapitala od EUR 5 miliona i
- koeficijent adekvatnosti kapitala od 10%.

Ukupan kapital odnosno sopstvena sredstva banke sastoje se od osnovnog kapitala, dopunskog kapitala i odbitnih stavki.

Osnovni kapital čini: uplaćeni akcionarski kapital po nominalnoj vrijednosti; isključujući kumulativne povlašćene akcije; naplaćene emisije premije; rezerve koje su formirane na teret dobiti nakon njenog oporezivanja (statutarne i druge rezerve); neraspoređena dobit iz prethodnih godina; dobit u tekućoj godini za koju je skupština akcionara donijela odluku da bude uključena u osnovni kapital; kapitalna dobit ostvarena kupovinom i prodajom sopstvenih akcija.

Odbitne stavke od osnovnog kapitala su: gubitak iz prethodnih godina; gubitak iz tekuće godine; kapitalni gubitak ostvaren na osnovu sticanja i prodaje sopstvenih akcija; nematerijalna imovina u obliku goodwilla, licenci, patenata, zaštitnih znakova i koncesija; nominalni iznos stečenih sopstvenih akcija, isključujući kumulativne povlašćene akcije; manje obračunate rezervacije za potencijalne gubitke, utvrđene u postupku kontrole.

Dopunski kapital čini: nominalni iznos povlašćenih kumulativnih akcija; iznos opštih rezervi a najviše do 1.25% ukupne rizikom ponderisane aktive; subordinisani dug hibridni instrumenti za koji su ispunjeni uslovi iz Odluke o adekvatnosti kapitala banaka za uključivanje u dopunski kapital I.

Odbitne stavke od dopunskog kapitala I su: stečene sopstvene povlašćene kumulativne akcije i potraživanja i potencijalne obaveze obezbjeđeni hibridnim instrumentima ili subordinisanim dugom banke do iznosa u kojem su ti instrumenti uključeni u dopunski kapital I.

Potrebe po kapitalu se utvrđuju posebno za različite vrste rizika – kreditni, operativni, tržišni i drugi rizici u skladu sa važećim propisima na tom području.

Najveći dio potreba po kapitalu odnosi se na kapital potreban za pokriće kreditnog rizika.

U tom smislu kreditnim rizikom ponderisana aktiva izračunava se primjenom pondera koji se kreću u rasponu od 0% do 100% zavisno od vrste izloženosti i visine kreditnog rizika koji svaka pojedinačna izloženost nosi.

Potreban kapital za rizik zemlje izračunava se primjenom pondera koji se kreću u rasponu od 0% do 150%.

Na dan 31. decembra 2018. godine Banka je izdvojila iznos kapitala za pokriće izloženosti riziku zemlje obzirom na to da je određenim pravnim i fizičkim licima iz Republike Turske odobrila kredite kao i to da u svom portfoliju ima hartije od vrijednosti izdate od strane Ministarstva finansija ove zemlje.

Potrebni kapital za pokriće izloženosti operativnom riziku izračunava se primjenom jednostavnog metoda u skladu sa Odlukom o adekvatnosti kapitala banaka.

Osnovicu za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik predstavlja prosjek neto kamatonosnih i neto nekamatonosnih prihoda za tri prethodne uzastopne poslovne godine.

Potrebni kapital za operativni rizik izračunava se tako što se osnovica za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik pomnoži sa koeficijentom 0,15 i dobijeni iznos uveća za 25%.

U skladu sa propisima Centralne banke Crne Gore, Banka je obavezna da održava minimalan stepen adekvatnosti kapitala izražen koeficijentom solventnosti od minimum 10%. Na dan 31. decembra 2018. godine. Koeficijent solventnosti Banke je iznosio 28,08% i iznad je limita od 10% koji je utvrđen Zakonom o bankama.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

24. KAPITAL (nastavak)
24.1. Sopstvena sredstva (nastavak)

Sopstvena sredstva Banke na dan 31. decembra 2018. godine čine:

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Osnovni elementi sopstvenih sredstava		
Uplaćeni akcionarski kapital po nominalnoj vrijednosti, isključujući kumulativne povlašćene akcije	18.000	10.000
Rezerve koje su formirane na teret dobiti nakon njenog oporezivanja (statutarne i druge rezerve)	149	150
Neraspoređena dobit iz prethodnih godina za koju je skupština akcionara donijela odluku da bude uključena u osnovni kapital umanjena za porez na dobit i druge očekivane troškove	(415)	-
Iznos kojim se ublažavaju negativni efekti na sopstvena sredstva banke zbog prelaska na vrednovanje stavki aktive primjenom MSFI 9. utvrđen u skladu sa stavovima 5 i 6 člana 4 Odluke o adekvatnosti kapitala banaka	394	-
	18.128	10.150
Odbitne stavke pri izračunu osnovnog kapitala		
Gubitak iz prethodnih godina	3.087	2.222
Gubitak iz tekuće godine	648	865
Nematerijalna imovina	318	600
Nerealizovani gubitak po osnovu vrijednosnog uskladjivanja finansijske imovine raspoložive za prodaju po fer vrijednosti	80	-
Pozitivna razlika između iznosa obračunatih rezervacija za potencijalne gubitke i zbira iznosa ispravke vrijednosti za stavke bilansne aktive i rezervisanja za vanbilansne stavke	534	42
	4.665	3.729
Osnovni kapital	13.463	6.421
SOPSTVENA SREDSTVA	13.463	6.421

24.2. Koeficijent solventnosti Banke

Na osnovu odredbi Odluke o adekvatnosti kapitala banaka („Sl. list CG” br. 38/11 i 55/12) Banka je izvršila izračunavanje potrebnog kapitala za rizike kojima je izložena tokom poslovanja, kao i koeficijenta solventnosti.

Koeficijent solventnosti ne smije biti manji od 10%.

Koeficijent solventnosti predstavlja procentualni odnos sopstvenih sredstava Banke prema zbiru:

- ukupnog iznosa rizikom ponderisane aktive za kreditni rizik;
- iznosa rizikom ponderisane aktive za tržišne rizike;
- iznosa rizikom ponderisane aktive za operativni rizik;
- iznosa rizikom ponderisane aktive za druge rizike.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine

24. KAPITAL (nastavak)

24.2. Koeficijent solventnosti Banke (nastavak)

Na dan 31. decembra 2018. godine prema obračunu Banke koeficijent solventnosti je iznosio:

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Osnovni kapital	13.463	6.421
Ponderisana bilansna aktiva	34.953	19.113
Ponderisane vanbilansne stavke	5.698	1.024
Iznos kojim se ublažavaju negativni efekti na sopstvena sredstva banke zbog prelaska na vrednovanje stavki aktive primjenom MSFI 9. utvrđen u skladu sa stavovima 5 i 6 člana 4 Odluke o adekvatnosti kapitala banaka (član 14 Odluke o adekvatnosti kapitala)	394	-
Ukupno ponderisana bilansna aktiva	41.045	20.137
Potreban kapital za operativni rizik	217	70
Potreban kapital za rizik zemlje	4.734	2.242
Koeficijent solventnosti banke	28.08%	27.82%

25. VANBILANSNA EVIDENCIJA

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Garancije:		
Plative garancije privrednim društvima	7.127	1.241
Činidbene garancije privrednim društvima	662	45
	7.789	1.286
Sredstva obezbjeđenja:		
- novčani depozit	40	17
- ugovor o cesiji	1.200	-
- polisa osiguranja	6.691	-
- ostalo	201	-
- mjenice i administrativne zabrane	61.866	-
- hipoteke	16.922	2.867
- zaloga/ostalo	1.140	2.126
- zaloga depozit	113	40
- bankarska garancija	16.132	14.141
	104.305	19.191
Druge vanbilansne pozicije:	3.435	2.034
- neopozive obaveze za davanje kredita	3.435	2.034
Ukupno	115.529	22.511

26. TRANSAKCIJE SA POVEZANIM LICIMA

Banka obavlja brojne transakcije sa povezanim licima u toku svog redovnog poslovanja. Povezana lica su: matična banka druga pravna lica koja su članovi ZIRAAT grupe, kao i ključno rukovodstvo Banke.

Transakcije uključuju plasmane. depozite. transakcije u stranoj valuti i lična primanja članova Uprave i lica sa zaključenim individualnim ugovorima u Banci.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE
31. decembar 2018. godine
26. TRANSAKCIJE SA POVEZANIM LICIMA (nastavak)

Pregled potraživanja i obaveza prema povezanim licima na dan 31. decembra 2018. godine dat je u sljedećoj tabeli:

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Novčana sredstva		
TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	731	1.614
ZIRAAT BANK INTERNATIONAL AG	1	2
	732	1.616
Kredit		
- zaposlenima	296	301
UKUPNA POTRAŽIVANJA	1.028	1.917
Pozajmice		
TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	15.902	-
T.C.ZIRAAT BANKASI ATHENS CENTRAL BRANCH	-	4.000
T.C.ZIRAAT BANKASI LONDON	8.001	4.025
T.C. ZIRAAT BANKASI - SOFIA BRANCH	-	5.002
UT-BANK JSC	-	4.045
ZIRAAT BANK BAHRAIN BRANCH	-	3.017
	23.903	20.089
Depoziti		
- zaposlenih	114	83
UKUPNO OBAVEZE	24.017	20.172
NETO OBAVEZE	(22.989)	(18.255)
Vanbilansna evidencija		
Primljene garancije:		
- TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	16.131	14.141
- Minusi po tekućim računima zaposlenih	3	4
Ukupno vanbilansna evidencija	16.134	14.145

Kratkoročni i dugoročni krediti zaposlenima odobravani su na period od 1 do 20 godina. Kratkoročni plasmani (keš krediti) su odobravani sa nominalnom kamatom stopom u rasponu od 6,50% do 6,90% na godišnjem nivou.

Dugoročni krediti zaposlenima obuhvataju kredite za kupovinu stambenih jedinica sa nominalnom kamatom stopom od 3,99% do 5%.

Izloženost prema licima povezanim sa Bankom na dan 31. decembra 2018. godine iznosi EUR 1.908 hiljada i ne prelazi limit od 200% sopstvenih sredstava Banke.

Prihodi i rashodi nastali iz transakcija sa povezanim pravnim licima u toku 2018. i 2017. godine su sljedeći:

	31. decembar 2018.	U hiljadama EUR 31. decembar 2017.
Prihodi od kamata (od zaposlenih):	15	12
Ukupni prihodi	15	12
Rashodi kamata		
ZIRAAT BANK BAHRAIN BRANCH	19	17
ZIRAAT BANK INTERNATIONAL AG	-	215
T.C.ZIRAAT BANKASI LONDON	98	120
T.C. ZIRAAT BANKASI - SOFIA BRANCH	27	23
UT-BANK JS	61	45
TURKIYE CUMHURIYETI ZIRAAT BANKASI A.S.	80	90
ZIRAAT BANK BH	25	-
T.C. ZIRAAT BANKASI-NEW YORK BRANCH	-	-
Ukupni rashodi	310	510
Neto rashodi	(295)	(498)

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE

31. decembar 2018. godine

26. TRANSAKCIJE SA POVEZANIM LICIMA (nastavak)

Obračunata lična primanja za povezana fizička lica po vrstama primanja u 2018. godini iznosila su:

	Uprava Banke	Ključno rukovodstvo	Članovi odbora	Ukupno
Plate	152	234	-	386
Naknada za članstvo u odborima	-	-	90	90
Ukupno	152	234	90	476

Obračunata lična primanja za povezana fizička lica po vrstama primanja u 2017.godini iznosila su:

	Uprava Banke	Ključno rukovodstvo	Članovi odbora	Ukupno
Plate	155	273	-	428
Naknada za članstvo u odborima	-	-	100	100
Ukupno	155	273	100	528

27. GOTOVINA I GOTOVINSKI EKVIVALENTI (za potrebe sastavljanja Iskaza o tokovima gotovine)

	U hiljadama EUR	
	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
Gotovina u blagajni i bankomatima (napomena 12)	1.289	483
Žiro račun (napomena 12)	1.451	1.311
Obavezna rezerva kod Centralne banke Crne Gore (napomena 12)	3.355	1.161
Korespodentni računi kod inostranih banaka (napomena 13)	740	2.363
Settlement račun - Master Card	-	5
	6.835	5.323

28. SUDSKI SPOROVI

Na dan 31. decembra 2018. godine ne postoje sudski sporovi koji se vode protiv Banke, niti Banka vodi sporove protiv trećih lica.

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****29. USAGLAŠENOST SA POKAZATELJIMA CENTRALNE BANKE CRNE GORE**

Banka je dužna da svoje poslovanje obavlja u skladu sa odredbama Zakona o Bankama i podzakonskim aktima donijetim na osnovu tog Zakona.

Usaglašenost sa pokazateljima poslovanja, propisanim od strane Centralne banke Crne Gore na dan 31. decembra 2018. godine je prikazana kao što slijedi:

	Propisani Limit CBCG	Ostvareni pokazatelji poslovanja na dan 31. decembra	
		2018.	2017.
Koeficijent solventnosti banke	min 10%	28,08%	27,82%
Izloženost Banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica	max 25%	24,85%	24,92%
Zbir velikih izloženosti	max 800%	263,79%	186,67%
Ukupna izloženost prema licima povezanim sa Bankom	max 200%	14,17%	113,16%
Ukupna izloženost prema zaposlenim licima u Banci	max 1%	0,49%	1,09%
Koeficijent likvidnosti banke	min 1%	2,99%	3,39%

30. PORESKI RIZICI

Poreski zakoni Crne Gore se često različito tumače i predmet su čestih izmjena. Tumačenje poreskih zakona od strane poreskih vlasti u odnosu na transakcije i aktivnosti Banke mogu se razlikovati od tumačenja rukovodstva Banke.

Kao rezultat iznijetog transakcije mogu biti osporene od strane poreskih vlasti i Banci može biti određen dodatni iznos poreza kazni i kamata.

Period zastarjelosti poreske obaveze je pet godina. To praktično znači da poreske vlasti imaju prava da odrede plaćanje neizmirenih obaveza u roku od pet godina od kada je obaveza nastala.

31. DEVIZNI KURSEVI

Zvanični kursevi valuta koji su korišćeni za preračun deviznih pozicija bilansa stanja u EUR na dan 31. decembra 2018. i 2017. godine bili su:

	31. decembar 2018.	31. decembar 2017.
USD	1,1454	1,1993
TRY	6,0400	4,54640

NAPOMENE UZ FINANSIJSKE ISKAZE**31. decembar 2018. godine****32. OPŠTI PODACI O BANCI**

U skladu sa Odlukom o sadržaju, rokovima i načinu sačinjavanja i dostavljanja finansijskih izvještaja banaka („Sl. list CG“ br. 15/12 i 18/13) opšti podaci o Banci su prezentirani kako slijedi:

Naziv Banke: ZIRAAT BANK MONTENEGRO AD
 Adresa: Ul. Slobode br. 84, 81 000, Podgorica
 Matični broj: 03048136
 Telefon/Fax: 020/442-200
 Broj upisa u registar: 4-0009452
 Datum osnivanja: 20. maj 2015. godine
 Opis strukture vlasništva: jedan akcionar sa udjelom 100%
 Opis djelatnosti: ostalo monetarno posredovanje
 Šifra djelatnosti: 6419
 Adresa internet stranice: <http://www.ziraatbank.me/>
 Adresa elektronske pošte: info@ziraatbank.me
 Banka ima centralu u Podgorici, Ul. Slobode br. 84
 Broj zaposlenih na dan 31. decembra 2018. godine je 38
 Žiro račun: 575-1-22
 Podaci o predsjedniku i članovima odbora direktora

Naziv	Ime i prezime
Predsjednik	Savaš KÖLEMEN
član	Burcu TURKER
član	Bilge LEVENT
član	Ertan AYDIN
član	Berrin MAHMUTOGLU
Glavni Izvršni direktor	Mustafa ŞENMAN
Izvršni direktor	Goran BAKIĆ

Emisije akcija i oznake emisija:

Oznaka emisije	Nominalna vrijednost akcija	Broj akcija
MEZIBMRA1PG6	EUR 1 000	18 000

Međunarodni identifikacioni broj redovnih akcija (ISIN): MEZIBMRA1PG6.

Tokom 2018. godine nije bilo trgovine akcijama Banke.

33. DOGAĐAJI NAKON DATUMA IZVJEŠTAVANJA

Nije bilo usklađujućih događaja nakon datuma bilansa stanja koji mogu uticati na finansijski položaj i rezultat Banke na dan 31. decembra 2018. godine

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ MENADŽMENTA
ZA 2018. GODINU**

Sadržaj

1.	Kratak opis poslovnih aktivnosti i organizacione strukture	3
1.1.	Opšte informacije	3
1.2.	Vizija	3
1.3.	Misija	3
1.4.	Poslovna strategija	3
1.5.	Vrijednosti Banke	4
1.6.	Informacije o registraciji, na koje se oblasti poslovanja licenca dobijena od CBCG odnosi	4
1.7.	Organizaciona struktura	4
1.8.	Djelatnost.....	4
1.9.	Vlasništvo i struktura kapitala	5
1.10.	Zaposleni banke	5
2.	Analiza finansijskog položaja i rezultata poslovanja	6
2.1.	Racio pokazatelji	7
2.2.	Podaci o organima korporativnog upravljanja.....	9
3.	Mjere zaštite životne sredine.....	13
4.	Planirani budući razvoj	13
5.	Podaci o aktivnostima istraživanja i razvoja	14
5.1.	Istraživanje i razvoj	14
5.2.	Ulaganje u obrazovanje zaposlenih.....	14
6.	Informacije o otkupu sopstvenih akcija, odnosno udjela	14
7.	Poslovne jedinice	14
8.	Podaci o finansijskim instrumentima od značaja za procjenu finansijskog položaja i uspješnosti poslovanja	15
9.	Ciljevi i metode za upravljanje finansijskim rizikom	15
9.1.	Strategije i politike upravljanja svim vrstama rizika	15
9.2.	Struktura i organizacija funkcije upravljanja rizicima.....	16
9.3.	Obim i priroda sistema izvještavanja o rizicima i sistema za mjerenje rizika.....	17
9.4.	Politike za zaštitu od rizika, ublažavanje rizika i strategije i procesi za kontinuirano praćenje efektivnosti zaštite od rizika i ublažavanja rizika	18
9.5.	Sistem unutrašnjih kontrola	18
9.6.	Informacioni sistem.....	18
9.7.	Proces interne procjene adekvatnosti kapitala	19
9.8.	Implementacija novih međunarodnih standarda.....	19
10.	Informacije o izloženosti rizicima cijena, kreditnim rizicima, rizicima likvidnosti	20
11.	Ciljevi i politike u upravljanju finansijskim rizicima i neizvjesnostima poslovanja	21
11.1.	Kreditni rizik.....	21
11.2.	Tržišni rizik.....	24
11.3.	Operativni rizik.....	25
11.4.	Rizik likvidnosti	26
12.	Izjava o primjeni kodeksa korporativnog upravljanja.....	28

1. KRATAK OPIS POSLOVNIH AKTIVNOSTI I ORGANIZACIONE STRUKTURE

1.1. Opšte informacije

Ziraat Bank Montenegro AD, Podgorica (u daljem tekstu: „Banka“) je dobila odobrenje za obavljanje bankarskih poslova u Crnoj Gori, izdato od strane Centralne banke Crne Gore, u skladu sa odredbama Zakona o bankama, 06. aprila 2015. godine.

Banka je zvanično registrovana u Centralnom registru privrednih subjekata u pravnom obliku privrednog subjekta - akcionarsko društvo, a sve u skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima, 20. maja 2015. godine.

Na poslovanje Banke se primjenjuju odredbe Zakona o bankama, kao *lex specialis*, zajedno sa odgovarajućim podzakonskim aktima, kao i Zakon o privrednim društvima, kao *lex generalis*, gdje je Banka zakonski prepoznata kao akcionarsko društvo.

Materijalne pretpostavke za početak poslovanja Banke su ispunjene 01. jula 2015. godine, kada su zaposleni u Banci počeli da koriste poslovne prostorije upravne zgrade Banke. Na isti datum, sva neophodna oprema Banke je bila instalirana i stavljena u funkciju.

Banka je otvorila svoju prvu ekspozituru univerzalnog tipa koja pruža usluge klijentima, fizičkim i pravnim licima. Prva ekspozitura je formalno registrovana u Centralnom registru privrednih subjekata, 20. jula 2015. godine. Adresa ove ekspoziture je Bulevar Ivana Crnojevića br. 101, 81000 Podgorica. Banka je tokom decembra 2018. godine otvorila još dvije ekspoziture univerzalnog tipa i to jednu u Baru, na adresi: Bulevar revolucije B-11, a drugu u Budvi, na adresi: Ulica mediteranska bb. Ekspoziture su registrovane kod Centralnog registra privrednih subjekata 24.12.2018. godine.

U procesu izrade internih pravila i procedura Banka je pripremila katalog proizvoda koji je namijenjen pravnim i fizičkim licima.

Banka je počela sa kreditnim aktivnostima u septembru 2015. godine.

1.2. Vizija

Vizija Banke je ponuditi proizvode i usluge po univerzalnim standardima, kreirati razliku, dodatnu vrijednost i pokriti Crnu Goru kao cjelinu, biti prestižna i pouzdana finansijska institucija sa visokom tržišnom vrijednošću, ponuditi kvalitet koji će je učiniti da bude više od banke u svakom dijelu bančinog i klijentovog poslovanja.

1.3. Misija

Misija Banke je da bude finansijska institucija koja nudi optimalna rješenja iz najadekvatnijih izvora, a koji su rezultat boljeg razumijevanja potreba i očekivanja svojih klijenata, da kompletnu ponudu proizvoda i usluga za klijente obavlja na najbrži i najefikasniji način preko svojih filijala i alternativnih kanala distribucije, da radi na nivou svjetskih standarda održive profitabilnosti i produktivnosti stavljanjem posebnog akcenta na etičkim principima, tretirajući zadovoljstvo klijenata kao primarni cilj, da kao respektabilan član Ziraat finansijske grupe i crnogorskog bankarskog sektora doprinese jačanju bilateralnih, ekonomskih i trgovinskih odnosa između dvije zemlje i bude pionir uzajamnih investicija.

1.4. Poslovna strategija

Poslovna strategija Banke je da bude dio široke međunarodne mreže, proširi usluge Ziraat finansijske grupacije širom Evrope, prenese dugogodišnje znanje i iskustvo matične banke na privredu i bankarski sektor u Crnoj Gori, da doprinese ekonomskoj i finansijskoj saradnji između Crne Gore i Republike Turske gradeći stabilne i dugoročne poslovne odnose sa lokalnim institucijama i privrednicima, da podrži trgovinske i investicione mogućnosti između dvije zemlje i da doprinese razvoju bankarskog sektora u Crnoj Gori kao i sinergije u Ziraat finansijskoj grupaciji.

1.5. Vrijednosti Banke

- Kreirati dodatnu vrijednost za naše klijente;
- Biti fer i pouzdan;
- Poštovati kulturne i socijalne vrijednosti;
- Raditi kao tim sa zajedničkim vrijednostima;
- Biti otvoren i participativan kao i
- Imati ambiciju za uspjehom.

1.6. Informacije o registraciji, na koje se oblasti poslovanja licenca dobijena od CBCG odnosi

Banka je osnovana 2015. godine, a 20. maja 2015. godine je registrovana kao akcionarsko društvo kod Centralnog registra privrednih subjekata u Podgorici – registarski broj 4-0009452.

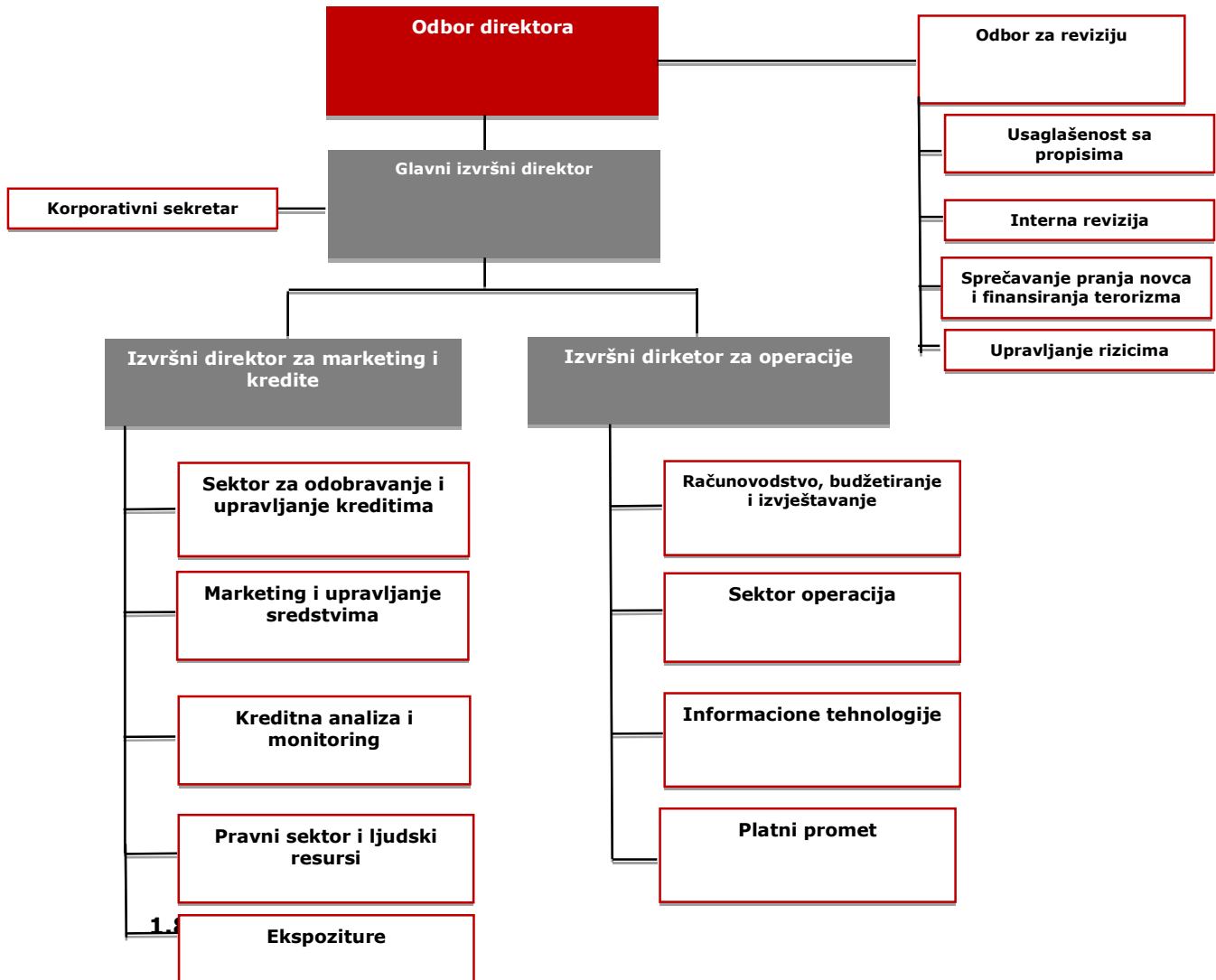
Banka je kod Komisije za hartije od vrijednosti upisana u Registar emitenata hartija od vrijednosti pod brojem 02/10e-5/2-15 od 08. maja 2015. godine (Rješenje broj 02/10e-5/2-15).

Svoje finansijsko poslovanje Banka obavlja preko transakcionog računa broj 907-0000000057501-83 kod Centralne banke Crne Gore – Platni promet.

1.7. Organizaciona struktura

Na dan 31. decembra 2018. godine, Banka ima 38 zaposlena od kojih 36 zaposlenih ima ugovor o radu na neodređeno vrijeme, dok 2 zaposlena imaju ugovor o radu na određeno vrijeme.

Organizaciona struktura banke predstavljena je na sljedećoj šemi:

U skladu sa Zakonom o bankama, Ugovorom o osnivanju, Statutom i Rješenjem Centralne banke Crne Gore, Banka je registrovana za obavljanje sljedećih poslova:

- 1) Izdavanje garancija i preuzimanje drugih vanbilansnih obaveza;
- 2) Kupovinu, prodaju i naplatu potraživanja (faktoring, forfeiting i dr.);
- 3) Izdavanje, obradu i evidentiranje platnih instrumenata;
- 4) Platni promet u zemlji i sa inostanstvom;
- 5) Finansijski lizing;
- 6) Poslove sa hartijama od vrijednosti;
- 7) Trgovanje u svoje ime i za svoj račun ili za račun klijenta:
 - Stranim sredstvima plaćanja, uključujući mijenjačke poslove
 - Finansijskim derivatima;
- 8) Depo poslove;
- 9) Izradu analiza i davanje informacija i savjeta o kreditnoj sposobnosti privrednih društava, preduzetnika i drugim pitanjima u vezi poslovanja i
- 10) Iznajmljivanje sefova.

Banka ima sjedište u Podgorici ulici Slobode br. 84. i obavlja svoje aktivnosti posredstvom ekspozitura koje se nalaze u Bulevaru Ivana Crnojevića br. 101, u Podgorici, u Bulevar revolucije B-11 u Baru i u Ulica Mediteranska bb u Budvi

1.9. Vlasništvo i struktura kapitala

Na dan 31. decembra 2018. godine akcijski kapital Banke čini 18.000 običnih akcija (31. decembra 2017: 10.000 običnih akcija) pojedinačne nominalne vrijednosti od hiljadu EUR. Sve emitovane akcije su u potpunosti plaćene.

Na dan 26. jun 2018. godine Banka je izvršila dokapitalozaciju upisom 8.000 običnih akcija u CDA čija pojedinačna nominalna vrijednost iznosi hiljadu EUR. Na taj način je akciski kapital Banke uvećan za 8.000.000 eura.

Dokapitalizaciju je izvršio većinski akcionar TURKIYE CUMHURIYETI „ZIRAAT BANKASI ANONIM SIRKETI“.

Ukupan upisani kapital na dan 31.12.2018 iznosi 18.000.000 EUR.

Na dan 31. decembra 2018. godine 100% akcionar Banke je TURKIYE CUMHURIYETI „ZIRAAT BANKASI ANONIM SIRKETI“.

1.10. Zaposleni banke

Na 31. decembra 2018. godine, Banka ima 38 zaposlenih od kojih 36 zaposlenih ima ugovor o radu na neodređeno vrijeme, dok 2 zaposleni ima ugovor o radu na određeno vrijeme.

Od 38 zaposlenih, 33 zaposlena ima VSS stepen obrazovanja dok 5 zaposlenih ima SSS stepen obrazovanja.

Od ukupnog broja zaposlenih u Banci njih 21, odnosno 55% zaposlenih su muškarci a 17, odnosno 45% su žene.

Ekspozitura u Podgorici broji 6 zaposlenih, ekspozitura u Baru 3 zaposlena, ekspozitura u Budvi 3 zaposlena, dok je u centrali zaposleno 26 zaposlenih.

2. ANALIZA FINANSIJSKOG POLOŽAJA I REZULTATA POSLOVANJA
BILANS STANJA
U hiljadama EUR

AKTIVA	2017	2018
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	2.955	6.091
Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti	46.562	58.323
Kredit i potraživanja od banaka	2.363	739
Kredit i potraživanja od klijenata	44.194	54.251
Hartije od vrijednosti	-	3.322
Ostala finansijska sredstva	5	11
Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat	2.250	1.112
Nekretnine, postrojenja i oprema	300	404
Nematerijalna sredstva	600	318
Ostala sredstva	26	24
UKUPNA AKTIVA	52.693	66.272
PASIVA	2017	2018
Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti	45.392	52.077
Depoziti banaka i centralnih banaka	-	21
Depoziti klijenata	25.303	23.150
Kredit banaka i centralnih banaka	20.089	28.906
Rezerve	10	134
Odložena poreska obaveza	27	4
Ostale obaveze	201	137
UKUPNE OBAVEZE	45.630	52.352
KAPITAL		
Akcijski kapital	10.000	18.000
Akumulirani gubitak	(2.222)	(3.502)
Gubitak tekuće godine	(865)	(648)
Ostale rezerve	150	70
UKUPAN KAPITAL	7.063	13.920
UKUPNA PASIVA	52.693	66.272
VANBILANSNA EVIDENCIJA	22.511	115.529

BILANS USPJEHA
U hiljadama EUR

POZICIJA	2017	2018
Prihodi od kamata i slični prihodi	1.791	2.118
Rashodi od kamata i slični rashodi	(675)	(512)
Neto prihodi od kamata	1.116	1.606
Prihodi od naknada i provizija	148	224
Rashodi naknada i provizija	(102)	(228)
Neto prihodi od naknada i provizija	46	(4)
Neto gubici/dobici od kursnih razlika	20	8
Ostali prihodi	0	19
Troškovi zaposlenih	(963)	(991)
Troškovi amortizacije	(380)	(421)
Opšti i administrativni troškovi	(672)	(692)
Neto prihodi/rashodi po osnovu obezvređenja finansijskih instrumenata koji se ne vrednuju po fer vrednosti kroz bilans uspjeha	(2)	(146)
Troškovi rezervisanja	(6)	0
Ostali rashodi	(33)	(42)
GUBITAK PRIJE OPOREZIVANJA	(874)	(663)
Porez na dobit	(9)	(15)
GUBITAK	(865)	(648)

2.1. Racio pokazatelji

Racio analiza predstavlja osnovni instrument za procjenu finasijske pozicije i potencijala Banke. Stavljanjem u odnos logički povezanih cjelina iz finasijskih iskaza (Bilans stanja i Bilans uspjeha), dolazi se do rezultata uspostavljenih relacija koji za cilj imaju ocjenu stanja i aktivnosti Banke.

Pokazatelji prinosa

U hiljadama EUR

ROE (Return on Equity) - Prinos na kapital	2017	2018
Neto gubitak nakon oporezivanja	(865)	(648)
Akcionarski kapital	10.000	18.000
Neto gubitak nakon oporezivanja / Akcionarski kapital	(8,65)%	(3,60)%

ROA (Return on assets) - Prinos na aktivu	2017	2018
Neto gubitak nakon oporezivanja	(865)	(648)
Ukupna aktiva	52.693	66.272
Neto gubitak nakon oporezivanja / Ukupna aktiva	(1,64)%	(0,98)%

Kamatna marža	2017	2018
Prihodi po osnovu kamata	1.791	2.118
Rashodi po osnovu kamata	675	512
Ukupna aktiva	52.693	66.272
(Prihodi po osnovu kamata - Rashodi po osnovu kamata) / Ukupna aktiva	2,12%	2,42%

Pokazatelji finasijskog položaja

U hiljadama EUR

S1	2017	2018
Akcionarski kapital	10.000	18.000
Ukupna aktiva	52.693	66.272
Akcionarski kapital / Ukupna aktiva	18,98%	27,16%

S2	2017	2018
Ukupne obaveze	45.630	52.352
Ukupna aktiva	52.693	66.272
Ukupne obaveze / Ukupna aktiva	86,60%	79,00%

S3	2017	2018
Poslovni prihodi (kamata + naknada)	1.939	2.342
Poslovni rashodi (kamata+naknada)	777	740
Poslovni prihodi / Poslovni rashodi	249,55%	316,49%

2.1. Racio pokazatelji (nastavak)

Najvažniji finansijski pokazatelji poslovanja Banke za posljednje 2 godine prikazani su u sljedećoj tabeli.

U hiljadama EUR

Opis	31.12.2017	31.12.2018	Bankarski sektor na dan 31.12.2018
Likvidna aktiva (LA)	4.742	6.109	994.600
Ukupni krediti	44.194	54.251	2.930.201
Ukupna aktiva (UA)	52.693	66.272	4.407.224
Ukupna pasiva (UP)	52.693	66.272	4.407.224
Ukupni depoziti	25.303	23.150	3.459.237
Depoziti po viđenju	2.018	5.705	2.220.830
Ukupne pozajmice	20.089	28.906	297.265
Ukupni depoziti + pozajmice	45.392	52.056	3.756.502
Ukupne obaveze	45.630	52.352	3.890.385
Osnovna sredstva	900	722	
Ukupni kapital	7.063	13.920	516.839

Pokazatelji likvidnosti			
Likvidna aktiva/depoziti	18,74%	26,39%	28,75%
Likvidna aktiva/ukupne obaveze	10,39%	11,67%	25,57%
Kredit/depoziti	174,66%	234,35%	84,71%
Kredit/depoziti+pozajmice	97,36%	104,22%	78,00%
Struktura aktive i pasive:			
Likvidna aktiva/ukupna aktiva	9,00%	9,22%	22,57%
Kredit/ukupna aktiva	83,87%	81,86%	66,49%
Osnovna sredstva/ukupna aktiva	1,71%	1,09%	
Ostala aktiva/ukupna aktiva	1,57%	1,37%	
Kapital/ukupna aktiva	13,40%	21,00%	11,73%
Struktura pasive:			
Depoziti/ukupna pasiva	48,02%	34,93%	78,49%
Pozajmice/ukupna pasiva	38,12%	43,62%	6,74%
Depoziti+ pozajmice/ukupna pasiva	86,14%	78,55%	85,24%

Na kraju 2018. godine, ratio krediti/depoziti iznosi 234,12%, što predstavlja povećanje od 59,50% u odnosu na 2017. godinu. Razlog ovog povećanja je smanjenje depozita u odnosu na 2017. godinu za 8,50% uz rast kredita za 22,75%.

Racio pokazatelj likvidna aktiva/ukupna aktiva na dan 31. decembra 2018. godine iznosio je 9,22%. Ovaj ratio zabilježio je rast u iznosu od 0,22% u odnosu na 2017. godinu.

Racio kapital/ukupna aktiva na dan 31. decembar 2018. godine zabilježio je rast od 7,60 % u odnosu na 31. decembar 2017. godine. Ovo povećanje rezultiralo je povećanjem osnovnog kapitala u procentu koji je veći od rasta ukupne aktive na dan 31. decembra 2018. godine. Banka je dobro kapitalizovana, koeficijent solventnosti banke iznosi 28,08% i veći je od 10%, koliki je minimum propisan Zakonom o bankama.

**Podaci o organima korporativnog upravljanja
Pravila imenovanja i opoziva članova Uprave
Imenovanje članova Odbora direktora**

Članove Odbora direktora Banke imenuje i razriješava Skupština akcionara, u skladu sa odredbama Zakona o privrednim društvima i Zakona o bankama.

Pri tome je posebno važno istaći da je neophodan uslov za imenovanje članova Odbora direktora, prethodno izdato odobrenje od strane Centralne banke Crne Gore. Navedeno odobrenje Centralne banke uslov za registraciju članova Odbora direktora u Centralnom registru za privredne subjekte.

Prije nego što se imenuje član Odbora direktora, Centralna banka provjerava ispunjenost negativnih/eliminatorskih kriterijuma. U tom smislu, član Odbora direktora ne može biti lice:

1. koje kontroliše ili je član Odbora direktora ili izvršni direktor druge banke ili finansijske institucije, pravnog lica koje kontroliše druga banka ili finansijska institucija ili finansijskog holdinga;
2. koje je povezano sa pravnim licem:
 - a. u kojem druga banka ima kvalifikovano učešće,
 - b. koje je podređeni član bankarske grupe kojoj pripada ta banka;
 - c. koje je u posljednjih 12 mjeseci radilo u Centralnoj banci na poslovima na kojima je imalo uvid u podatke o poslovanju banaka koji se smatraju tajnom, a čije bi poznavanje moglo da dovede do konkurentske prednosti u odnosu na druge banke;
3. koje je u posljednjih 12 mjeseci bilo direktor ili član Upravnog odbora Fonda za zaštitu depozita;
4. nad čijom je imovinom bio otvoren stečajni postupak, odnosno sprovedeno izvršenje u značajnijem obimu;
5. koje je bilo na rukovodećim poslovima u banci ili drugom privrednom društvu u vrijeme kada je nad tim društvom otvoren stečajni postupak ili postupak likvidacije, osim ako Centralna banka ocijeni da ne postoji odgovornost tog lica za stečaj, odnosno likvidaciju tog privrednog društva;
6. koje je bilo član Odbora direktora ili rukovodeći radnik u banci u vrijeme kada je u toj banci uvedena privremena uprava;
7. kojem je odlukom nadležnog suda izrečena zaštitna mjera zabrane obavljanja poziva, djelatnosti ili dužnosti;
8. koje je osuđivano za djelo koje ga čini nedostojnim za vršenje funkcije člana Odbora direktora;
9. prema kojem banka ima ukupnu izloženost veću od 2% iznosa sopstvenih sredstava, ili je to lice vlasnik, član Odbora direktora ili izvršni direktor privrednog društva prema kojem Banka ima veliku izloženost.

Centralna banka će oduzeti odobrenje ukoliko je izdato na osnovu neistinitih podataka ili ako nastanu smetnje za izbor u smislu naprijed navedenih ograničenja koja su propisana Zakonom o bankama.

Odobrenje Centralne banke Crne Gore prestaje da važi:

1. ako lice za čiji je izbor izdato odobrenje ne bude izabrano ili ne otpočne sa obavljanjem funkcije u roku od šest mjeseci od dana izdavanja odobrenja;
2. danom prestanka funkcije člana Odbora direktora.

Odobrenje Centralne Banke ne prestaje da važi u slučaju reizbora člana Odbora direktora u toku trajanja mandata.

Imenovanje članova Odbora za reviziju

Kada su u pitanju članovi Odbora za reviziju, njih imenuje i razrješava Odbor direktora Banke. Za imenovanje članova Odbora za reviziju Zakon o bankama ne propisuje neophodno prethodno odobrenje od strane Centralne banke Crne Gore, kao što je to slučaj kod imenovanja članova Odbora direktora.

U skladu sa članom 33 Zakona o bankama, izvršne direktore Banke imenuje Odbor direktora. Kandidati za izvršne direktore moraju prethodno dobiti odobrenje Centralne banke Crne Gore, što je neophodan uslov za njihovo imenovanje.

U smislu odredbi Zakona o bankama, Banka mora imati najmanje dva izvršna direktora od kojih je jedan glavni izvršni direktor.

Za izvršnog direktora Banke može biti izabrano samo lice koje ima visoko obrazovanje, priznati lični ugled i adekvatne stručne kvalifikacije, profesionalnu sposobnost i iskustvo na rukovodećim poslovima u banci ili u finansijskom sektoru, ako za njegov izbor nema smetnji iz člana 31. Zakona o bankama.

2.1. Podaci o organima korporativnog upravljanja (nastavak)

Imenovanje izvršnih direktora

Izvršni direktori mogu biti strani državljani, s tim da najmanje jedan izvršni direktor mora poznavati jezik koji je u službenoj upotrebi u Crnoj Gori.

Izvršni direktori su zaposleni sa punim radnim vremenom u banci.

Prilikom odlučivanja o izdavanju odobrenja za izvršnog direktora Centralna banka može tražiti od kandidata za izvršnog direktora prezentaciju vođenja poslova banke.

Odobrenje Centralne banke za imenovanje izvršnog direktora je uslov za registraciju u Centralnom registru za privredne subjekte.

Centralna banka će oduzeti odobrenje ukoliko je izdato na osnovu neistinitih podataka ili ako izvršni direktor prestane da ispunjava uslove na osnovu kojih je odobrenje izdato.

Odobrenje prestaje da važi:

1. ako lice za čiji je izbor izdato odobrenje ne bude izabrano ili ne otpočne sa obavljanjem dužnosti u roku od 30 dana od dana izdavanja odobrenja;
2. danom prestanka dužnosti izvršnog direktora;
3. danom isteka ugovora o radu u banci.

Imenovanje članova drugih tijela

Pored Odbora za reviziju, Odbor direktora je imenovao, u skladu sa Zakonom o bankama i druga tijela kao što su: ALCO komitet, Viši kreditni odbor i Kreditni odbor.

Članove ovih tijela imenuje i razrješava Odbor direktora na redovnim sjednicama. Za imenovanje odnosno razrješavanje članova ALCO komiteta, Višeg kreditnog odbora i kreditnog odbora, nije potrebno prethodno odobrenje Centralne banke Crne Gore, u smislu odredbi Zakona o bankama.

Djelokrug rada i odgovornosti Odbora direktora

U skladu sa odredbama Zakona o bankama, Statuta Banke i Kodeksa korporativnog upravljanja, Odbor direktora odgovoran je za sljedeći djelokrug rada:

1. uspostavlja i održava sistem upravljanja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju;
2. utvrđuje ciljeve i strategije banke i obezbjeđuje njihovo sprovođenje;
3. utvrđuje politike i procedure za upravljanje svim rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju;
4. utvrđuje godišnji plan banke, uključujući i finansijski plan;
5. usvaja godišnji izvještaj o poslovanju Banke sa izvještajem spoljnog revizora i izvještaje o poslovanju Banke tokom godine;
6. odobrava transakcije koje značajnije utiču na strukturu bilansa i rizičnost poslovanja Banke, u skladu sa politikama i procedurama za upravljanje rizicima;
7. periodično razmatra i ocjenjuje izuzetke učinjene u odnosu na utvrđene politike i procedure;
8. usvaja godišnji plan interne revizije i izvještaje interne revizije;
9. uspostavlja osnove za funkcionisanje sistema interne kontrole, adekvatne veličini banke, složenosti poslova i nivou preuzetog rizika;
10. razmatra izvještaje Centralne banke o izvršenoj kontroli;
11. bira izvršne direktore i druga lica odgovorna za vođenje poslova unutar pojedinih područja poslovanja banke i određuje im zaradu;
12. bira spoljnog revizora Banke;
13. bira članove odbora za reviziju;
14. razmatra godišnji izvještaj o radu odbora za reviziju;
15. utvrđuje predloge odluka koje donosi skupština akcionara i stara se o sprovođenju odluka skupštine akcionara;
16. donosi opšte akte banke, osim akata koje donosi skupština akcionara;
17. donosi etičke standarde ponašanja zaposlenih u banci;
18. odobrava uvođenje novih proizvoda i usluga u poslovanje banke;
19. saziva sjednice skupštine akcionara;
20. obavlja i druge poslove utvrđene zakonom i statutom banke.

2.2. Podaci o organima korporativnog upravljanja (nastavak)

U smislu odredaba Zakona o bankama, posebno je definisana odgovornost Odbora Direktora za:

1. uspostavljanje sistema upravljanja svim rizicima kojima je banka izložena u svom poslovanju;
2. obezbjeđivanje poslovanja banke u skladu sa zakonom, propisima Centralne banke i aktima banke, kao i za sprovođenje izrečenih mjera Centralne banke;
3. sigurnost poslovanja i finansijsku stabilnost banke;
4. tačnost svih izvještaja o poslovanju banke koji se objavljuju ili dostavljaju skupštini akcionara, Centralnoj banci i nadležnim organima.

Djelokrug rada i odgovornosti Odbora za reviziju

Odbor za reviziju čine najmanje tri člana, od kojih većina nijesu povezani sa Bankom, a imaju iskustvo na poslovima iz oblasti finansija.

Za člana Odbora za reviziju ne mogu biti birani izvršni direktori Banke.

Odbor za reviziju je odgovoran da:

- 1) analizira i prati funkcionisanje sistema upravljanja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju i daje predloge za unaprjeđenje strategija, politika i procedura za upravljanje rizicima;
- 2) analizira i prati funkcionisanje sistema interne kontrole;
- 3) razmatra program i izvještaje interne revizije i daje mišljenje o nalazima interne revizije;
- 4) prati realizaciju preporuka interne revizije;
- 5) analizira finansijske iskaze Banke prije njihovog dostavljanja Odboru direktora;
- 6) ocjenjuje kvalitet izvještaja i informacija prije njihovog dostavljanja Odboru direktora, a naročito:
 - primjenu računovodstvenih politika i procedura,
 - odluke koje zahtijevaju visoki stepen procjene,
 - uticaj neuobičajenih transakcija na finansijske iskaze,
 - kvalitet politika objedinjavanja podataka,
 - promjene nastale kao posljedica izvršenih revizija,
 - pretpostavke o trajnosti poslovanja,
 - usklađenost sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja i propisima;
- 7) daje mišljenje o izboru spoljnog revizora banke i predlaže iznos naknade za vršenje revizije.

Odbor za reviziju priprema predloge, mišljenja i stavove iz djelokruga rada za odlučivanje Odbora direktora o tim pitanjima.

Odbor za reviziju podnosi godišnje izvještaje o svom radu Odboru direktora.

2.3. Podaci o organima korporativnog upravljanja (nastavak)**Djelokrug rada i odgovornosti Kreditnih odbora**

Odbor direktora je shodno svojim zakonskim ovlaštenjima imenovao Viši kreditni odbor i Kreditni odbor koji su odgovorni za donošenje odluka o odobravanju kredita, pravnim i fizičkim licima, a sve u skladu sa Odlukom o limitima odobravanja koju je usvojio Odbor direktora na redovnoj sjednici održanoj 11. septembra 2015. godine, pod rednim brojem 65.

Članove Višeg kreditnog odbora i Kreditnog odbora imenuje i razrješava Odbor direktora.

Podaci o Predsjedniku i članovima Odbora Direktora, Odbora za reviziju, Kreditnog odbora i Višeg kreditnog odbora Banke su sljedeći:

Odbor direktora	Ime i prezime
Predsjednik	Savaš KÖLEMEN
član	Burcu TURKER
član	Bilge LEVENT
član	Ertan AYDIN
član	Berrin MAHMUTOGLU

Odbor za reviziju	Ime i prezime
Predsjednik	Dr.Sinan SAHIN
član	Aykut ARSLAN
član	Cetin TURAN

Menadžment	Ime i prezime
Glavni izvršni direktor	Mustafa ŞENMAN
Izvršni direktor	Goran BAKIĆ

Kreditni odbor	Ime i prezime
Predsjednik	Mustafa ŞENMAN
član	Vanja KIKOVIĆ

Viši kreditni odbor	Ime i prezime
Predsjednik	Burcu TURKER
Član	Mustafa ŞENMAN
Član	Vanja KIKOVIĆ

3. MJERE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Sve aktivnosti Banke mogu se smatrati ekološki prihvatljivim. Banka poštuje sva pravila, procedure i najbolje prakse lokalne zajednice u navedenom kontekstu.

Upravljanje otpadom

Banka u svom poslovanju u najvećoj mjeri koristi papir kao potrošni materijal. Godišnja potrošnja procijenjena je na 540 riseva papira formata A4/80g/m², što iznosi oko 270.000 listova. Najveći dio se arhivira ili uručuje klijentima dok procijenjena godišnja količina papirnog otpada iznosi do 7% ili 18.900 listova papira. S obzirom da je navedena količina značajno ispod 20t otpada, Banka nije obveznik izrade Plana upravljanja otpadom.

Uvođenjem Document Management System-a (DMS) u kasnijim godinama poslovanja potrošnja papira će se značajnije dodatno redukovati.

Upravljanje vodom

Banka se smatra skromnim potrošačem vode koji na godišnjem nivou iznosi manje od 1.200 kubika.

Upravljanje energijom

Banka u svom poslovanju u najvećoj mjeri koristi električnu energiju koja se smatra kao ekološki energetski izvor. Takođe se konstantno ulaže napor u optimizaciju električne energije za zadovoljavanje osnovnih potreba.

Banka nije, shodno kriterijumima definisanim Zakonom, prepoznata kao zagađivač, i po tom osnovu ne plaća nikakve kazne ili penale. Takođe, u doglednoj budućnosti ne planira nikakav projekat koji bi mogao da ima negativan uticaj na životnu sredinu.

U skladu sa Zakonom o procjeni uticaja na životnu sredinu, ukoliko budemo smatrali da određeni projekat ili poslovna aktivnost koju budemo planirali, može ili će imati uticaj na životnu sredinu, tražićemo saglasnost nadležnog organa na elaborat o procjeni uticaja ili odluke da nije potrebna procjena uticaja na životnu sredinu.

4. PLANIRANI BUDUĆI RAZVOJ

U 2019. godini i periodu koji slijedi, Banka će nastaviti sa povećanjem kreditne i depozitne osnove kao i daljom optimizacijom i diversifikacijom, uz zadržavanje visokog nivoa likvidnosti i solventnosti kao i poboljšanim ključnim pokazateljima poslovanja.

Jedna od glavnih namjera banke je da efikasno iskoristi novootvorene filijale u Baru i Budvi sa ciljem uvećanja svog portfolia i sa klijentima iz susjednih mjesta i opština.

Banka će analizirati tržišne uslove sa ciljem daljeg proširenja svoje poslovne mreže i povećanja baze klijenata.

Ziraat Bank Montenegro posluje kao dio Ziraat Finance Grupe i strategija Banke u 2019. godini će biti dalje jačanje sinergije koju ostvaruje kroz blisku saradnju sa matičnom bankom i drugim članicama Ziraat Finance Grupe u oblasti upravljanja aktivom i pasivom, koordinacijom u na polju unapređenja likvidnosti, uvođenja novih tehnologija.

Orijentacija Banke je da nastavi sa uvođenjem novih proizvoda i usluga zasnovanih na najsavremenijim tehnologijama, u skladu sa najnovijim tržišnim trendovima i potrebama klijenata.

Banka je već uspostavila i dalje će održavati sveobuhvatan i stabilan sistem upravljanja rizicima koji je integrisan u sve poslovne aktivnosti Banke.

5. PODACI O AKTIVNOSTIMA ISTRAŽIVANJA I RAZVOJA

5.1. Istraživanje i razvoj

Uvođenje i efikasno korišćenje novih tehnologija

Banka je u fazi svog osnivanja tokom 2015. godine uvela pažljivo osmišljene najsavremenije tehnologije koje se primjenjuju u bankarskom poslovanju. Tu se prije svega misli na hardver, softver kao i na komunikacione tehnologije.

Modernizacija opreme

Iako je riječ o kontinuiranom procesu, Banka u vremenu pisanja ovog izvještaja raspolaže sa adekvatnom savremenom opremom koja ne zahtijeva dalja značajnija investiciona ulaganja.

Automatizacija poslovanja

Automatizacija poslovanja je razvojni proces koji se kontinuirano odvija u banci imajući u vidu dinamičan razvoj ICT-a, zahtjeve tržišta, kao i djelovanje konkurencije.

Naučno-istraživačke, razvojne i tehnološke studije

Banka za sada nije imala aktivnosti u datom kontekstu.

5.2. Ulaganje u obrazovanje zaposlenih

Banka vodi računa o profesionalnom razvoju zaposlenih. U organizacionoj strukturi Banke postoji jedan Ovlašćeni računovođa i jedan Sertifikovani računovođa sa Licencom eksternog revizora izdatom od strane Ministarstva finansija Crne Gore. Interni revizor posjeduje sertifikat Ovlašćeni interni revizor specijaista za Banku i privredu.

Zaposleni sa navedenim sertifikatima redovno ostvaruju kontinuiranu edukaciju organizovanu od strane Instituta Sertifikovanih računovođa i Instituta internih revizora.

Kontinuirana edukacija se izvršava praćenjem profesionalne literature, seminara, savjetovanja i simpozijuma.

Banka je na dan 31. decembra 2018. godine izdvojila hiljadu EUR za edukaciju svojih zaposlenih u zemlji.

U toku prošle godine u saradnji sa Matičnom bankom organizovani su treninzi i edukacije za zaposlene u cilju unapređenja poslovnih procesa u Banci.

6. INFORMACIJE O OTKUPU SOPSTVENIH AKCIJA, ODNOSNO UDJELA

Na dan 31. decembra 2018. godine akcionar Banke (100%) je TURKIYE CUMHURİYETİ ZIRAAT BANKASI ANONİM ŞİRKETİ. Akcijski kapital Banke čini 18.000 običnih akcija pojedinačne nominalne vrijednosti od po 1.000 EUR. Sve emitovane akcije su u potpunosti plaćene.

Banka na dan 31. decembra 2018. godine, nije otkupljivala tokom 2018.godine sopstvene akcije/udjele.

7. POSLOVNE JEDINICE

Banka je neposredno nakon početka poslovanja u 2015. godini otvorila svoju prvu ekspozituru univerzalnog tipa koja pruža usluge klijentima, fizičkim i pravnim licima. Ekspozitura je formalno registrovana u Centralnom registru privrednih subjekata, 20. jula 2015. godine. Adresa ekspoziture je Bulevar Ivana Crnojevića br. 101, 81 000 Podgorica. Banka je tokom decembra 2018. godine otvorila još dvije ekspoziture univerzalnog tipa u Baru, na adresi: Bulevar revolucije B-11 i u Budvi, na adresi: Ulica mediteranska bb. Ekspoziture su registrovane kod Centralnog registra privrednih subjekata 24.12.2018. godine.

U ekspoziturama trenutno radi 12 zaposlenih uključujući i rukovodioce ekspozitura.

8. PODACI O FINANSIJSKIM INSTRUMENTIMA OD ZNAČAJA ZA PROCJENU FINANSIJSKOG POLOŽAJA I USPJEŠNOSTI POSLOVANJA

Na dan 31. decembra 2018. godine Banka je ostvarila gubitak u iznosu od 648 hiljada EUR. Ukupna sopstvena sredstva na dan 31. decembra 2018. godine su iznosila 13.463 hiljadu EUR, što predstavlja povećanje od 109,67% u odnosu na sopstvena sredstva na dan 31. decembra 2017. godine kada su iznosila 6.421 hiljada EUR.

Navedeno povećanje je rezultat dokapitalizacije Banke koja se odugrala u 2018. Godini u iznosu od 8.000 hiljada EUR

U odnosu na 31. decembar 2017. godine, kao posljedica pojačane kreditne aktivnosti, ukupni krediti su porasli za 22,67%. Na dan 31. decembra 2018. godine ukupni krediti su iznosili 54.251 hiljade EUR, dok su na dan 31. decembra 2016. godine ukupni krediti iznosili 44.194 hiljada EUR.

Ukupna aktiva na dan 31. decembra 2017. godine iznosi 66.272 hiljade EUR, što predstavlja povećanje od 25,77% u odnosu na 2017. godinu, kada je iznosila 52.693 hiljade EUR. Navedeno je posljedica povećane kreditne aktivnosti u 2018. godini.

Ukupne obaveze Banke na dan 31. decembra 2017. godine iznose 52.352 hiljada EUR što predstavlja povećanje od 14,73% u odnosu na 31. decembar 2017. godine kada su iznosile 45.630 hiljade EUR.

Ukupan iznos depozita klijenata na dan 31. decembra 2017. godine iznose 23.150 hiljade EUR što predstavlja smanjenje od 8,51% u odnosu na 31. decembar 2017. godine, kada su iznosili 25.303 hiljade EUR.

Ukupni depoziti klijenata čine 34,93% od ukupne aktive Banke.

Pozajmljena sredstva od banaka na dan 31. decembra 2018. godine iznose 28.906 hiljada EUR što predstavlja smanjenje od 43,89% u odnosu na 31. decembar 2017. godine, kada su iznosila 20.089 hiljade EUR.

Pozajmljena sredstva su od strane članica Ziraat Grupe iznose 23.900 hiljada EUR i predstavljaju 82,70 ukupnih pozajmljenih sredstava, dok 17,30% pozajmljenih sredstava, predstavljaju pozajmicu dobijenu od strane Hipotekarne banke u iznosu od 5.000 hiljada EUR.

Ukupna pozajmljena sredstva predstavljaju od 43,62 % u odnosu na ukupnu aktivu Banke.

Banka kao članica Ziraat Grupe ima pristup interbank (intergroup) money market tržištu, gdje u veoma kratkom vremenskom roku može da obezbijedi likvidna novčana sredstva u vidu pozajmica od matične banke ili od neke druge banke članice Ziraat Grupe.

Na osnovu navedenih pozicija možemo zaključiti da je Banka obezbijedila potrebnu diversifikaciju izvora finansiranja.

9. CILJEVI I METODE ZA UPRAVLJANJE FINANSIJSKIM RIZIKOM

9.1. Strategije i politike upravljanja svim vrstama rizika

Sistem za upravljanje rizicima podrazumijeva i odgovarajuću Strategiju za upravljanje rizicima, kao opšti akt koji predstavlja polaznu osnovu za izvođenje politika i procedura za upravljanje pojedinim vrstama rizika. Sistem za upravljanje rizicima je uspostavljen na način da odgovara veličini Banke, složenosti proizvoda i usluga u poslovanju kao i nivou preuzetog rizika.

Strategija za upravljanje rizicima donosi se, prema zakonskim odredbama, za vremenski period koji nije kraći od tri godine. Banka periodično, a najmanje jednom godišnje, preispituje adekvatnost strategije za upravljanje rizicima.

Banka, u skladu sa zakonom, propisima Centralne banke i dobrim praksama za upravljanje rizicima u bankama, kontinuirano upravlja svim rizicima kojima je izložena u svom poslovanju. S tim u vezi, Banka je pripremila Strategiju za upravljanje rizicima.

Banka, u skladu sa propisima, nastoji da uspostavi sistem za upravljanje rizicima, kojim se obezbeđuje:

- identifikacija rizika koji proizilaze iz postojećih, kao i rizika koji mogu proizaći iz novih poslovnih proizvoda ili aktivnosti;
- mjerenje rizika kroz uspostavljanje mehanizama i procedura za tačnu i blagovremenu procjenu rizika;
- praćenje i analiziranje rizika i
- kontrolisanje rizika limitiranjem i minimiziranjem rizika.

9.1. Strategije i politike upravljanja svim vrstama rizika (nastavak)

Banka je u skladu sa Strategijom upravljanja rizicima usvojila više internih akata: politike, procedure, odluke, uputstva i slično (vidjeti poglavlje 9.4).

Za izvještavanje i nadzor nad rizicima nadležan je Odbor direktora Banke koji preko Izvršnih direktora Banke nastoji upravljati svim vrstama rizika sa akcentom na kreditne, operativne i tržišne rizike.

9.2. Struktura i organizacija funkcije upravljanja rizicima

U skladu sa Zakonom, **Odbor direktora** je odgovoran za uspostavljanje sistema upravljanja svim rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju i utvrđuje politike i procedure za upravljanje svim rizicima. U tom cilju Odbor direktora je formirao stalna radna tijela za nadzor nad upravljanjem rizicima u pojedinim područjima poslovanja Banke. U odgovornosti Odbora direktora je da, preko usvajanja strategije, politika, procedura i ostalih dokumenata iz domena upravljanja rizicima, uspostavi adekvatan odnos prinosa i rizika koji će omogućiti efikasno ostvarivanje ciljeva akcionara Banke. Odbor direktora prati efikasnost i adekvatnost sistema upravljanja rizicima u kontekstu zakonskih obaveza, ali i interesa akcionara.

Odbor za reviziju priprema prijedloge, mišljenja i stavove iz djelokruga rada za odlučivanje Odbora direktora o tim pitanjima. Osnovne dužnosti i odgovornosti Odbora za reviziju su analiziranje finansijskih iskaza Banke, razmatranje programa i izvještaja interne revizije i davanje mišljenja o nalazima interne revizije, praćenje i analiza usklađenosti poslovanja Banke sa zakonom i propisima, davanje mišljenja o izboru spoljnog revizora Banke i predlaganje iznosa naknade za vršenje revizije i dr. Odbor za reviziju analizira i prati funkcionisanje sistema upravljanja rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju i daje prijedloge za unaprjeđenje strategija, politika i procedura za upravljanje rizicima.

Odbor za reviziju najmanje jednom godišnje, kroz godišnji izvještaj o radu, podnosi Odboru direktora informacije i podatke o funkcionisanju sistema upravljanja rizicima, ukazuje na slabosti i daje prijedloge za unaprjeđenje i poboljšanje ovog sistema.

Komitet za upravljanje aktivom i pasivom (ALCO) razmatra mjesečne izvještaje o rizicima Sektora za upravljanje rizicima, na osnovu kojih sagledava aktuelni rizični profil Banke i postavlja ga u kontekst odnosa aktive i pasive neophodan za ostvarivanje strateških ciljeva Banke. ALCO komitet ima nadležnosti i zaduženja za upravljanje tržišnim, rizikom likvidnosti i drugim rizicima kojima je Banka izložena u svom poslovanju, upravljanje kapitalom Banke, upravljanje cjenovnom politikom i propisivanje vrijednosti internih pokazatelja, kao i granice dozvoljenih odstupanja od pokazatelja na osnovu kojih se prati struktura bilansa stanja Banke.

Kreditni odbor je zadužen za definisanje politike izloženosti Banke i za ocjenjivanje i odbijanje svih kreditnih izloženosti koje nijesu u skladu sa tom politikom. Kreditni odbor donosi odluku o odobravanju plasmana do nivoa kada pojedinačni plasman predstavlja 10% sopstvenih sredstava Banke (velike izloženosti). Odluku o odobravanju velike izloženosti može donijeti isključivo Odbor direktora Banke.

Banka u svojoj organizacionoj strukturi ima i nezavisnu organizacionu jedinicu koja je u punoj mjeri posvećena identifikaciji, mjerenju i praćenju svih rizika kojima je Banka izložena – Sektor za upravljanje rizicima. Ovakav pristup obezbjeđuje odvojenost funkcije upravljanja, odnosno praćenja rizika od poslovne funkcije u banci, što je neophodno zbog dostizanja potrebne objektivnosti prilikom donošenja odluka.

Sektor za upravljanje rizicima je zadužen da redovno prati i analizira kvalitet cjelokupnog kreditnog portfolija i na osnovu toga predlaže formiranje odgovarajućeg iznosa ispravki vrijednosti i rezervi za potencijalne kreditne gubitke.

Kod tržišnih i rizika likvidnosti i praćenja rizika portfolija hartija od vrijednosti, Sektor za upravljanje rizicima u skladu sa usvojenim politikama i u saradnji sa poslovnim dijelom određuje limite za pojedine vrste rizika, koje usvaja Odbor direktora. Sektor za upravljanje rizicima prati izloženost određenoj vrsti rizika i utvrđuje da li je ta izloženost u okviru definisanih limita i o tome izvještava ALCO komitet i Odbor direktora.

Organizacioni dio upravljanja rizicima odgovoran je i za sistem izvještavanja, kako spoljnim korisnicima (Centralna banka Crne Gore, spoljni revizor, kreditori), tako i internim korisnicima (ALCO, Izvršni menadžment, Odbor za reviziju, Odbor direktora).

9.3. Obim i priroda sistema izvještavanja o rizicima i sistema za mjerenje rizika

Sektor za upravljanje rizicima, analizira i procjenjuje osnovne kategorije rizika:

- kreditni rizik;
- tržišni rizik;
- rizik likvidnosti;
- rizik zemlje;
- operativni rizik i
- ostale rizike (reputacioni, rizik usklađenosti i dr.).

Kod kreditnog rizika Sektor za upravljanje rizicima i Sektor za upravljanja kreditima:

- vrše kontrolnu analizu kreditnih prijedloga, određuje se kvalitet aranžmana, klasifikuje pojedinačni plasman/klijent i utvrđuje nivo rezervacija;
- kontinuirano vrše analizu strukture i kvaliteta cjelokupnog kreditnog portfolija, koja obuhvata analizu koncentracije rizika, procjenu budućih trendova strukture i kvaliteta kreditnog portfolija, stresna testiranja kreditnog rizika i sl.;
- u okviru svoje odgovornosti koja podrazumijeva obezbjeđenje stabilnog portfolija rizičnih plasmana utvrđuju, predlažu i/ili revidiraju limite, odnosno, maksimalni nivo ekspanzije u odnosu na pojedinačne klijente, djelatnosti i geografske oblasti itd.;
- prate koncentraciju izloženosti, vode evidenciju izloženosti prema pojedinim licima, grupama povezanih lica i licima povezanim sa Bankom, pojedinim industrijskim i ekonomskim sektorima, geografskim regionima, kao i druge grupe kredita i ostalih izloženosti koje imaju slične karakteristike rizika i kontrolišu da li Banka posluje u skladu sa utvrđenim limitima izloženosti;
- vode posebnu brigu o plasmanima klasifikovanim u substandardnu, lošu aktivu i/ili kao gubitak i na mjesečnom nivou podnose izvještaje ALCO i Odboru direktora;
- na mjesečnom nivou podnose ALCO i Odboru direktora Banke sveobuhvatan izvještaj o rizicima kojima je Banka izložena, u cilju davanja preporuka za upravljanje rizicima Banke, u okviru koga je elaboriran i kreditni rizik Banke;
- pripremaju pojedinačne izvještaje u nadležnosti Sektora propisane odlukama CBCG koji se dostavljaju CBCG na mjesečnom i kvartalnom nivou i
- obavlja druge poslove koji su u vezi sa praćenjem, upravljanjem i izvještavanjem o kreditnom riziku.

Sektor za upravljanje rizicima prati tržišne rizike kontrolom rizika kamatne stope, deviznog rizika, rizika likvidnosti i drugih, kao i rizik likvidnosti i rizik zemlje, sprovodeći:

- identifikaciju postojećih tržišnih rizika i tržišnih rizika koji mogu nastati usljed afirmacije novih proizvoda ili aktivnosti;
- mjerenje tržišnih rizika kroz uspostavljanje mehanizama za procjenu tržišnih rizika;
- praćenje tržišnih rizika kroz analize stanja, promjena i trendova;
- limitima;
- kontrolisanje tržišnih rizika, upravljanje rizicima adekvatno rizičnom profilu Banke, preko definisanja limita i praćenja usklađenosti poslovanja Banke sa postavljenim limitima;
- mjerenje izloženosti riziku kamatne stope jedanput mjesečno i to primjenom gap analiza i standardizovanog kamatnog šoka;
- u cilju minimizacije izloženosti riziku plasmana, Banka vrši kategorizaciju domaćih i stranih banaka, odnosno finansijskih institucija na osnovu rejtinga inostranih banaka utvrđenog od strane priznatih međunarodnih rejting agencija Standard & Poors, Fitch i Moody's i finansijskog položaja domaćih banaka, na bazi podataka iz posljednjih finansijskih iskaza domaćih banaka o bilansnoj sumi i kapitalu;
- upravljanje rizikom likvidnosti kroz praćenje ročne usklađenosti sredstava i izvora sredstava i u tom smislu priprema odgovarajuće Gap analize, praćenje koncentracije depozita po pojedinim klijentima i po ročnosti, praćenje varijabilnosti depozita i izvještavanje o poštovanju uspostavljenih limita ročne usklađenosti sredstava i izvora finansiranja i dr.;
- mjerenje izloženosti riziku zemlje za sve zemlje u kojima se nalazi sjedište, odnosno prebivalište dužnika Banke. Banka sve zemlje dužnika rangira u jednu od sljedećih rizičnih kategorija: nerizične zemlje; zemlje niskog rizika; zemlje srednjeg rizika i zemlje visokog rizika, i to minimalno dva puta u toku kalendarske godine, po potrebi i češće.

9.4. Politike za zaštitu od rizika, ublažavanje rizika i strategije i procesi za kontinuirano praćenje efektivnosti zaštite od rizika i ublažavanja rizika

Banka je definisala sljedeće politike, procedure i ostala interna akta Banke za ublažavanje rizika:

1. Strategija za upravljanje rizicima;
2. Strategija za upravljanje kapitalom;
3. Godišnji plan kapitala za 2018. godinu;
4. Strateški plan kapitala i izmjene i dopune Strateškog plana kapitala;
5. Strategija i politika za upravljanje rizikom likvidnosti;
6. Plan upravljanja likvidnošću u slučajevima ugrožene likvidnosti;
7. Politika za upravljanje operativnim rizikom;
8. Politika za upravljanje tržišnim rizicima;
9. Politika za upravljanje rizikom zemlje;
10. Kreditna politika za pravna lica;
11. Kreditna politika za fizička lica;
12. Interna metodologija za procjenu obezvrjeđenja po IFRS 9 standardu;
13. Metodologija za utvrđivanje potrebnog kapitala za rezidualni rizik;
14. Procedura za stresno testiranje izloženosti kreditnom riziku;
15. Procedura za upravljanje sredstvima i finansijskim iskazima;
16. Procedura za stresno testiranje rizika likvidnosti;
17. Metodologija za utvrđivanje potrebnog kapitala za rizik koncentracije i
18. Procedura za detaljnu kategorizaciju visoko rizičnih izloženosti.

9.5. Sistem unutrašnjih kontrola

Sistem izvještavanja o sprovedenim internim kontrolama se bazira na pojedinačnim izvještajima odgovornih lica u Banci, koja su zadužena za organizovanje i rukovodjenje pojedinim organizacionim jedinicima, na posebnim izvještajima ovlašćenih lica: internog revizora, compliance menadžera i ovlašćenog lica za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma kao i na preporukama Odbora za reviziju.

Na ovaj način se postiže puna informisanost Odbora direktora o kvalitetu sistema internih kontrola u Banci i o mjerama koje je potrebno preuzeti kako bi se sistem unaprijedio.

Upravljačku kontrolu sprovodi i menadžment kroz:

- Implementaciju strategija, politika, procedura i akata;
- Delegiranje dužnosti u skladu sa Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta;
- Praćenje rokova izvršavanja delegiranih poslova i realizacije planova poslovanja;
- Nadgledanja postupaka i evidencija koje se odnose na odlučivanje o poslovnim transakcijama, na svim nivoima organizacione strukture.
- Nadgledanje procesa evidentiranja poslovnih transakcija i sastavljanje finansijskih iskaza.

Uspostavljanjem opisanog sistema unutrašnjih kontrola Banka kontroliše nivo operativnog rizika kao i rizika u odnosu na postupak finansijskog izvještavanja.

9.6. Informacioni sistem

Banka počiva na tehnološki zaokruženom Informacioniom sistemu baziranom na primarnoj lokaciji u Podgorici i rezervnoj lokaciji u Bijelom Polju u potpunosti sposobnom da podrži poslovanje, rast i razvoj Banke, u poslovnom i informatičkom smislu.

Produkcioni sajt u Podgorici implementiran je na hardverskoj platformi pouzdanih i poznatih brendova koji u potpunosti zadovoljavaju industrijske i tehnološke standarde.

Ključni servisi su hostovani na virtualnoj platformi sastavljenoj od fizičkih hostova i pripadajućem storage sistemu. Rezervne kopija podataka se čuvaju na zasebnoj hardverskoj platformi sastavljenoj od fizičkog servera i tape sistema, a kreiranje rezervnih kopija podataka vrši se više puta dnevno.

Mrežna infrastruktura je sastavljena od core i access segmenta baziranog na switchovima, dok se komunikacija sa DR lokacijom i partnerima odvija i osigurana je firewall-ima poslednje generacije. Komunikacioni servisi za komunikaciju sa regulatorom i partnerima koriste MPLS mrežu provajdera sa kojim je Banka povezana sa dva različita fizička linka, terminirana na redundantnim uređajima. Na isti način je Banka i povezana sa globalnom Internet mrežom.

9.6. Informacioni sistem (nastavak)

Rezervna lokacija je implementirana tako da u potpunosti preslikava primarnu lokaciju, sa nešto manjim kapacitetom u pogledu hardvera, dok je u funkcionalnom smislu u potpunosti jednaka produkcionoj lokaciji. Procedurama IT sektora jasno je definisan tehnički postupak prelaska sa primarne na rezervnu lokaciju.

Za Core Banking Sistem odabran je softverski proizvod PUB2000 kompanije Assecó SEE koji podržava poslovanje sa fizičkim i pravnim licima, kartične poslove, izvještavanja regulatora, usluge elektronskog bankarstva itd. Redovno ažuriranje softverskih verzija osigurava funkcionalnost i pouzdanost. Sem Core Banking Sistema, Banka je implementirala i dodatne softverske pakete kako bi zaokružila poslovne procese potrebne za nesmetan rast i razvoj Banke.

Banka samostalno hostuje i održava servise poput email-a, aktivnog direktorijuma, monitoringa i sistema IT sigurnosti. Sve instance Informacionog Sistema su zaštićene mehanizmima zaštite: IPS/IDS, end-point-protection, anti-spam i anti-malware.

Kompletna hardverska platforma je implementirana i počiva na redundantnim uređajima, a njihovo ažuriranje se vrši na način da prate sve tehnološke aspekte i osiguravaju stabilan rad Informacionog Sistema.

9.7. Proces interne procjene adekvatnosti kapitala

Banka ima pouzdane, efikasne i svobuhvatne strategije i procese za kontinuiranu procjenu i održavanje iznosa, vrste i raspodjele internog kapitala, pod kojim se podrazumijeva kapital koji Banka smatra adekvatnim u odnosu na vrste i nivo rizika kojim je izložena, ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju. Strategije i procesi su predmet redovnog internog preispitivanja, kojim se obezbjeđuje njihova sveobuhvatnost i srazmjernost prirodi, obimu i složenosti poslovnih aktivnosti Banke.

Banka procjenu adekvatnosti internog kapitala sprovodi jednom godišnje i dostavlja je Centralnoj Banci Crne Gore najkasnije do 30. aprila za prethodnu godinu, u skladu sa članom 250 Odluke o adekvatnosti kapitala.

Imajući u vidu veličinu banke i njeno procentulano učešće na tržištu izvještaj o ICAAP-u se priprema u skladu sa principom proporcionalnosti.

Nivo kreditnog portfolija kao i priroda, obim i složenost poslovanja koje Banka obavlja zasniva se na korišćenju jednostavnih meroda na bazi ICAAP principa.

9.8. Implementacija novih međunarodnih standarda

Saglasno MSFI 9 koji je stupio na snagu 1. januara 2018. godine, Banka je izmijenila računovodstvene politike za priznavanje, klasifikaciju i mjerenje finansijskih sredstava i obaveza kao i obezvrjeđenje finansijskih sredstava.

Banka nije primijenila odredbe MSFI 9 na ranije periode finansijskog izvještavanja.

Efekti usklađivanja knjigovodstvene vrijednosti finansijskih sredstava i obaveza na datum prve primjene standarda priznati su kroz neraspoređenu dobit kao korekcija početnog stanja za 2018. godinu.

10. INFORMACIJE O IZLOŽENOSTI RIZICIMA CIJENA, KREDITNIM RIZICIMA, RIZICIMA LIKVIDNOSTI

Banka prepoznaje sljedeće materijalne rizike kojima je izložena ili može biti izložena u svom poslovanju:

Kreditni rizik predstavlja vjerovatnoću ostvarivanja gubitaka u poslovanju banke zbog dužnikovog neispunjavanja obaveza prema banci.

Rizik koncentracije - dio kreditnog rizika koji se odnosi na velike (povezane) individualne izloženosti i značajne izloženosti prema grupama drugih ugovornih strana, čiju vjerovatnoću neizmirenja opredjeljuju i zajednički osnovni faktori (sektor, ekonomija, geografska područje i dr.). Rizik koncentracije – za ostale rizike definiše izloženost ili skup izloženosti koje povezuju zajednički faktori rizika, a koja može dovesti do gubitaka koji mogu ugroziti poslovanje Banke.

Rezidualni rizik – podkategorija kreditnog rizika i predstavlja rizik da su priznato mjerenje rizika i tehnike za ublažavanje koje koristi Banka manje efikasni nego što se očekivalo.

Tržišni rizik je vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka po finansijskim instrumentima u bilansu i vanbilansu banke, uzrokovana promjenama u kamatnim stopama, deviznim kursovima, cijenama, indeksima i/ili ostalim tržišnim faktorima koji utiču na vrijednost finansijskih instrumenata, kao i rizicima povezanim sa prometom finansijskih instrumenata na tržištu.

Pozicijski rizik je rizik gubitka koji proizilazi iz promjene cijene finansijskog instrumenta, u slučaju izvedenog finansijskog instrumenta iz promjene cijene, odnosno varijable. Pozicijski rizik se dijeli na:

- a. opšti pozicijski rizik
- b. specifični pozicijski rizik

a. Opšti pozicijski rizik predstavlja rizik gubitka koji proizilazi iz promjene cijene finansijskog instrumenta usled promjene nivoa kamatnih stopa ili promjena na tržištu kapitala nezavisno od bilo koje specifične karakteristike tog finansijskog instrumenta.

b. Specifični pozicijski rizik predstavlja rizik gubitka koji proizilazi iz promjene cijene finansijskog instrumenta usled činjenica vezanih za njegovog izdavaoca, odnosno u slučaju izvedenog finansijskog instrumenta u vezi sa izdavaocem osnovnog finansijskog instrumenta.

Devizni rizik predstavlja vjerovatnoću ostvarivanja gubitaka po bilansnim i vanbilansnim pozicijama usled promjena valutnih kurseva i/ili neusklađenosti u nivou aktive, pasive i vanbilansnih stavki u istoj valuti.

Operativni rizik predstavlja vjerovatnoću ostvarivanja gubitka u poslovanju banke usled neadekvatnih internih sistema, procesa i kontrola, slabosti i propusta u izvršavanju poslova protivpravnih radnji i spoljnih događaja koji banku mogu izložiti gubitku.

Rizik kamatnih stopa koji ne proizilazi iz trgovačkih aktivnosti banke (rizik kamatnih stopa iz bankarske knjige) je rizik nastanka gubitka u poslovanju banke usled promjene kamatnih stopa za stavke bilansa i vanbilansa koje nijesu namijenjene za trgovinu.

Rizik likvidnosti predstavlja vjerovatnoću da banka neće moći obezbijediti dovoljno novčanih sredstava za izmirenje obaveza u trenutku njihove dospelosti, ili vjerovatnoću da će banka za izmirivanje dospjelih obaveza morati pribavljati novčana sredstva uz značajne troškove.

Rizik zemlje predstavlja vjerovatnoću ostvarivanja gubitka za banku zbog nemogućnosti naplate potraživanja od lica izvan Crne Gore iz razloga koji su vezani za politički, socijalni i ekonomski ambijent zemlje u kojoj se nalazi sjedište, odnosno prebivalište dužnika i obuhvata političko-ekonomski rizik i rizik transfera.

Strateški rizik je postojeći ili potencijalni rizik u odnosu na prihode i kapital koji proizilazi iz promjena u poslovnom okruženju i iz nepovoljnih poslovnih odluka, neodgovarajuće implementacije odluka i nedostatka adekvatnog odgovora na promjene u poslovnom okruženju.

11. CILJEVI I POLITIKE U UPRAVLJANJU FINANSIJSKIM RIZICIMA I NEIZVJESNOSTIMA POSLOVANJA

Banka je u svome poslovanju izložena različitim rizicima od kojih su najznačajniji:

- kreditni rizik;
- tržišni rizik;
- operativni rizik;
- rizik kamatne stope i
- rizik likvidnosti;

11.1. Kreditni rizik

Izloženost kreditnom riziku ispoljava se kao rizik finansijskog gubitka koji nastaje kao posljedica nemogućnosti dužnika da ispuní sve ugovorene obaveze prema Banci. Banka upravlja preuzetim kreditnim rizikom tako što određuje limite u odnosu na velike kredite, pojedinačne korisnike kredita i povezana lica. Pomenuti rizici se kontinuirano prate i predmet su kontrole koja se vrši najmanje jednom godišnje. Kreditnim rizikom se upravlja, kako na nivou pojedinog kreditnog plasmana, tako i na nivou cjelokupnog portfolija. Izloženost riziku po pojedinačnim zajmoprimaocima, uključujući druge banke i finansijske institucije, dalje se ograničava tako što se utvrđuje limit u odnosu na bilansnu i vanbilansnu izloženost. Stvarna izloženost u odnosu na utvrđene limite se redovno prati.

U cilju obezbjeđivanja neophodnih pretpostavki za adekvatno upravljanje kreditnim rizikom, analiza izloženosti vrši se po dva osnova – na nivou pojedinačnog plasmana kada se utvrđuje bonitet i gornja granica zaduženja komitenta ili grupe povezanih komitenata i na nivou cjelokupnog portfolija po sljedećim osnovama:

- struktura portfolija po pojedinim kategorijama (kredití privredi, državi, stanovništvu, vanbilansne izloženosti);
- struktura portfolija po bonitetnim grupama (kretanja između pojedinih bonitetnih kategorija, prelazne matrice, procenat pokrića rezervama, coverage ratio);
- struktura portfolija po urednosti izmirivanja obaveza;
- struktura portfolija po djelatnostima;
- koncentracija kod klijenata tzv. velikih izloženosti (klijenti ili grupe povezanih klijenata kod kojih je izloženost veća od 10% rizičnog kapitala);
- koncentracija kredita po pojedinim geografskim regionima i dr.

Rezerve za kreditne rizike izdvajaju se u skladu sa važećom regulativom Centralne banke Crne Gore. Iznos rezervi za potencijalne gubitke po stavkama aktive obračunava se korišćenjem knjigovodstvene vrijednosti potraživanja koja se množi sa utvrđenim procentom rezervi, s tim što banka može prethodno knjigovodstvenu vrijednost stavke aktive za koju obračunava rezervu umanjiti za:

- iznos kolaterala u vidu novčanog depozita;
- iznos potraživanja koji je pokriven neopozivom garancijom;
- zemalja ili centralnih banaka zemalja OECD-a;
- matične banke ili banke koja pripada bankarskoj grupi kojoj pripada Banka;
- banaka sa rejtingom boljim od BBB+/A+, utvrđenim od eksterne agencije Standard&Poor`s, odnosno ekvivalentnim rejtingom drugih međunarodno priznatih rejting agencija;
- pravnih lica čije poslovanje kontroliše Centralna banka Crne Gore.

U svom poslovanju Banka nastoji da posluje sa klijentima dobre kreditne sposobnosti, kako bi smanjila što je više moguće izloženost kreditnom riziku koji predstavlja rizik da dužnici neće biti u mogućnosti da dugovanja prema Banci izmire u potpunosti i na vrijeme. Prilikom donošenja odluke o kreditiranju vodi se računa o promjenama u privredi, odnosno stanju pojedinih privrednih grana koje čine dio kreditnog portfolija Banke, a koji mogu dovesti do gubitaka koji se razlikuju od gubitaka po osnovu kojih je izvršeno rezervisanje na dan bilansa stanja. U cilju što efikasnijeg upravljanja kreditnim rizikom, Banka izrađuje stresne scenarije kreditnog rizika, pri čemu se posmatra uticaj slabljenja kvaliteta kreditnog portfolija na likvidnost, profitabilnost i adekvatnost kapitala Banke.

Banka je u dosadašnjoj praksi pri donošenju odluka o odobravanju plasmana vodila računa o poštovanju maksimalno dozvoljene izloženosti ka jednom licu ili grupi povezanih lica. Svi do sada odobreni plasmani su u skladu sa definisanim internim limitima, kao i limitima koji su definisani aktuelnom zakonskom regulativom.

11.1. Kreditni rizik (nastavak)

Usaglašenost sa pokazateljima poslovanja propisanim od strane Centralne banke Crne Gore na dan 31. decembra 2018. godine je prikazana u narednoj tabeli:

Pokazatelji poslovanja propisani od strane CBCG	Propisani Limit	Ostvareni pokazatelji poslovanja na dan 31. decembra	
		CBCG	2018.
Koeficijent solventnosti banke	min 10%	28,08%	27,82%
Izloženost Banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica	max 25%	24,85%	24,92%
Zbir velikih izloženosti	max 800%	263,79%	186,67%
Ukupna izloženost prema licima povezanim sa Bankom	max 200%	14,17%	113,16%
Ukupna izloženost prema zaposlenim licima u Banci	max 1%	0,49%	1,09%
Koeficijent likvidnosti banke	min 1%	2,99%	3,39%

Pored kredita, Banka je klijentima odobravala i garancije i akreditive, koji predstavljaju vanbilansne izloženosti.

Ocjena kreditne sposobnosti je bila osnova za odobravanje svakog plasmana, definisanog maksimalnog iznosa zaduženja (limita). Banka je procjenjivala kreditnu sposobnost klijenta služeći se prvenstveno alatima kao što su kvantitativna (finansijska) i kvalitativna analiza i procjenom kvaliteta kolaterala, ne zanemarujući načela vrednovanja preuzetih rizika kroz klasifikaciju plasmana i potencijalnih obaveza Banke. Prije odobravanja kredita i drugih plasmana Banka procjenjuje dužnikovu kreditnu sposobnost uzimajući u obzir kriterijume koje je utvrdila internim aktom, kao i pravnu valjanost i procijenjenu vrijednost kolaterala.

Ublažavanje kreditnog rizika podrazumijeva održavanje rizika na prihvatljivom nivou Banke, odnosno održavanje prihvatljivog kreditnog portfolija. Ublažavanje kreditnog rizika se sprovodi kroz ugovaranje adekvatnih sredstava obezbjeđenja potraživanja. Vrijednost kolaterala izračunava se kao njegova neto vrijednost, pod kojom se podrazumijeva tržišna vrijednost umanjena za sve troškove koji se odnose na realizaciju kolaterala. Tipovi instrumenata obezbjeđenja su:

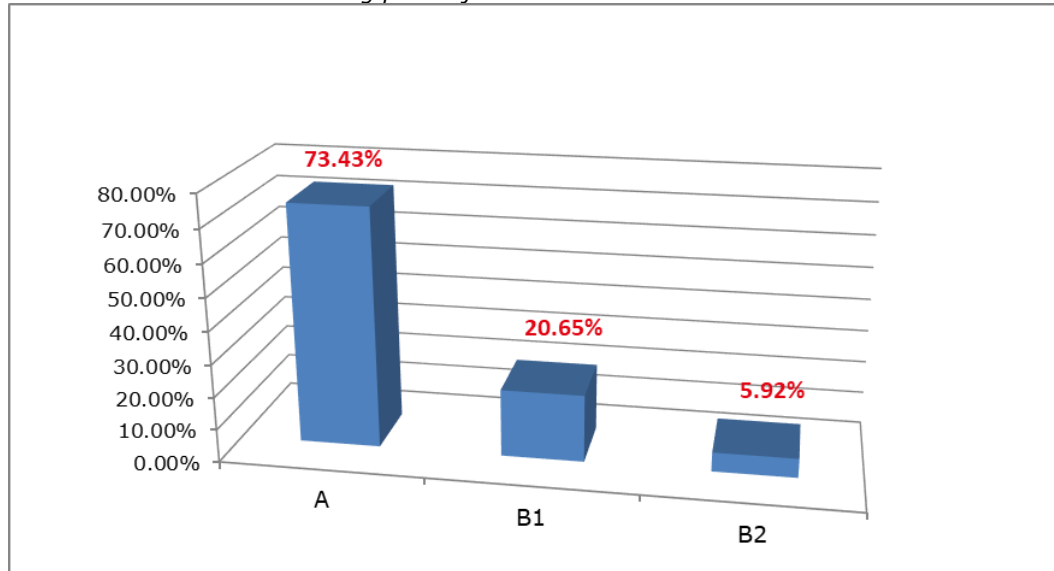
- depoziti;
- pravo zaloge na industrijskim mašinama, hartijama od vrijednosti, zalihama i vozilima;
- hipoteke na nepokretnostima;
- mjenice (korporativne i lične);
- ovlašćenja za naplatu sa računa;
- administrativne zabrane;
- žiranti (za kredite odobrene fizičkim licima);
- polise osiguranja i
- bankarske garancije.

Nakon izvršene procjene finansijskog stanja i kreditne sposobnosti dužnika, kao i nakon sagledavanja vrijednosti i pravne sigurnosti kreditne zaštite i drugih relevantnih faktora, Sektor upravljanja kreditima utvrđuje klasifikaciju dužnika kao mjeru očekivanog kreditnog rizika, verifikuje interni rejting, te daje svoj stav o opravdanosti preuzimanja identifikovanog rizika.

11.1. Kreditni rizik (nastavak)

Struktura kreditnog portfolija prikazana je na sljedećem grafikonu:

Grafikon 1 - Struktura kreditnog portfolija

Banka je u 2018.godini počela sa primjenom međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja MSFI 9 koji je stupio na snagu od 01.01.2018 i koji je zasnovan je modelu očekivanih kreditnih gubitaka i zamjenio model nastalih gubitaka u skladu sa IAS 39.

Osnovni princip modela očekivanih kreditnih gubitaka je da prikaže opšti model pogoršanja ili poboljšanja kreditnog boniteta finansijskih instrumenata.

Iznos očekivanih kreditnih gubitaka (ECL) koji se priznaje kao trošak rezervisanja zavisi od obima kreditnog obezvrjeđenja od inicijalnog priznavanja. Postoje dva osnova za obračun:

- Očekivani gubitak u periodu od 12 mjeseci (Stage 1) koji se primjenjuje za sva sredstva (od inicijalnog priznavanja) sve dok ne postoji značajno pogoršanje kreditnog rizika;
- Očekivani gubitak u cjelokupnom periodu trajanja kredita (Stage 2 i 3) koji se primjenjuje kada je prisutan značajan porast kreditnog rizika na individualnoj ili kolektivnoj osnovi.

Stage 2 i 3 se razlikuju u tome kako se priznaje prihod od kamate. U Stage-u 2 prihod od kamate je obračunat na bruto knjigovodstvenu vrijednost. U Stage-u 3 prihod od kamate je obračunat na neto knjigovodstvenu vrijednost.

Na svaki datum izvještavanja vrši se procjena da li je bilo značajnog porasta kreditnog rizika od inicijalnog priznavanja i da li je finansijsko sredstvo obezvrjeđeno za svaki portfolio kako bi se odredio primjenjiv obračun rezervisanja (za 12 mjeseci ili za cjelokupni vijek trajanja sredstva) i vrsta osnove za priznavanje prihoda od kamata (bruto knjigovodstvena vrijednost ili neto knjigovodstvena vrijednost)

Segmentacija finansijskih instrumenata se može promijeniti tokom vremena naročito u dugom roku kako nove informacije o individualnim i kolektivnim finansijskim instrumentima postaju dostupne ili se promijeni portfolio Banke (npr. uvođenje nove vrste kreditnog proizvoda ili industrija klijenta postane važnija s obzirom na karakteristiku rizika itd.). Kao rezultat segmentacija je predmet periodičnog ponovnog razmatranja.

Parametri korišćeni pri obračunu rezervisanja za kreditne gubitke (PD i LGD) su odvojeno procjenjeni po segmentima u zavisnosti od vrste klijenta i vremenske kategorije (bucket-a).

Banka trenutno nije u mogućnosti da procijeni PD vijeka trajanja iz razloga nedostatka istorijskih podataka.

Stoga do momenta kada dostupna količina podataka ne omogući razvoj modela kolektivne procjene.

Banka će koristiti podatke na nivou crnogorskog bankarskog sistema koje je objavila CBCG.

11.1. Kreditni rizik (nastavak)

Na datum izvještavanja vrši se procjena da li je bilo značajnog porasta kreditnog rizika u odnosu na datum inicijalnog priznanja i da li je finansijsko sredstvo obezvrijeđeno kako bi se odredio primjenjiv obračun rezervisanja (za 12 mjeseci ili za cjelokupni vijek trajanja sredstva).

Kreditno sredstvo je dodjeljeno u Stage 1, ukoliko uslovi za Stage 2 ili Stage 3 nisu ispunjeni.

Prikaz koji slijedi objašnjava proces obračuna obezvrijeđenja.

Segmentacija portfolija	Ocjena boniteta (klasifikacione grupe)	Staging	Metod Procjene	
<p>Pravna lica: Kreditni pravnim licima</p> <p>Fizička lica: Kreditni fizičkim licima * U budućnosti, u zavisnosti od razvoja portfolija Banke, moguća je dodatna segmentacija (koja će uzimati u obzir karakteristike kreditnog rizika)</p>	<p>Vremenske kategorije (bucket-i): 1 (bez kašnjenja) 2 (1 do 30 dana kašnjenja) 3 (31 do 60 dana kašnjenja) 4 (61 do 90 dana kašnjenja) 5 (91 do 120 dana kašnjenja) 6 (121 do 180 dana kašnjenja) 7 (181 do 360 dana kašnjenja)</p>	<p>Stage 3 - Dani kašnjenja > 90 - kredit je obezvrijeđen</p> <p>Stage 2 - Dani kašnjenja > 30 - Pogoršanje rejtinga - Ekspertska mišljenje</p> <p>Stage 1 - Sva potraživanja koja nisu u Stage 2 ili Stage 3</p>	<p>Izloženost klijenta >= EUR 50 hiljada</p> <p>Izloženosti koje nisu predmet individualne procjene</p>	<p>Individualna procjena</p> <p>Kolektivna procjena</p>

Stage	Ukupna izloženost
1	61.811.283
2	3.942.598
3	0
UKUPNO:	65.753.881

Način obezvrijeđenja	Ukupna izloženost
Individualno	55.288.928
Kolektivno	10.464.954
UKUPNO:	65.753.881

11.2. Tržišni rizik

Banka je izložena tržišnim rizicima. Tržišni rizik je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital Banke po osnovu gubitaka u okviru bilansnih i vanbilansnih pozicija usljed kretanja cijena na tržištu. Tržišni rizik se prvenstveno odnosi na promjene kamatnih stopa, deviznih kurseva i cijene akcija, tako da su najznačajniji rizici koji se izvode iz tržišnog rizika sljedeći:

- Devizni rizik;
- Pozicijski rizik (cjenovni i rizik kamatne stope);
- Tržišni rizici koji su povezani sa kreditnim rizikom (rizik druge ugovorne strane i rizik poravnanja).

Politika upravljanja tržišnim rizikom definiše način identifikacije, mjerenja, praćenja i upravljanja rizikom kamatne stope, valutnim rizikom, cjenovnim rizikom i drugim rizicima koji su povezani sa trgovačkim aktivnostima. Politika upravljanja tržišnim rizikom će biti prilagođena obimu poslovanja Banke.

11.2.1. Devizni rizik

Rizik od promjene kurseva stranih valuta jeste rizik od promjene vrijednosti sredstava i obaveza, usljed promjene kursa strane valute.

Banka devizni rizik mjeri i ograničava dnevno i to na agregatnoj osnovi i individualno po valutama.

Neto otvorena devizna pozicija banke na kraju dana, za pojedinačnu valutu koja se dnevno nalazi na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke, ne može iznositi više od 15% osnovnog kapitala Banke.

Zbir neto otvorenih deviznih pozicija na kraju dana za sve valute koje se dnevno nalaze na referentnoj kursnoj listi Evropske Centralne banke, ne može iznositi više od 20% osnovnog kapitala Banke.

Neto otvorene pozicije na kraju dana za ostale valute ne mogu iznositi više od:

- 5% osnovnog kapitala banke, pojedinačno po valuti;
- 10% osnovnog kapitala, ukupno za sve ostale valute Banke.

Finansijska pozicija i novčani tokovi Banke su izloženi efektima promjena kursa valuta. Izloženost deviznom riziku se redovno prati putem usklađivanja sa limitima propisanim od strane Centralne banke Crne Gore.

Banka je u maloj mjeri izložena deviznom riziku. obzirom na činjenicu da je na dan 31. decembra 2018. godine imala devizna sredstva u USD u iznosu od 44 hiljada i obaveze u istoj valuti od 55 hiljada što je rezultiralo neto kratkom pozicijom u iznosu od 11 hiljada.

Na osnovu navedenog Banka nije bila u obavezi da izdvaja kapital po osnovu pokrića izloženosti deviznom riziku obzirom da je neto devizna pozicija manja od 2% sopstvenih sredstava (na dan 31. decembra 2018. godine iznosi 1% sopstvenih sredstava).

Sve ostale pozicije finansijskih sredstava i obaveza na dan 31. decembra 2018. godine bile su u valuti EUR (31. decembra 2017. godine USD 59 hiljada).

11.3. Operativni rizik

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitaka usled nedostatka ili neadekvatnosti internih procesa, ljudi i sistema ili zbog eksternih događaja. Takođe, operativni rizik može biti posljedica angažovanja lica izvan banke, protivpravnih radnji, slabosti i propusta u izvršavanju poslova i sl.

U cilju adekvatnog upravljanja operativnim rizikom Banka je razvila Politiku identifikovanja, mjerenja i kontrolisanja ove vrste rizika. Politikom su propisani osnovni principi upravljanja operativnim rizikom u cilju postizanja optimalno prihvatljivog nivoa rizika.

Pojava koja predstavlja izvor operativnog rizika se može klasifikovati u jednu od 7 kategorija događaja:

- interne prevare;
- eksterne prevare;
- propusti u odnosima sa zaposlenima i u sistemu bezbjednosti na radu;
- problemi u odnosima sa klijentima, u plasmanima proizvoda i u poslovnoj praksi banke;
- štete na fizičkoj imovini banke;
- prekidi u poslovanju i greške u sistemima banke i
- izvršenje transakcija, isporuka i upravljanje procesima u banci.

Operativni rizik povezan sa kreditnim rizikom odnosi se na događaj koji proizilazi iz kreditnog rizika, a obuhvata neki od elementa operativnog rizika (npr. greška prilikom izvršenja nekog procesa, interna/eksterna prevara, komercijalni spor).

Kvalifikovanje operativnog rizika povezanog sa kreditnim rizikom zahtijeva da se ispune 2 uslova:

- Neizmireni kredit i kašnjenje nosioca kredita - kreditni rizik;
- Slučaj operativnog rizika, interni nedostatak (greška prilikom izvršenja, interna/eksterna prevara) ili eksterni događaj (eksterna prevara, komercijalni spor) koji djelimično ili potpuno doprinosi kreditnom gubitku.

Izloženost operativnom riziku se redovno prati putem usklađivanja sa limitima propisanim od strane Centralne banke Crne Gore.

Cilj upravljanja operativnim rizikom je da se obezbijedi da nivo izloženosti operativnom riziku bude u skladu sa Strategijom upravljanja rizicima i politikama Banke, odnosno minimiziranje gubitaka po osnovu operativnih rizika.

11.3. Operativni rizik (nastavak)

Banka koristi jednostavni metod za izračunavanje potrebnog kapitala za operativni rizik i on na dan 31 decembra 2018. Godine iznosi EUR 217 hiljada.

Banka je na dan 31 decembra 2018. godine izdvojila rezervisanja za potencijalne gubitke po osnovu operativnog rizika u iznosu od EUR 6 hiljada (napomena 21).

11.4. Rizik likvidnosti

Rizik likvidnosti predstavlja rizik da banka neće moći da obezbijedi dovoljan obim (novčanih) sredstava za pokriće svih obaveza (bilansnih i vanbilansnih) na dan njihovog dospijanja.

Rizik likvidnosti se identifikuje na osnovu dnevnih, dekadnih, mjesečnih i kvartalnih, projekcija likvidnosti tj. na osnovu gap-ova koji su nastali usled neusklađenosti sredstava i izvora sredstava.

Adekvatno upravljanje rizikom likvidnosti predstavlja osnovni uslov za sigurno i efikasno poslovanje banke. Kvalitet upravljanja rizikom likvidnosti zavisi od bilansne strukture Banke, odnosno usklađenosti priliva i odliva sredstava. Potrebna likvidnost ostvaruje se racionalnim upravljanjem sredstvima i obavezama u cilju održavanja odgovarajućeg srazmjera između likvidne aktive i nestabilne pasive.

Banka je u cilju stvaranja sekundarnih rezervi likvidnosti vršila ulaganja u dužničke hartije od vrijednosti u iznosu od 4.435 hiljada EUR. Na dan 31. decembra 2018. godine dio portfolija dužničkih hartija od vrijednosti odnosi se na hartije od vrijednosti izdate od strane Ministarstva finansija Crne Gore u iznosu od 1.112 hiljada EUR, koje su klasifikovane kao raspoložive za prodaju.

Takođe, Banka u svom portfelju ima i 3.322 hiljada EUR hartija od vrijednosti izdatih od strane Ministarstva finansija Republike Turske, koje su klasifikovane kao hartije od vrijednosti koje se drže do dospijanja.

Na osnovu praćenja i mjerenja osnovnih indikatora likvidnosti (dnevni i dekadni koeficijenti likvidnosti), utvrđeni koeficijenti pokazuju da Banka u toku 2018. godine nije imala problema sa likvidnošću i da su koeficijenti likvidnosti bili iznad limita vrijednosti propisanih od strane Centralne banke. Dnevni koeficijent likvidnosti na dan 31. decembra 2018. godine iznosio je 2,99 (31. decembra 2017. godine: 5,44) dok je minimalna vrijednost ovog koeficijenta definisana Odlukom Centralne banke iznosila 0,9.

Banka je dužna da nivo likvidnosti održava tako da pokazatelj likvidnosti iznosi najmanje:

- 1) 0,9 - kada je izračunat za jedan radni dan;
- 2) 1,0 - kada je izračunat kao prosjek pokazatelja likvidnosti za sve radne dane u jednoj dekadi.

11.4. Rizik likvidnosti (nastavak)

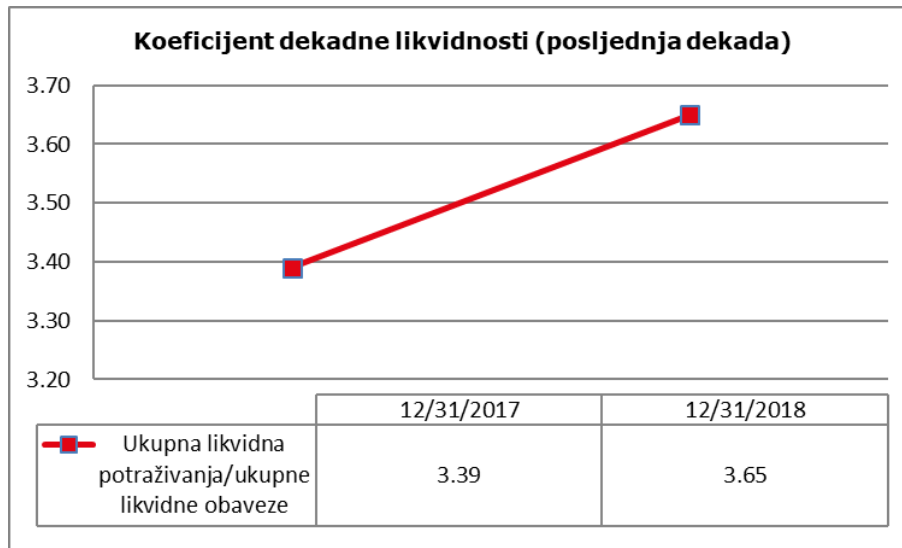
Koeficijent dnevne likvidnosti za 2017. i 2018. godinu prikazana je u sljedećem grafikonu:

Grafikon 2 – Koeficijent dnevne likvidnosti

Koeficijent dekadne likvidnosti (posljednja dekada) prikazana je na sljedećem grafikonu:

Grafikon 3 – Koeficijent dekadne likvidnosti

Likvidnost Banke je snažno podržana od strane majke banke, koja obezbjeđuje pozajmice ili prekonoćne depozite u slučaju potrebe za likvidnim sredstvima. Takođe, Banka je definisala i usvojila Plan za upravljanje likvidnošću u slučajevima ugrožene likvidnosti ili nepredviđenih okolnosti, kojim su jasno definisane dužnosti, zadaci i nosioci zadataka koji se trebaju izvršiti u slučaju ugrožene likvidnosti Banke.

12. IZJAVA O PRIMJENI KODEKSA KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA

U skladu sa Zakonom o bankama ("Sl. list CG", br. 17/08, 44/10 i 40/11), Banka je danom registracije kao akcionarsko društvo stekla svojstvo pravnog lica. Kao akcionarsko društvo, Banka reguliše međusobne odnose svih zainteresovanih subjekata u skladu sa svojim Osnivačkim aktom i Statutom.

Organi Banke su Skupština akcionara, Odbor direktora, Odbor za reviziju i Izvršni direktori. Uloge organa društva definisane su Statutom i Kodeksom korporativnog upravljanja.

Kodeks korporativnog upravljanja postao je nezaobilazan element poslovnih izvještaja u godišnjem izvještaju menadžmenta na osnovu odredbe člana 14 Zakona o računovodstvu ("Sl. list CG", br. 52/16).

Po svojoj sadržini ovaj Kodeks predstavlja skup pravila i principa za unaprjeđenje prakse korporativnog upravljanja.

U dijelu upravljanja, Banka primjenjuje najbolje međunarodne prakse korporativnog upravljanja.

U prvom redu Kodeksom korporativnog upravljanja definisani su odnosi između Skupštine akcionara, Odbora Direktora, Odbora za reviziju i Izvršnih direktora.

Korporativno upravljanje se uspostavlja na način:

- Da se u svim segmentima korporativnog upravljanja poštuje pravni okvir Crne Gore i dobra praksa poslovanja;
- Da u tom okviru postavlja principe koji su fleksibilni i daju prostor Odboru direktora da na najbolji način upravlja i rukovodi Bankom i postiže postavljene ciljeve;
- Da svi međusobni odnosi zainteresovanih strana u funkcionisanju Banke budu jasno diferencirani, da nema preklapanja niti praznina u odgovornostima i nadležnostima, te da kod svih zainteresovanih strana bude uspostavljena ravnoteža odgovornosti i obaveza, odnosno prava i nadležnosti;
- Da se odnosi među svim zainteresovanim stranama postave tako da kod svih preovlađuje zajednički interes, odnosno interes Banke u odnosu na njihove pojedinačne interese;
- Da se u potpunosti, efikasno i efektno izvršavaju sve funkcije upravljanja i rukovođenja Bankom, odnosno da se Bankom upravlja na način koji dovodi do postizanja postavljenih ciljeva i zadataka.

U primjeni pravila korporativnog upravljanja implementirana su navedena akta, kao i druga interna akta Banke i u samoj primjeni istih ne postoje odstupanja.

U Podgorici, 3. aprila 2019. godine

Potpisano u ime Ziraat Bank Montenegro AD:

Mustafa Šenman
Glavni izvršni direktor

Jelena Božović
Rukovodilac sektora računovodstva
izvještavanja i budžetiranja

Goran Bakić
Izvršni direktor

